

BAHUL

Methode geschiedenis voor de Ciclo Avansa

STAAT EN NATIE

Bahul – Geschiedenis methode voor de Ciclo Avansa

Katern: Staat en Natie

Eduard Dresscher (projectleider)
Kenny Meyers
Tony de Jonge

Eindredactie

Afdeling Curriculumontwikkeling, Directie Onderwijs
Eerste druk, 2012

Colofon

Met dank aan:

Edmund Fräser, Kees de Jong, Mireille Sint Jago, Merle Sint Jago- del Prado en Carola Peeters

Serie-overzicht

Katern Staatsinrichting

Katern Cultuur en Maatschappij

Katern Samenleving en Economie

Katern Staat en Natie

Uitgegeven door de afdeling Curriculumontwikkeling, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Projectgroep SHA

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorwoord

BAHUL is de methode voor het vak geschiedenis.

Een bahul is een grote oude koffer waarin waardevolle en belangrijke spullen bewaard worden. Misschien heeft jouw oma of opa nog wel ergens zo'n bahul liggen. In een bahul zitten voorwerpen uit het verleden zoals foto's, dagboeken, verslagen, oude boeken, archiefstukken, et cetera.

Een bahul open je om het verleden te onderzoeken en tot leven te brengen. Dit geldt ook voor deze methode. Je zult zien dat je vanuit het verleden veel van het heden kunt verklaren. In de methode Bahul ga je zowel de Arubaanse geschiedenis als de wereldgeschiedenis onderzoeken. Sla het boek open en ga mee op ontdekkingsstocht.

De schrijvers van Bahul

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inleiding	4
Hoofdstuk 1: Een eeuw van ideologie en macht	6
Paragraaf 1.1 Vrijheid, gelijkheid en broederschap	8
Paragraaf 1.2 Ieder volk een eigen land?	14
Paragraaf 1.3 De strijd om gelijke rechten	22
Begrippenlijst hoofdstuk 1	29
Hoofdstuk 2: Latijns-Amerika	30
Paragraaf 2.1 Vrijheid voor wie?	32
Paragraaf 2.2 Natievorming in Latijns-Amerika	39
Paragraaf 2.3 Coca Cola cultuur	43
Begrippenlijst hoofdstuk 2	50
Hoofdstuk 3 De strijd om Afrika	51
Paragraaf 3.1 Een continent van tienduizend staten	53
Paragraaf 3.2 Dekolonisatie van Afrika	60
Paragraaf 3.3 Afrika na de onafhankelijkheid	66
Begrippenlijst hoofdstuk 3	74
Hoofdstuk 4: Het Midden-Oosten	75
Paragraaf 4.1 Mandaatgebied palestina	78
Paragraaf 4.2 Het Midden-Oostenconflict en de oliecrisis	84
Paragraaf 4.3 Moslimfundamentalisme en de oorlog tegen het terrorisme	91
Begrippenlijst hoofdstuk 4	98
Hoofdstuk 5: Praktische opdracht	100
Paragraaf 5.1 Algemene informatie	101
Paragraaf 5.2 Het innemen en verdedigen van een standpunt	102
Paragraaf 5.3 Fasering van de praktische opdracht	104
Paragraaf 5.4 Beoordeling	105
Paragraaf 5.5 Het voeren van een debat	106
Paragraaf 5.6 Het schrijven van een essay	108
Begrippenlijst	110

Inleiding

Dit katern van de reeks 'Bahul' gaat over staten en naties. Op televisie of op internet hebben mensen het vaak over de staten. Maar wat is dat eigenlijk, een staat? Een staat is een gebied dat door een zelfstandige regering bestuurd wordt. Zo wordt de staat Aruba bijvoorbeeld bestuurd door de regering van Aruba. Er bestaan op de wereld veel verschillende staten, die op tal van manieren bestuurd worden. Er bestaan hier veel verschillende ideologieën over de manier waarop onze samenlevingen bestuurd en ingedeeld moeten worden. Een ideologie is een verzameling ideeën die samen een visie op de wereld vormen. Een ideologie bestaat uit een idee over hoe de wereld is, een idee hoe de wereld zou moeten zijn en een idee over hoe we de wereld zo kunnen maken. In dit katern ga je kennismaken met een groot aantal van deze ideologieën en de rol die ze in onze geschiedenis hebben gespeeld. Zo ga je bijvoorbeeld leren over het socialisme, kapitalisme en liberalisme maar ook over feminisme en nationalisme.

De staat waarin je woont of geboren bent maakt ook onderdeel uit van je identiteit, we noemen dit nationale identiteit. Sinds 1986 heeft Aruba de Status Aparte. Jij en je klasgenoten zijn inwoners van de Arubaanse staat, maar ook onderdaan van het Koninkrijk der Nederlanden. De meeste mensen die in een land wonen of daar geboren zijn, zijn trots op hun land. Deze trots op het eigen land noemen we nationalisme. Je kunt bijvoorbeeld trots zijn als een Arubaans sportteam een internationale wedstrijd wint, of als Miss Aruba hoge ogen gooit bij de Miss World verkiezing. Maar waarom voelen mensen zich eigenlijk verbonden met inwoners uit dezelfde staat? Wat maakt een Arubaan een Arubaan, een Nederlander een Nederlander en een Colombiaan een Colombiaan? Dit katern gaat in op deze en vele andere vragen.

Figuur 0.1 Demonstraties op Aruba. Overzicht van de demonstratie bij het Bestuurskantoor op Aruba, toen minister Van der Stee daar zou aankomen voor het voeren van besprekingen op 16 april 1978.

Figuur 0.2. In 2010 won het Arubaanse South League baseball team de World Series. De mensen gingen massaal de straat op om het te vieren. De spelers werden als nationale helden ontvangen door leden van de regering, parlementariërs en een uitzinnige menigte. Na aankomst werden ze op een open trailer in triomf door de straten geleid, een tocht die eindigde met een speciale ceremonie in het Joe Laveist Sport Park in San Nicolas.

► **Opdracht (individueel)**

Deze opdracht gaat over nationale identiteit. Voel je je verbonden met een land, of juist helemaal niet? Het is de bedoeling dat je een essay van 150 woorden hierover schrijft. In dit essay beschrijf je waarom jij je wel (of niet) met mensen uit een bepaald land identificeert. Probeer je verhaal te ondersteunen met een paar persoonlijke voorbeelden.

Hoofdstuk 1: Een eeuw van ideologie en macht

Jacques en zijn vriend Henri waren op weg naar de beroemdste gevangenis van Parijs: de Bastille. Ze bevonden zich midden in een woedende mensenmassa. De mensen waren boos omdat ze nauwelijks iets te eten hadden terwijl koning Lodewijk XVI en zijn vrouw Marie Antoinette dineerden in luxe paleizen. En ondertussen vergaderden de geestelijkheid en de adel maar. Wie kwam er nou voor hen op? De Bastille stond symbool voor de macht van de koning. Er gingen bovendien geruchten rond dat er daar veel buskruit en wapens bewaard werden. Buskruit en wapens konden ze goed gebruiken om tegen de regeringstroepen te vechten. Jacques was wel heel zenuwachtig, zijn hart bonsde in zijn keel en hij voelde zich misselijk. Misschien zouden ze hem wel doodschieten. Toen de Bastille in zicht kwam, controleerde hij kort zijn pistolen. De menigte kwam in beweging, Jacques en Henri stormden vooruit, het strijdgewoel tegemoet. De Franse Revolutie was begonnen, de wereld zou nooit meer hetzelfde zijn.

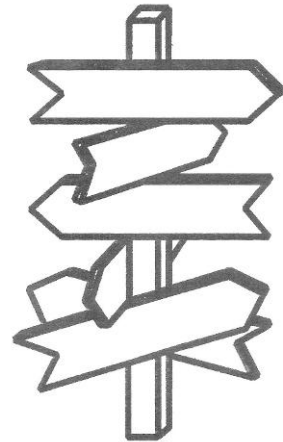
De Franse Revolutie is een van de belangrijkste gebeurtenissen uit de Europese geschiedenis. Tegenwoordig bestaat er in veel landen in de wereld vrijheid van meningsuiting. Jij en je klasgenoten zijn vrij om te denken wat je wilt. Je kunt ook zelf kiezen hoe je je leven wilt inrichten. Dit is niet altijd zo geweest. In het zeventiende eeuwse Europa werd het leven grotendeels beheerst door de adel en de Katholieke Kerk. Je plaats in de samenleving was erfelijk: je werd adellijk geboren of niet. De adel en de geestelijkheid hadden een monopolie op kennis: ze bepaalden wat andere mensen wel en niet mochten denken. In die tijd ging nog bijna niemand naar school. Lezen was alleen weggelegd voor de adel, de geestelijkheid en de heel rijken. De rest van de mensen had geen toegang tot kennis, ze konden immers noch lezen noch schrijven.

In Europa hadden een paar machtige koningen het voor het zeggen. Dit wordt wel het Ancien Régime genoemd. Deze koningen waren ook de baas in de Europese koloniën. Op deze manier maakte een handjevol Europese staatshoofden de dienst uit in grote delen van de wereld. Tegen het einde van de achttiende eeuw ontstond hier steeds meer weerstand tegen. De bevolking van veel landen wilde meer vrijheid en inspraak in het bestuur van hun land. Ook in de koloniën ontstond ontevredenheid over de Europese koningen. In de hele wereld werden mensen zo ontevreden dat ze in opstand kwamen. De hoop was dat er hierdoor een beter leven voor iedereen zou aanbreken, een vrij leven zonder oorlog en honger.

Figuur 1.1 De bestorming van de Bastille.

IDEOLOGY

Figuur 1.2 In deze figuur zie je een aantal verschillende ideologieën. Het woord ideologie ontstond in de verhitte politieke debatten rond de Franse Revolutie. Het werd in 1796 voor het eerst gebruikt in een boek geschreven door de Franse filosoof Destutt de Tracy. Het woord kreeg echter pas later zijn tegenwoordige betekenis.

Maar hoe zag deze nieuwe samenleving eruit? In Europa waren de mensen niets anders gewend dan de heerschappij van de adel en de geestelijkheid. Er ontstond daarom grote oneigheid over de te kiezen richting. Over één ding waren ze het in ieder geval eens: ze wilden verandering. Hoe deze verandering eruit moest zien hing af van hun ideologie. Veel ideologieën hebben een politieke grondslag en zien de weg naar een betere wereld in een bepaalde politiek belichaamd. In dit hoofdstuk ga je leren over de veranderingen die het gevolg waren van het einde van het Ancien Régime en de opkomst van deze nieuwe ideologieën. De meeste van deze ideologieën spelen tot op de dag van vandaag een belangrijke rol in de wereld.

► Opdracht 1 (groepjes van drie of vier)

De meeste politieke ideologieën eindigen op –isme, zoals: liberalisme, conservatisme, nationalisme en socialisme. Ga op onderzoek uit op internet naar woorden die eindigen op –isme. Maak een lijst van tien verschillende ismes. Welke van deze ismes zijn ideologieën?

Paragraaf 1.1 Vrijheid, gelijkheid en broederschap

Doel van de les: In deze paragraaf leer je over de Verlichting en de Franse Revolutie.

Kernbegrippen:

- Verlichting
- Liberalisme
- Kapitalisme
- Censuur
- Grondwet
- Volkssoevereiniteit

Structuurbegrippen:

- Oorzaak en gevolg
 - Continuïteit en verandering
-

Tijd van Verlichting

In de zeventiende en achttiende eeuw ontstond er in Europa een politieke en filosofische stroming die tegen de macht van koning en Kerk inging: de **Verlichting**. De naam Verlichting is een verwijzing naar de ‘donkere’ Middeleeuwen. Een periode waarin de adel en de Kerk de baas waren en dicteerden hoe mensen moesten denken en leven. De aanhangers van de Verlichting wilden hier verandering in brengen. Kennis moest niet meer op de ideeën van de Katholieke Kerk gebaseerd worden maar op de wetenschap. Niet God maar het menselijke verstand moest centraal staan. Om deze kennis te verwerven was het wel belangrijk dat ook de gewone mensen leerden lezen en schrijven. De Verlichting vond haar oorsprong bij 17de eeuwse denkers en wetenschappers zoals Baruch de Spinoza, Isaac Newton en John Locke.

Figuur 1.3 Isaac Newton (1643-1727) was een beroemd wetenschapper. We hebben veel wetenschappelijke ontdekkingen aan hem te danken. De bekendste hiervan zijn de wetten van Newton, waarin hij onder andere de beweging en het evenwicht van krachten beschrijft.

Figuur 1.4 John Locke (1632-1704) wordt vaak gezien als een van de eerste liberale denkers. Hij was een groot voorstander van persoonlijke vrijheid. Volgens John Locke hadden alle mensen van nature rechten. Ieder mens had recht op leven, vrijheid en eigendom.

Dit streven naar kennis zorgde voor veel wetenschappelijke vooruitgang. Een belangrijk gevolg van deze wetenschappelijke vooruitgang was de Industriële Revolutie. De Industriële Revolutie zorgde voor grote veranderingen in de machtsverhoudingen binnen Europa. Er ontstond een nieuwe groep invloedrijke mensen: rijke fabriekseigenaren en handelaren. Deze nieuwe groep wilde meer vrijheid en invloed op de regering hebben. Ze wilden dat niet je geboorte maar je eigen inzet je succes bepaalde. Dit leidde tot een nieuwe politieke stroming: het **liberalisme**. Liberalen geloven in het belang van vrijheid en gelijke rechten. Volgens liberalen moeten regeringen democratisch gekozen worden. Ze wilden bovendien een nieuw economisch systeem: dit systeem kennen we tegenwoordig als het **kapitalisme**. Dit is een economisch systeem waarin de staat zich zo min mogelijk met de economie bemoeit. Volgens de liberalen was dit het eerlijkst. Iedereen werd gelijk geboren en als je maar hard werkte zou je vanzelf succesvol worden.

► Opdracht 2 (duo's)

- Leg in je eigen woorden uit wat er met de Verlichting bedoeld wordt.
- Waarom was het belangrijk dat het volk leerde lezen?
- Zoek op internet informatie over Isaac Newton. Waarom was Isaac Newton zo belangrijk?

Revolutie

De opkomst van dit liberale gedachtegoed zorgde voor grote veranderingen waar we tot op de dag van vandaag de effecten van kunnen merken. Een van de grootste gevolgen was de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783). Dit land was tot dan toe een kolonie van Engeland. Door de revolutie maakten de kolonisten zich los en werd het land een republiek zonder koning. De gevolgen van de Amerikaanse onafhankelijkheid waren over de hele wereld te voelen. Veel andere koloniën wilde zich nu ook afscheiden en veel inwoners van Europa wilden net als de Amerikanen meer vrijheid.

► Opdracht 3 (individueel)

- Wat zijn de twee belangrijkste oorzaken voor het ontstaan van het liberalisme? Motiveer je antwoord.
- Is de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog een gevolg van het ontstaan van het liberalisme?
- Leg in je eigen woorden uit wat kapitalisme is.

De Amerikaanse Revolutie vormde een belangrijke bron van inspiratie voor de Franse Revolutie. In Frankrijk regeerde in die tijd Koning Lodewijk XVI. De Franse liberalen wilden meer vrijheid en een grotere invloed op de regering. Ze schreven boeken en pamfletten om hun ideeën te verspreiden. Lodewijk XVI was hier niet blij mee. Hij verbood de publicatie van hun ideeën. Dit noemen we **censuur**. Er is sprake van censuur wanneer de machthebbers van een land expres informatie achterhouden of verbieden.

► Opdracht 4 (individueel)

- Verklaar waarom liberalen tegen censuur zijn.
- Bestaat er tegenwoordig bij ons ook nog censuur?

Je gebruikt als je iets wilt weten vaak het internet. Een van de meest gebruikte sites hiervoor is Wikipedia. Het woord Wikipedia is afgeleid van het woord encyclopedie. Een encyclopedie is een verzameling van menselijke kennis. Vroeger werden encyclopedieën altijd in boekvorm uitgegeven, tegenwoordig zijn ze vaak digitaal. De bekendste encyclopedie uit de geschiedenis werd in de achttiende eeuw gemaakt door de Franse verlichtingsdenkers Jean Le Rond d'Alembert en Denis Diderot. Veel andere bekende verlichtingsdenkers zoals Voltaire en Rousseau hebben aan dit 28 delige werk bijgedragen. De bedoeling was dat door het verzamelen van menselijke kennis meer mensen over deze kennis konden beschikken. Dit zou ze helpen om voor zichzelf na te denken.

Figuur 1.5 De encyclopedie van Diderot en d'Alembert

► **Opdracht 5 (duo's)**

- Noem een overeenkomst tussen een papieren encyclopedie en een digitale encyclopedie.
- Geef een voorbeeld van wat je met een digitale encyclopedie kunt doen dat je met een papieren encyclopedie niet kan.

Vrijheid, gelijkheid en broederschap

Aan het einde van de 18^e eeuw ging het met Frankrijk economisch slecht. Lodewijk XVI was aan de macht gekomen in een periode van financiële crisis, de inwoners van Frankrijk leden honger. De bevolking gaf de koning de schuld. De problemen waren zo groot dat de koning voor het eerst in 200 jaar weer met de volksvertegenwoordiging, de Staten-Generaal moest praten om meer belasting te kunnen innen. De Staten-Generaal was een vergadering die bestond uit 1200 leden: 300 geestelijken, 300 edelen en 600 burgers.

De adel en geestelijkheid wilden dat er over de belastingskwestie per stand gestemd werd. De burgers wilden het anders en eisten één stem per lid. (Dit was gunstig voor hen, ze hadden immer 600 leden en de andere standen maar 300) De eerste en tweede stand weigerden dit. De derde stand pikte deze weigering niet en ging apart vergaderen. Zij riepen zich uit tot Nationale Grondwetgevende Vergadering. De leden legden de Eed op de Kaatsbaan af, waarbij zij afspraken niet uiteen te gaan voordat het land een grondwet had. Tegenwoordig wordt er vaak gesproken van links en rechts in de politiek. Dit onderscheid komt oorspronkelijk van de Nationale Vergadering. Rechts van de president zaten de aanhangers van de koning en links de aanhangers van de revolutie, de Jacobijnen. De mensen links wilden verandering, de mensen rechts wilden dat alles zoveel mogelijk hetzelfde zou blijven.

Figuur 1.7 De derde stand ontwaakt en werpt de ketenen af.

Figuur 1.6 De vergadering van de Staten Generaal.

Een groep burgers riep op 10 juni 1789 de Nationale Vergadering uit. Deze vergadering wilde een **grondwet** maken. Dit is een wet die de grondrechten van de inwoners van een land vastlegt.

Iedereen moet zich aan zo'n wet houden, ook de koning. De bevolking begon ondertussen onrustig te worden. In Parijs braken rellen uit en er werd op grote schaal geplunderd. Op 14 juli bestormde een grote groep woedende mensen de Bastille. De Franse revolutie was begonnen.

Figuur 1.8 De eed op de kaatsbaan. De Nationale Vergadering kwam bijeen op een kaatsbaan. Dit was een sportzaal waar een voorloper van het moderne tennis werd gespeeld.

Liberté • Égalité • Fraternité

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

Figuur 1.9 Hierboven zie je het huidige logo van Frankrijk. Toen de Republiek uitgeroepen werd had Frankrijk een nieuw symbool nodig. Dit symbool werd Marianne. Marianne verbeeldt de triomf van de republiek, de vrijheid en de rede. Marianne wordt altijd afgebeeld met een Frygische muts op. Deze mutsen werden tijdens de Amerikaanse revolutie gedragen, maar ook door de Jacobijnen. Onder Marianne staan de woorden Liberté, égalité, fraternité. Dit betekent vrijheid gelijkheid en broederschap.

Door de opstand zag Lodewijk XVI zich gedwongen de Nationale Vergadering te accepteren. Binnen de Nationale Vergadering kregen de Jacobijnen de meerderheid. Dit was een grote groep revolutionairen die van Frankrijk een republiek wilden maken. Deze groep werd zo genoemd omdat ze oorspronkelijk bijeen kwamen in het dominicaner klooster Couvent des Jacobins St Honoré. Deze Jacobijnen stonden onder leiding van Maximilien de Robespierre. Hij wilde dat het Franse volk zelf bepaalde hoe hun staat geregeerd werd. Dit heet **volkssoevereiniteit**. Soevereiniteit betekent dat je de macht in handen hebt. Volkssoevereiniteit is het recht van een volk om over het eigen lot te beschikken. Op 21 september 1792 schaften ze het koningschap af. Frankrijk was vanaf dat moment een republiek. De revolutionairen wilden een aantal grote veranderingen doorvoeren. Ze baseerden deze veranderingen op drie idealen: vrijheid, gelijkheid en broederschap. De Nationale Vergadering schafte daarom het oude systeem af en maakte alle burgers voor de wet gelijk. Ze nationaliseerden bovendien de kerkelijke bezittingen.

► Opdracht 6 (individueel)

- Leg in je eigen woorden uit wat volkssoevereiniteit is.
- Is er in de hedendaagse Arubaanse maatschappij sprake van volkssoevereiniteit? Geef je eigen, beargumenteerde mening hierover.

Figuur 1.10 De filosoof Jean-Jacques Rousseau (28 juni 1712 – 2 juli 1778) was een van de grote inspiratiebronnen voor de Franse revolutie. Rousseau was net als Locke van mening dat alle mensen vrij geboren worden. Hij verschilde echter van mening over persoonlijke vrijheid. Hij vond dat mensen geregeerd moesten worden door de wil van het volk. Hij kwam daarom met het idee van volkssoevereiniteit. Dit idee had grote invloed op de Jacobijnen.

Rechten van Mens en Burger

- Alle mensen zijn vanaf hun geboorte vrij en hebben gelijke rechten. Sociale ongelijkheid mag alleen gebaseerd worden op het algemeen welzijn.
- Het doel van de politiek is het in stand houden van de natuurlijke rechten van de mens. Deze rechten zijn vrijheid, eigendom, veiligheid en verzet tegen onderdrukking.
- De soevereiniteit berust in de natie. Niemand mag enige autoriteit uitoefenen die niet direct uit de natie voortkomt.
- Vrijheid bestaat erin dat je alles mag doen zolang je niemand anders schade berokkent. Het uitoefenen van iemands natuurlijke rechten heeft als enige limiet de natuurlijke rechten van andere mensen.

Figuur 1.11 De nationale vergadering stelde in 1789 de Rechten van de Mens en Burger op. Hierboven zie je de eerste vier artikelen hiervan. De algemene boodschap is dat iedereen vrij is, maar dat jouw vrijheid eindigt waar die van een ander begint.

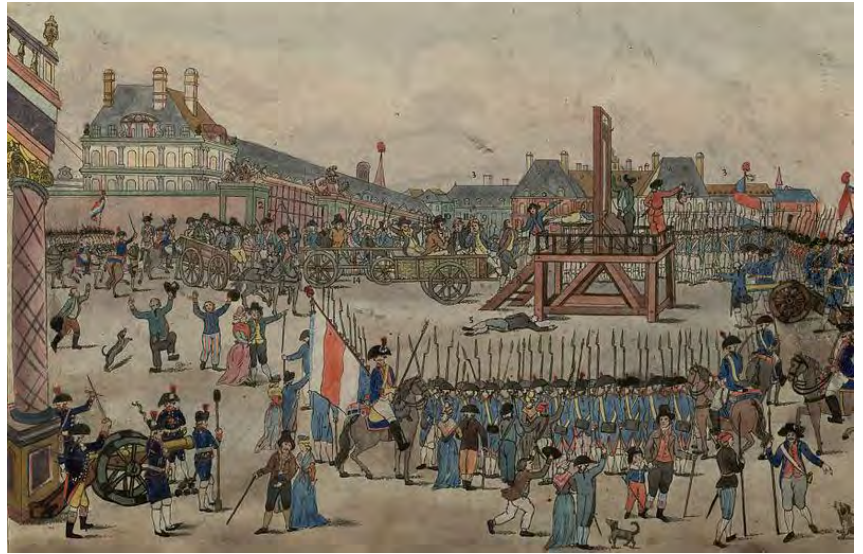
► Opdracht 7 (individueel)

- Bekijk *figuur 1.9* Als je dit eigentijdse logo van Frankrijk vergelijkt met de Franse Revolutie is er dan sprake van continuïteit of verandering? Leg uit waarom je dit denkt.
- Lees *figuur 1.11* Zijn deze vier artikelen van de Rechten van de Mens en Burger uit 1789 toepasbaar op onze samenleving? Licht je antwoord toe.
- Geef aan de hand van een voorbeeld aan waar jouw vrijheid ophoudt en die van een ander begint.

De Jacobijnen voerden het recht op werk en het recht op eten in en schaften de slavernij af. Dit had grote gevolgen voor het Caribisch gebied. In 1794 werd de slavernij in de Franse koloniën (in het Caribisch gebied waren dit bijvoorbeeld Guadeloupe en Santé Domingo (tegenwoordig Haïti) afgeschaft. Het bewind van de Jacobijnen had ook een schaduwkant. Onder hun druk werd Lodewijk XVI onthoofd. Robespierre hitte het volk op om ook andere tegenstanders van de revolutie te vermoorden. Dit schrikbewind wordt wel *‘de terreur’* genoemd. Iedereen die het niet met ze eens was werd naar de guillotine gebracht. Alle mensen die voor de revolutie een belangrijke positie hadden bekleed werden als vijanden van de revolutie beschouwd. Op deze manier werd een deel van de Franse adel uitgemoord. Ook politieke tegenstanders binnen de revolutie werden vermoord. Tussen 1793 en 1794 vonden duizenden mensen de dood door dit schrikbewind. Uiteindelijk worden Robespierre en zijn handlangers in 1794 terechtgesteld. De dood van Robespierre betekende het einde van het schrikbewind.

Figuur 1.12 Robespierre (1758-1794) staat door zijn schrikbewind in een negatief daglicht. Dit beeld is wel iets te zwart-wit. Tijdens zijn bewind probeerde hij een aantal belangrijke veranderingen door te voeren zoals het recht op werk en het recht op eten. Ook zorgde hij voor het recht op geloofsvrijheid en de afschaffing van de slavernij.

Figuur 1.13 De terechtstelling van Robespierre. De terreur van de Franse revolutie wordt het best gesymboliseerd door de guillotine. Dit is een machine om mensen te onthoofden. De machine is vernoemd naar Joseph-Ignace Guillotin. Hij pleitte in de nationale vergadering voor meer humane doodstraffen. De machine bestaat uit een bijl die opgehesen kan worden. Door de snelheid waarmee hij valt onthoofd de bijl de veroordeelde. Uiteindelijk werd Robespierre zelf het slachtoffer van de guillotine.

► Opdracht 8 (duo's)

Bekijk *figuur 1.12* en *figuur 1.13*

- De guillotine wordt ingevoerd als meer humane vorm van de doodstraf. Ben je het er mee eens dat dit een meer humane manier is? Licht je antwoord toe.
- Er zaten veel gruwelijke kanten aan deze revolutie maar ook goede kanten. Benoem een aantal positieve aspecten en een aantal negatieve aspecten van de Franse Revolutie.
- Zet een kruis in het goede veld.

	waar	niet waar
Robespierre was een aanhanger van de koning		
Robespierre was tegen slavernij		
21 september 1792 werd Frankrijk een republiek		
Lodewijk XVI werd verbannen		
De revolutie betekende een grote verandering voor Frankrijk		

► Opdracht 9 (individueel)

In deze paragraaf heb je de kernbegrippen verlichting, liberalisme en kapitalisme leren kennen. Deze drie begrippen spelen tot op de dag van vandaag een grote rol. Het is daarom belangrijk dat je goed weet wat deze begrippen inhouden. Vat in 100 woorden samen wat deze drie begrippen betekenen en wat ze met elkaar te maken hebben.

Paragraaf 1.2 Ieder volk een eigen land?

Doel van de les: In deze paragraaf leer je over de opkomst van democratisering, nationalisme en imperialisme.

Kernbegrippen:

- Dictatuur
- Conservatisme
- Democratisering
- Nationalisme
- Natiestaat
- Imperialisme

Structuurbegrippen:

- Bron en vraagstelling
- Feit en mening

Napoleon

Na de dood van Robespierre ontstond er onduidelijkheid over wie er in Frankrijk de macht had. Aan deze onduidelijkheid kwam een einde toen generaal Napoleon Bonaparte de macht greep. Hij maakte een nieuwe grondwet waarin stond dat het volk inspraak had in het bestuur. In werkelijkheid had Napoleon alle macht naar zichzelf toegetrokken. We noemen dit een **dictatuur**. Een dictatuur is een regeringsvorm waarbij maar een persoon of een kleine groep mensen het voor het zeggen heeft in een land. Napoleon draaide veel van de verworvenheden van de revolutie terug. In de Franse koloniën voerde hij bijvoorbeeld in 1802 de slavernij opnieuw in. In 1804 liet hij zich zelfs tot keizer kronen. De machtsgreep van Napoleon betekende het begin van een groot aantal oorlogen.

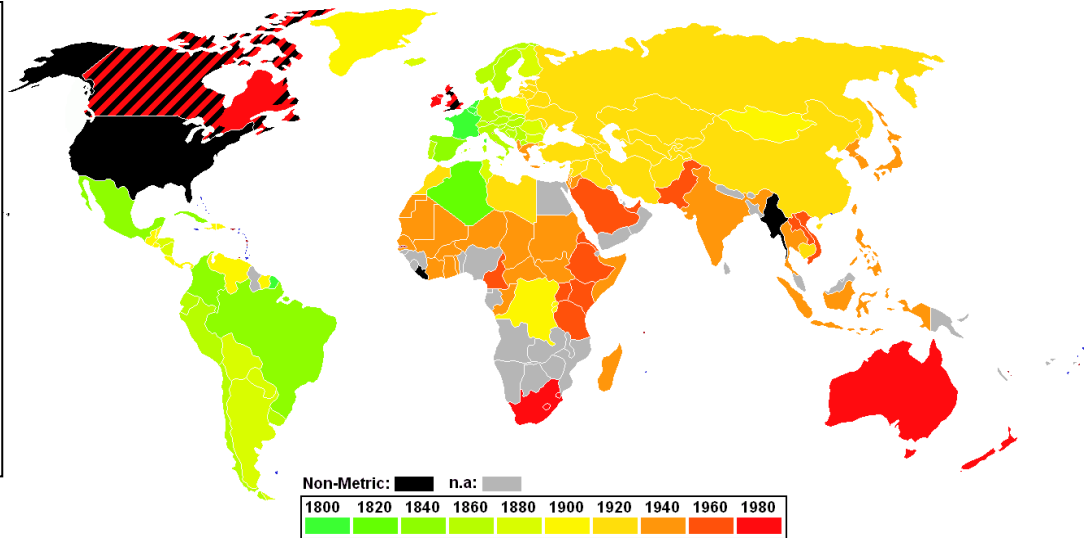
Napoleon kreeg oorlog met bijna alle Europese machthebbers. Deze Napoleontische oorlogen werden uitgevochten tussen 1804 en 1815. Tijdens deze oorlogen veroverde Napoleon grote delen van Europa. Hieronder viel ook Nederland, waardoor Aruba kortstondig Frans grondgebied werd. In 1814 werd Napoleon verslagen, gevangen genomen en verbannen naar Elba, een eiland voor de Italiaanse kust. Hij wist al snel te ontsnappen en begon een nieuwe grote oorlog met bijna heel Europa. Uiteindelijk werd hij bij de slag bij Waterloo definitief verslagen. Hij werd opnieuw verbannen. Ditmaal echter verder weg naar een Engelse kolonie: het eiland Sint Helena, 1870 kilometer van de westkust van Afrika. Hier overleed Napoleon in 1821 op 51 jarige leeftijd.

Figuur 1.15 In 1812 viel Napoleon zelfs Rusland binnen. De verovering van Rusland leek voorspoedig te gaan. Totdat de winter uitbrak en de Russen terugsloegen. Napoleon trok met 700.000 soldaten Rusland binnen, hiervan overleefden er maar 20.000.

Figuur 1.14 De napoleontische oorlogen

Het metrieke stelsel is een standaardisering van maten en gewichten. Voor de Franse revolutie werd er gebruik gemaakt van een heleboel verschillende maten en gewichten. Dit kon per plek en per product verschillen. In 1789 werd er een standaard systeem ingesteld, met de invoering van de liter, de meter, het gram en de kilo.

Figuur 1.16 het metrieke stelsel.

Figuur 1.17 De verspreiding van het metrieke stelsel over de wereld. In 1789 werd er een standaard systeem ingesteld. Met de invoering van de liter, de meter en het gram. Door Napoleons veroveringen verspreidde dit systeem zich over Europa.

► Opdracht 10 (individueel)

We kunnen de invloed van Napoleon tot op de dag van vandaag voelen. Een voorbeeld hiervan is de invoering van het metrieke stelsel. (Lees *figuur 1.16* en bekijk *figuur 1.17*)

- In welk jaar werd het metrieke stelsel ingevoerd in Mexico en Brazilië?
- Noem drie landen waar het metrieke stelsel niet gebruikt wordt.

Het Congres van Wenen

De gevolgen van de revolutie en de Napoleontische oorlogen waren groot. Na een periode van 25 jaar oorlog stond Frankrijk aan de rand van de afgrond. Dit zorgde ervoor dat er een nieuwe politieke stroming ontstond: het **conservatisme**. Conservatieven zijn tegen verandering. Volgens hen leiden revoluties alleen maar tot bloedvergieten en economische achteruitgang.

Alle omstandigheden in aanmerking genomen, is de Franse revolutie de meest verbijsterende gebeurtenis die tot nu toe op de wereld heeft plaatsgevonden. De meest verrukkelijke dingen worden in veel gevallen tot stand gebracht door middel van de meest absurde en belachelijke dingen, op de meest belachelijke manier, en klaarblijkelijk met de meest verachtelijke instrumenten. Alles schijnt onnatuurlijk in deze vreemde chaos van lichtzinnigheid en wreedheid, waarin alle soorten misdaden samengaan met alle soorten dwaasheden. Bij de aanblik van deze monsterachtige tragikomedie, wordt men bestormd door de meest tegenstrijdige gevoelens: afwisselend minachting en verontwaardiging, vreugde en tranen, afschuw en huivering.

Figuur 1.18 Edmund Burke is een van de bekendste conservatieve denkers, hij maakte de revolutie van dichtbij mee en was geschrokken van wat hij zag.

Uit: Edmund Burke *Reflections on the revolution in France* (vertaling, *Filosofie magazine* nummer 04)

Na de val van het regime van Napoleon organiseerden de overwinnende machten (Oostenrijk, Pruisen, Rusland en het Verenigd Koninkrijk) in 1814 en 1815 het Congres van Wenen. De overwinnende landen waren erg conservatief. In de gebieden die door Napoleon veroverd waren herstelden ze de oude heersers weer in hun macht. De adel en de Kerk kregen weer alle touwtjes in handen. Ook in Frankrijk zetten ze weer een koning op de troon.

► Opdracht 11 (individueel)

- Waarom wordt Napoleon een dictator genoemd?
- Wat is een belangrijk kenmerk van het conservatisme?
- Lees *figuur 1.18* Waarom was de conservatief Edmund Burke tegen de Franse Revolutie?
- Ben je het met hem eens? Of heb je een andere mening? Licht je antwoord kort toe.

Revolutiejaar 1848

Er waren een heleboel Fransen ontevreden over het Congres van Wenen. Ze vonden het veel te conservatief. In 1830 en 1848 braken er daarom opnieuw opstanden uit. In 1848 werd de tweede Franse Republiek uitgeroepen. Deze revolutie sloeg over naar andere landen in Europa en Latijns-Amerika. Er braken revoluties uit in meer dan 50 landen. De revolutionairen waren ontevreden over hun regeringen, ze eisten **democratisering**. Democratisering is het vergroten van inspraak op de manier waarop een land bestuurd wordt. De revolutionairen wilden meer inspraak in de regering, ze wilden stemrecht. Dit is het recht van mensen om te kiezen wie het land regeert. De revolutionairen wilde ook van de censuur van de regering af. Ze wilden dat iedereen in de krant kon schrijven wat hij wilde. Dit heet persvrijheid.

► Opdracht 12 (individueel)

- Leg in je eigen woorden uit wat democratisering is.
- Waarom is persvrijheid belangrijk voor democratisering?
- Vind je persvrijheid belangrijk? Onderbouw je mening.
- Op Aruba bestaat ook stemrecht. Wie mogen er allemaal stemmen op Aruba?

Figuur 1.19 „Vrijheid die het volk leidt“ van Eugene Delacroix. Dit schilderij geeft de revolutie van 1830 weer. Je ziet Marianne met de Franse vlag en ontblote borsten, ze staat symbool voor de democratie als moeder van de natie.

Figuur 1.20 Het schilderij „De afschaffing van de slavernij in de Franse kolonies“ door François Biard (1849). Na de revolutie van 1848 werd de tweede Franse Republiek opgericht die onmiddellijk de slavernij weer afschafte in de Franse koloniën.

Afgezien van de Franse revolutie werden de meeste revoluties van 1848 neergeslagen. De belangrijkste oorzaak hiervan was de onderlinge onenigheid tussen de revolutionairen. Alle revolutionairen wilden verandering. Maar ze konden het maar moeilijk met elkaar eens worden hoe de nieuwe staat geregeerd zou moeten worden. Ondanks hun mislukking, zorgden de revoluties wel voor verandering. De Europese heersers waren enorm geschrokken van de gebeurtenissen. Ze realiseerden zich dat als ze niet veranderden dat ze dan ten onder zouden gaan. Veel regeringen begonnen dan ook zelf langzaam aan de democratisering van hun land. Een goed voorbeeld hiervan was Nederland. De koning van Nederland, Willem II, was ook bang voor revolutie. Hij stond daarom het meeste van zijn macht af aan het parlement. Nederland werd hierdoor in 1848 een parlementaire democratie.

► **Opdracht 13 (individueel)**

- a. Bekijk *figuur 1.19* Wie moet de vrouw in het schilderij voorstellen (zie §1.1) ? Waar staat deze vrouw symbool voor?
- b. Waarom heeft ze een Franse vlag vast?

Naast de roep om democratisering speelde ook de opkomst van het **nationalisme** een belangrijke rol. Nationalisme is de liefde voor eigen land en volk. Nationalisten vinden hun eigen land en hun eigen volk het beste op de hele wereld. Het is hier belangrijk om een onderscheid te maken tussen een staat (land) en een volk. Een staat is een aaneengesloten gebied dat onder een centraal gezag staat. Nationalisten zien een volk (of natie) als een groep mensen met een gedeelde cultuur, taal, achtergrond en soms ook etniciteit. De opkomst van het nationalisme is waarschijnlijk een gevolg van Jacobijnse ideeën en Napoleons veroveringen. Het Jacobijnse idee van volkssoevereiniteit zorgde ervoor dat de inwoners van een land zich als volk begonnen te beschouwen. Toen Napoleon bijna heel Europa veroverde realiseerden veel mensen zich ook hoe gehecht ze waren aan hun eigen land en gewoontes. Nationalisme groeide uit tot de meest succesvolle politieke kracht in de negentiende eeuw.

► **Opdracht 14 (individueel)**

Mensen die op Aruba geboren zijn voelen zich Arubaans en zijn vaak trots als ze aan hun eigen land denken. Het mooie van nationalisme is dat het een gevoel van saamhorigheid tussen de mensen in een land creëert. Nationalisme heeft ook een schaduwkant. Jezelf het beste vinden impliceert dat de ander minder is en kan leiden tot extreem nationalisme. Probeer een eigen mening te formuleren over nationalisme.

Figuur 1.21 Duitsland in 1860

Figuur 1.22 Italië in 1860.

De Duitse en Italiaanse eenwording

Soms vallen staat en volk (natie) samen, we spreken dan van een **natiestaat**. In de negentiende eeuw was dit in veel Europese landen niet het geval. De meeste staten werden geleid door adellijke heersers. Deze heersers erfden deze gebieden van familieleden. Sommige staten zoals Oostenrijk bevatten hierdoor meerdere volken (naties), terwijl andere volken in kleinere staten opgedeeld waren, bijvoorbeeld Duitsland en Italië. De nationalistenvilden dat ieder volk zijn eigen staat kreeg. Dit soort nationalistische sentimenten leidden uiteindelijk tot het ontstaan van nieuwe landen. Twee van deze landen waren Duitsland en Italië. Duitsland en Italië bestonden uit losse verbanden van verschillende staten. In beide landen ontstonden nationalistische bewegingen die de losse staten tot een grote natiestaat wilden verenigen. In 1861 werd het koninkrijk Italië uitgeroepen en in 1871 het keizerrijk Duitsland.

► Opdracht 15 (duo's)

Pak je atlas erbij vergelijk *figuur 1.21* en *figuur 1.22* met het moderne Duitsland en Italië. Wat is er veranderd?

► Opdracht 16 (individueel)

- Leg uit wanneer er sprake is van een natiestaat.
- Wat heeft de opkomst van nationalisme met het ontstaan van Duitsland te maken? En met het ontstaan van Italië? Gebruik bij je beantwoording het kernbegrip natiestaat.

Sociale kritiek wordt vaak geuit via kunst en muziek. Denk bijvoorbeeld maar aan onze calypso muziek. Dit was ook het geval bij de eenwording van Italië. De beroemde componist Giuseppe Verdi verwerkte het verlangen naar vrijheid en eenheid van Italië in zijn muziek. Toen in 1842 zijn opera Nabucco over de gevangenschap van de Joden in Babylon in première ging raakte het publiek door het dolle heen bij het horen van het slavenkoor 'Va Pensiero' (Vlieg gedachte), waarin vol liefde over het vaderland gezongen wordt. Dit werd zo goed als het volkslied van de revolutie. Dit koor is nog steeds erg bekend, zoek het maar eens op internet op, misschien herken je het wel.

Figuur 1.23 Verdi's opera Nabucco wordt wel beschouwd als het volkslied van de Italiaanse revolutie.

Figuur 1.24 De eenheid van Duitsland kwam pas echt dichterbij toen Otto von Bismarck in 1862 eerste minister van Pruisen werd. Pruisen was de belangrijkste van de verschillende Duitse staten. Onder leiding van Bismarck versloeg Duitsland in 1871 Frankrijk in de Frans-Duitse Oorlog. In de Spiegelzaal in het Franse Versailles werd op 18 januari 1871 koning Wilhelm I van Pruisen uitgeroepen tot Duitse keizer (De centrale figuur op het podium). De man in het witte uniform midden in het schilderij is Otto von Bismarck.

Figuur 1.25 Bismarck was echt conservatief, maar ook erg nationalistisch. Hij geloofde in de eenwording van Duitsland. Bismarck kreeg veel aanzien door Oostenrijk en Frankrijk in oorlogen te verslaan. Door handig gebruik te maken van deze populariteit, zorgde hij voor de eenwording van Duitsland.

De vorming van deze nieuwe landen zorgde voor een grote verandering in de Europese machtsverhoudingen. De opkomst van het keizerrijk Duitsland zorgde voor spanningen. In 1888 werd Wilhelm II keizer van het Duitse Rijk. Hij was een erg conservatieve keizer die geen politieke hervormingen wilde. Hij fantaseerde over een groot Duits Rijk met koloniën en een grote marine. Hij wilde net als het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk van Duitsland een wereldmacht maken.

► Extra opdracht (individueel)

Lees *figuur 1.23*

Zoek een lied of een muziekstuk op dat kritiek uit op een regering. Je mag helemaal zelf kiezen welk lied. Het mag Arubaans zijn, maar ook uit een ander land. Leg uit waarom jij denkt dat dit een protestlied is. Gebruik bij je uitleg fragmenten uit de tekst van het door jou gekozen lied.

Imperialisme

Door de vele revoluties waren halverwege de 19de eeuw veel koloniën onafhankelijk geworden (zie hoofdstuk 2). De bewoners van deze koloniën wilden net als de Europeanen het recht om hun eigen land te besturen. Deze onafhankelijkheid was voor veel ex-koloniën maar van korte duur. Het groeiende kapitalisme en de toename van het nationalisme zorgden voor een grote concurrentie tussen de Westerse staten. Ze wilden allemaal het rijkste en machtigste land ter wereld worden. Het gevolg hiervan was een nieuwe vorm van uitbuiting: **imperialisme**. Imperialisme is het creëren van ongelijke verhoudingen tussen verschillende landen op economisch, cultureel en politiek gebied (zie hoofdstuk 2, 3, en 4). De Westerse landen maakten dus opnieuw misbruik van andere landen. Ze gebruikten het excuus dat ze de andere landen op deze manier beschaving zouden bijbrengen en zouden integreren in de moderne wereldeconomie.

► Opdracht 17 (individueel)

Veel Europese landen, maar bijvoorbeeld ook Japan en de Verenigde Staten probeerden hun invloed in de wereld te vergroten (imperialisme). Deze landen deden dit uit economisch belang, maar ook vanwege het nationalisme. Benoem deze economische en nationalistische belangen.

Figuur 1.26 Keizer Frederik Wilhelm II van Duitsland. (1859-1941). Hij was de kleinzoon van koningin Victoria, de koningin van het Verenigd Koninkrijk en familielid van veel andere Europese vorsten. Hij was bijvoorbeeld ook de neef van Alexandra Fjodorovna, de vrouw van Tsaar Nicolaas II van Rusland. Ondanks al deze familiebanden zou hij met een groot deel van Europa in oorlog komen.

Figuur 1.27 In deze afbeelding zie je verschillende regeringsleiders die rond het einde van de negentiende eeuw de wereld domineerden.

► **Opdracht 18 (duo's)**

Bekijk *figuur 1.27*

- a. Op de figuur zie je karikaturen. Op de achtergrond staat een figuur die China moet voorstellen. Zet de volgende namen in de juiste volgorde: Nicolaas II de Tsaar van Rusland, Wilhelm II de Duitse keizer, Marianne het symbool voor de Franse Republiek, keizer Meiji van Japan, koningin Victoria van het Verenigd Koninkrijk.
- b. Wat probeert de maker uit te beelden. Gebruik in je antwoord het kernbegrip imperialisme.

Paragraaf 1.3 De strijd om gelijkheid

Doel van de les: In deze paragraaf leer je over de strijd om gelijke rechten

Kernbegrippen:

- Klassensamenleving
- Socialisme
- Communisme
- Feminisme
- Abolitionisme

Structuurbegrippen:

- Feit en menig
 - Interpretatie
-

In de vorige paragrafen heb je geleerd dat de roep om gelijke rechten steeds sterker werd. Maar wat houdt dat eigenlijk in, gelijke rechten? Wilden ze deze rechten alleen voor zichzelf of voor alle mensen? En wilde iedereen eigenlijk wel dezelfde rechten? Na de revoluties hadden veel staten beperkt stemrecht ingevoerd. Dit stemrecht gold maar voor een heel klein deel van de bevolking: rijke, blanke mannen. De officiële reden hiervoor was dat alle andere mensen geen opleiding hadden genoten en hier niet intelligent genoeg voor waren. Er bleef hierdoor veel ongelijkheid bestaan. In deze paragraaf ga je leren hoe verschillende groepen streden voor een volwaardige plaats binnen de samenleving.

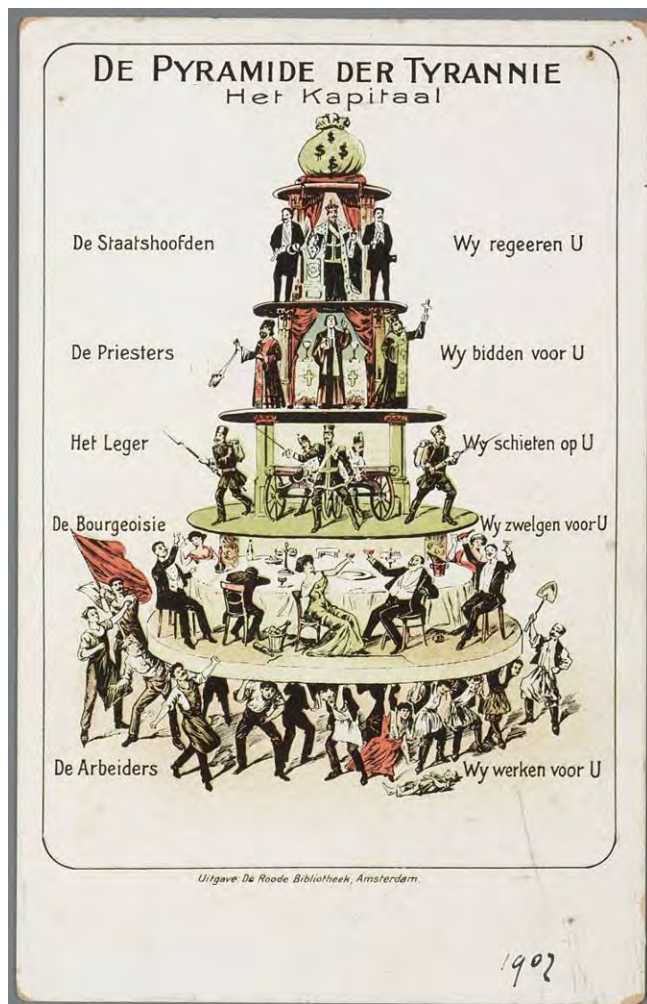
Klassenstrijd en anti-imperialisme

Er bestond niet alleen tussen de verschillende staten ongelijkheid, ook binnen deze staten bestond grote ongelijkheid. De nieuwe rijken die waren ontstaan als gevolg van de Industriële Revolutie en het imperialisme hadden door hun geld een grote invloed op de regering. De opkomst van deze groep rijke burgers betekende het einde van de standensamenleving. Het werd steeds minder belangrijk of je een goede afkomst had. Het was vooral belangrijk hoeveel geld en bezit je had. De standensamenleving ging langzamerhand over in een **klassensamenleving**. Dit is een samenleving die niet uit standen maar uit sociale klassen bestaat. Een sociale klasse is een groep mensen die ongeveer hetzelfde inkomen heeft. Deze ongelijkheid zorgde voor de opkomst van een nieuwe ideologie: het **socialisme**. De socialisten vonden dat de rijkdom oneerlijk verdeeld was. Een kleine groep rijken bezat bijna alles, terwijl er een grote groep armen was die nauwelijks iets bezat. Je hebt geleerd dat de liberalen de nadruk legden op persoonlijk eigendom en het particuliere bezit van de productiemiddelen. In tegenstelling tot de liberalen vonden de socialisten dat het bezit eerlijk verdeeld moest worden. Alle mensen waren gelijkwaardig en moesten daarom ook een eerlijk deel van de rijkdom krijgen. Ze wilden dat de staat de controle kreeg over de productiemiddelen. De meeste socialisten waren niet erg nationalistisch, ze vonden dat alle mensen in de hele wereld gelijke rechten hadden. Ze waren dus ook anti-imperialistisch.

► **Opdracht 19 (duo's)**

Sta op, verworpenen der aarde!	
Sta op, gevangenen van de honger!	
De rede rommelt in zijn vulkaan	
Het is de uitbarsting van het einde.	
Laten we met een schone lei beginnen	
Slaaf geboren, ontwaakt, ontwaakt!	
De wereld steunt op nieuwe krachten,	
We zijn niets, laat ons alles zijn.	

Hierboven zie je een vertaling van de eerste regels van de internationale. Dit is een lied dat door veel verschillende groepen socialistten gebruikt wordt. Neem de tabel over en vul in wat volgens jou de betekenis van de zinnen is.

Figuur 1.28 De Piramide der Tyrannie. Het kapitalisme volgens socialistten. Uit 1902.

Figuur 1.29 Een Engelse jongen genaamd John Hearn. John werd op zijn twaalfde veroordeeld tot een maand zware dwangarbeid voor de diefstal van 11 stukjes leer. Rijke mensen die veel ernstigere misdaden begingen kregen een veel mildere straf.

► **Opdracht 20 (duo's)**

Bekijk *figuur 1.28*

- Wat is het belangrijkste inhoudelijke verschil tussen liberalisme en socialisme?
- Welk symbool wordt gebruikt om het kapitalisme aan te duiden?
- Leg uit wat de tekenaar bedoelt. Geef een korte omschrijving (1 à 2 zinnen) van ieder plateau.

► **Opdracht 21 (duo's)**

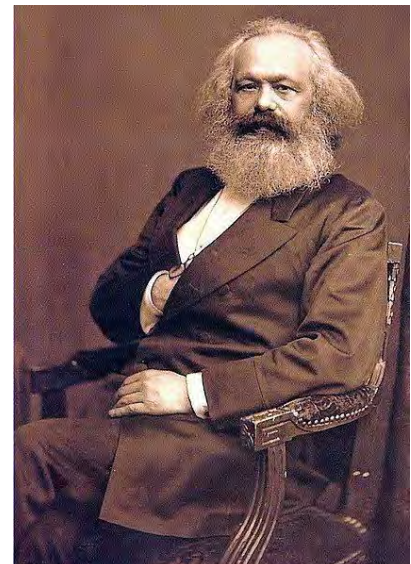
Lees het onderschrift bij *figuur 1.29*

- Wat vind je van de straf die de twaalfjarige John Hearn gekregen heeft?
- Als je *figuur 1.28* met *figuur 1.29* vergelijkt wat hebben beide met elkaar te maken?
- Probeer je in te leven in de Engelse elite die zulke hoge straffen oplegde aan arme mensen. Verklaar waarom ze dit deden.

Sommige socialistenv wilden niet alleen de bezittingen eerlijker verdelen, ze wilden bezit afschaffen. Dit noemen we **communisme**. De term communisme is afgeleid van het concept commune. Een commune is een gemeenschap waar mensen samenleven en al hun bezittingen delen. Er bestonden in de negentiende eeuw verschillende ideeën over communisme. Als men het tegenwoordig echter over communisme heeft wordt meestal de stroming bedoeld die gebaseerd is op de ideeën van de Duitse filosoof Karl Marx. Volgens Marx was er een ongelijke verhouding tussen de eigenaren van het kapitaal (de fabrieken, geld en de grondstoffen) en de arbeiders. Marx dacht dat uiteindelijk alle arbeiders op de wereld in opstand zouden komen tegen de bezitters van het kapitaal. Deze internationale revolutie zou zorgen voor een grote omwenteling: de arbeiders zouden de baas in het land worden. Hij noemde dit de dictatuur van het proletariaat. Met het proletariaat bedoelde Marx de arbeiders. In deze nieuwe staat zou iedereen gelijkwaardig zijn: er zou geen geld of bezit zijn.

Figuur 1.30 Dit is de Familistère in het Franse Guise. Het is een commune waarin arbeiders gezamenlijk kunnen leven en werken. Deze Familistère is gebouwd door de rijke fabrikseigenaar Jean-Baptiste André Godin. Hij was zo geschokt door de slechte leefomstandigheden van de arbeiders, dat hij daar zelf verandering in wilde brengen.

Figuur 1.31 Karl Marx (1818-1883)

Er waart een spook door Europa, het spook van het communisme. Alle krachten in Europa spannen samen in een heilige alliantie om dit spook uit te drijven (...) De geschiedenis van alle tot nu toe bestaande samenlevingen is de geschiedenis van klassenstrijd. Vrije mens en slaaf, rijk en arm, patriciër en plebejer, gildemeester of gezel, in één woord, onderdrukker en onderdrukte stonden constant tegenover elkaar, ze vochten een constante strijd uit, een strijd die altijd eindigde met een revolutionaire omwenteling van de hele samenleving, of met de gezamenlijke ondergang van de strijdende klassen

Figuur 1.32 In het revolutiejaar 1848 publiceerden Karl Marx en Friedrich Engels het Communistisch Manifest.

► **Opdracht 22 (individueel)**

- Leg in je eigen woorden uit wat communisme is.
- Noem een belangrijk inhoudelijk verschil tussen socialisme en communisme.

► **Opdracht 23 (duo's)**

- Waarom zijn de ideeën van Marx moeilijk te combineren met nationalisme?
- Waarom speelt de Industriële Revolutie een grote rol bij het ontstaan van het marxisme?

De eerste feministische golf

Je hebt gelezen dat arme mensen en vrouwen geen stemrecht hadden. Naast de arbeiders probeerden ook de vrouwen zich te emanciperen. Deze strijd om gelijke rechten van vrouwen heet **feminisme**. Het doel van het feminisme is het verkrijgen van gelijke politieke, economische en sociale rechten voor vrouwen. De eerste feministische bewegingen vochten voor het vrouwenkiesrecht. Dit noemen we de eerste feministische golf. De tweede feministische golf vond plaats in de jaren 60 van de 20ste eeuw. Waar de eerste feministische golf streed voor kiesrecht, streed deze tweede golf voor financiële en seksuele vrijheid voor vrouwen.

1. Omdat het fundament van alle politieke vrijheid is dat diegenen die de wet gehoorzamen ook het recht hebben degene te keizen die de wetten maakt
2. Omdat het parlement een reflectie moet zijn van de wensen van het volk
3. Omdat het parlement niet een goede reflectie kan zijn van de wensen van het volk als de wensen van de vrouw geen directe vertegenwoordiging hebben.
4. Omdat de meeste wetten net zoveel invloed hebben op vrouwen als op mannen, sommige wetten treffen zelfs alleen vrouwen.

Figuur 1.33 In Engeland bracht de National Union of Women's Suffrage Societies (de nationale bond voor vrouwenkiesrechtverenigingen) een pamflet uit met daarop 14 redenen om het vrouwenstemrecht te ondersteunen. Hierboven kun je de eerste vier lezen.

Figuur 1.34 Een feministisch poster met de tekst: Je betaalt misschien belasting en je hebt misschien verantwoordelijkheden, maar als het op stemmen aan komt moet je het aan ons mannen overlaten.

Figuur 1.35 De bekendste Nederlandse feministe uit die tijd was Aletta Jacobs. Zij streefde voor het recht op hoger onderwijs van vrouwen. In 1871 was ze de eerste Nederlandse vrouw die werd toegelaten op een universiteit. Aan de Rijksuniversiteit Groningen studeerde ze medicijnen. Ze was ook een fervent voorvechter van het vrouwenkiesrecht.

► Opdracht 24 (individueel)

Lees *figuur 1.33*

- Waarom vonden feministen dat het parlement een reflectie moest zijn van het volk?
- Wie werden er volgens hen niet vertegenwoordigd?
- Als je je antwoord op vraag b vergelijkt met ons parlement, is ons parlement dan een reflectie van het volk? Onderbouw je antwoord.
- Is er op Aruba nog veel ongelijkheid tussen man en vrouw?

Abolitionisme

De strijd van het feminisme tegen de ongelijke behandeling werd vooral gevoerd door blanke vrouwen uit de middenklasse. Hierbij werd vaak de rol van vrouwen uit andere sociale groepen vergeten. Dit gold ook voor de slaven. Dit was een grote groep die helemaal geen rechten had. Ze konden niet eens over hun eigen lichaam beslissen, laat staan dat ze mochten stemmen. De strijd om afschaffing van de slavernij, **abolitionisme**, was al sinds de achttiende eeuw in volle gang. De slavernij werd in leven gehouden door de gedachte dat er ongelijkheid tussen de rassen bestond. Veel ex-slaven kwamen hier tegen in opstand en eisten gelijke rechten. Het duurde in de meeste landen tot halverwege de negentiende eeuw voordat de slavernij daadwerkelijk was afgeschaft.

Figuur 1.36 Olaudah Equiano, ook wel Gustavus Vassa (1745-1797) genoemd was een prominent figuur in het abolitionisme. Als kind werd hij in Afrika gekidnapt en als slaaf verkocht. Hij kocht zichzelf uiteindelijk vrij. Hij werd een schrijver, handelaar en ontdekkingsreiziger. Hij reisde in Zuid-Amerika, het Caribisch gebied, het Arctische gebied en het Verenigd Koninkrijk. Hij is beroemd geworden door zijn pioniersrol in de afschaffing van de slavernij. Hij schreef een boek over zijn leven: *Het interessante verhaal van het leven van Olaudah Equiano*,

„Die man daar zegt dat vrouwen in rijtuigen geholpen moeten worden en over plassen getild en dat ze overal de beste plek moeten krijgen. Niemand helpt mij ooit in rijtuigen, of over modderpoelen, of geeft me een goede plek! En ben ik geen vrouw? Kijk naar me! Kijk naar mijn arm! Ik heb geploegd en geplant, de oogst in schuren verzameld en geen man kon aan me tippen. En ben ik geen vrouw? Ik kon net zoveel werken en eten als een man- als ik het kon krijgen- en ik kon ook de zweep verdragen! En ben ik geen vrouw? Ik heb dertien kinderen gebaard, waarvan de meesten in slavernij verkocht zijn, en toen ik mijn moederverdriet uithuilde kon alleen Jezus me horen! En ben ik geen vrouw? En dan praten ze over dit ding in het hoofd; hoe noemen ze dat ook alweer [iemand in het publiek fluistert intellect] Dat is het, schat. Wat heeft dat nou te maken met vrouwenrechten en de rechten van negers? Als mijn beker maar de helft kan bevatten van die van jou, is het dan niet gemeen om mij mijn helft te ontzeggen? En dan is er daar een man die zegt dat vrouwen niet dezelfde rechten kunnen hebben als mannen, omdat Christus geen vrouw was! Waar komt Christus vandaan? Van God en van een vrouw! De man had hier niets mee te maken. Als de eerste vrouw die God maakte sterk genoeg was om in haar eentje de wereld op zijn kop te zetten, dan moeten alle vrouwen samen in staat zijn de wereld weer rechtop te zetten! En nu ze hier om vragen, mag geen man hun in de weg staan. Bedankt voor het luisteren, nu heeft de oude Sojourner niets meer te zeggen.”

Figuur 1.37 Sojourner Truth (1797-1883) werd in een Nederlandse nederzetting in New York als de slavin Isabelle Baumfree geboren. Ze groeide op met de Nederlandse taal, maar leerde later Engels. Ze ontvluchtte uiteindelijk haar slavernij en werd in bescherming genomen door anti-slavernij activisten. Ze is wereldberoemd geworden omdat ze streed voor gelijke rechten voor vrouwen en de afschaffing van de slavernij. Hierboven kun je haar bekendste toespraak lezen: *Ben ik geen vrouw?* Ze gaf deze toespraak in 1851 op een vrouwenconventie in Ohio.

► Opdracht 25 (individueel)

Lees figuur 1.37

- Wat bedoelt Sojourner met de opmerking dat intellect niets te maken heeft met vrouwenrechten en negerrechten.
- Wat probeert Sojourner Truth met haar toespraak duidelijk te maken?
- Sojourner Truth was de naam die ze zichzelf gaf. *‘Sojourner’* betekent reiziger, iemand die van plek naar plek trekt en *‘truth’* betekent waarheid. Waarom zou ze zichzelf zo genoemd hebben?

In de rest van dit katern ga je leren welke rol ideologieën gespeeld hebben in de geschiedenis en welke invloed ze hadden op de vorming van onze moderne staten en naties. Je gaat lezen hoe op verschillende plekken in de wereld is gestreden voor vrijheid en gelijkheid. In het volgende hoofdstuk gaan we kijken naar de onafhankelijkheidsstrijd van Latijns-Amerika en het Caribisch gebied. In hoofdstuk drie ga je leren wat de gevolgen van het imperialisme waren voor Afrika. Het laatste hoofdstuk behandelt de rol van ideologie in het Midden-Oosten.

▶ **Extra opdracht (trio's)**

In deze paragraaf heb je kennisgemaakt met een groot aantal verschillende ismen: nationalisme, liberalisme, conservatisme, feminisme, communisme, imperialisme, abolitionisme en kapitalisme. Deze begrippen zijn nog steeds van groot belang. Maak met je groepje de voorpagina van een krant waarin je tenminste drie verschillende ideologieën verwerkt.

Je mag hierbij een website gebruiken zoals zelfkrantmaken (<http://www.zelfkrantmaken.nl/>)

Begrippenlijst

Hoofdstuk 1

Abolitionisme: het streven naar afschaffing van een bepaalde zaak (bijv. de doodstraf, de geregementeerde prostitutie e.d.); vooral gebruikt ter aanduiding van het streven naar afschaffing van de slavernij in Engeland en de Verenigde Staten in de 19de eeuw.

Communisme: is een ideologie die streeft naar een samenleving zonder klassen en bezit.

Censuur: het expres achterhouden, weghalen of verbieden van publieke informatie.

Conservatisme: ideologie die wil behouden wat er nu is op de manier zoals het nu is en die verandering zoveel mogelijk wil vermijden.

Democratisering: de overgang naar een regime met meer inspraak van het volk.

Dictatuur: staatsvorm waarin alle macht in handen is van een persoon of een klein groepje mensen.

Feminisme: beweging voor gelijke politiek, economische en sociale rechten voor vrouwen.

Grondwet: document waarin de grondrechten en plichten van de burgers en de bevoegdheden van de overheid van een land zijn vastgelegd.

Imperialisme: creëren van ongelijke verhoudingen tussen verschillende landen op economisch, cultureel en politiek gebied.

Kapitalisme: politiek en economisch systeem waarin de staat zich zo min mogelijk met de economie bemoeit.

Klassensamenleving: samenleving waarin niet je geboorte maar je opleiding of sociale klasse je positie in de samenleving bepaalt.

Natiestaat: we spreken van een natiestaat als het woongebied van een volk en de grenzen van een staat samenvallen.

Nationalisme: politiek streven naar een eigen land of naar meer macht en aanzien voor het eigen land.

Socialisme: ideologie die streeft naar gelijkheid en sociale rechtvaardigheid.

Verlichting: politieke en filosofische stroming die wilde dat mensen meer zelf gingen nadenken en zich niet meer lieten onderdrukken door de macht van de koning en de Kerk.

Volkssoevereiniteit: het recht van een volk om over het eigen lot te beschikken.

Hoofdstuk 2 Latijns-Amerika

“La Marseillaise” is het nationale volkslied van Frankrijk. Dit lied over vrijheid vormde een inspiratie voor veel mensen. Ook voor de mensen in Latijns- Amerika. “La Marseillaise is in 1792 geschreven tijdens de Franse revolutie. Het heet zo omdat het tijdens de revolutie gezongen werd door revolutionairen die van de stad Marseille naar Parijs marcheerden. In 1791 brak in Haïti (toen nog Saint-Domingue geheten) ook een revolutie uit. Hierbij wilden de slaven en ex-slaven zichzelf bevrijden van het Franse koloniale gezag. Er volgde een vrijheidsoorlog van dertien jaar. De situatie verslechterde toen Napoleon aan de macht kwam en de slavernij opnieuw instelde. Er bestaat een verhaal dat toen de Franse soldaten de Haïtiaanse revolutionairen wilden aanvallen, ze gezang hoorden. Eerst dachten ze dat het wel een slavenlied zou zijn. Toen ze dichterbij kwamen hoorden ze de ex-slaven echter de Marseillaise zingen. Hun eigen lied over vrijheid, gezongen door degenen van wie ze de vrijheid wilden ontnemen.

Achter Cas di Cultura bevindt zich plaza Betico Croes met daarop zijn standbeeld. Je weet vast wel wie Betico Croes was en waarom dit plein naar hem vernoemd is. Maar als je de Vondellaan oversteekt, zie je een ander plein met een veel groter standbeeld van een man op een paard. Dit plein heet plaza Simón Bolívar, het is vernoemd naar de man op het paard. Waarschijnlijk weet je minder over Simón Bolívar. Je zult je misschien afvragen wie hij was en wat zijn standbeeld hier op Aruba doet? Of waarom zijn standbeeld groter is dan dat van Betico? Simón Bolívar is voor de Latijns- Amerikanen een heel belangrijke man geweest. Net als Betico Croes vocht Simón Bolívar voor vrijheid voor zijn volk. Hij inspireerde de Latijns Amerikanen om onafhankelijk te worden van de Europese landen. Hij leidde de gewapende gevechten, want voor vrijheid moesten zij letterlijk vechten.

Figuur 2.1 Pierre Dominique Toussaint gekleed in uniform van een generaal. Hij hielp de Fransen tijdens de oorlog tegen Engeland. Pierre was een ex-slaaf en leider van de opstand. Toen Napoleon de macht overnam werd hij in 1802 gevangen en gedood.

Figuur 2.2 Plaza Simón Bolívar aan de Vondellaan in Oranjestad.

In dit hoofdstuk ga je over de vrijheidsstrijd van Latijns Amerika leren. Daarnaast ga je zien hoe de Verenigde Staten hun invloed op Latijns-Amerika en de Cariben uiten en wat de gevolgen daarvan zijn.

► **Opdracht 1 (duo's)**

- a. Is de absolute afstand tussen Aruba en Zuid-Amerika groot of klein? Licht toe!
- b. Zou je van Aruba naar Venezuela (Zuid-Amerika) kunnen zwemmen?
- c. Zoek op of er ooit een Arubaan is geweest die van Aruba naar Venezuela heeft gezwommen.
- d. Zou jij dat durven?

Paragraaf 2.1 Vrijheid voor wie?

Doel van de les: In deze paragraaf leer je over de geschiedenis van het liberaal denken in Latijns- Amerika.

Kernbegrippen:

- Etnische groepen
- Onafhankelijkheidsoorlog
- Libertadores
- Caudillisme
- Dekolonisatie

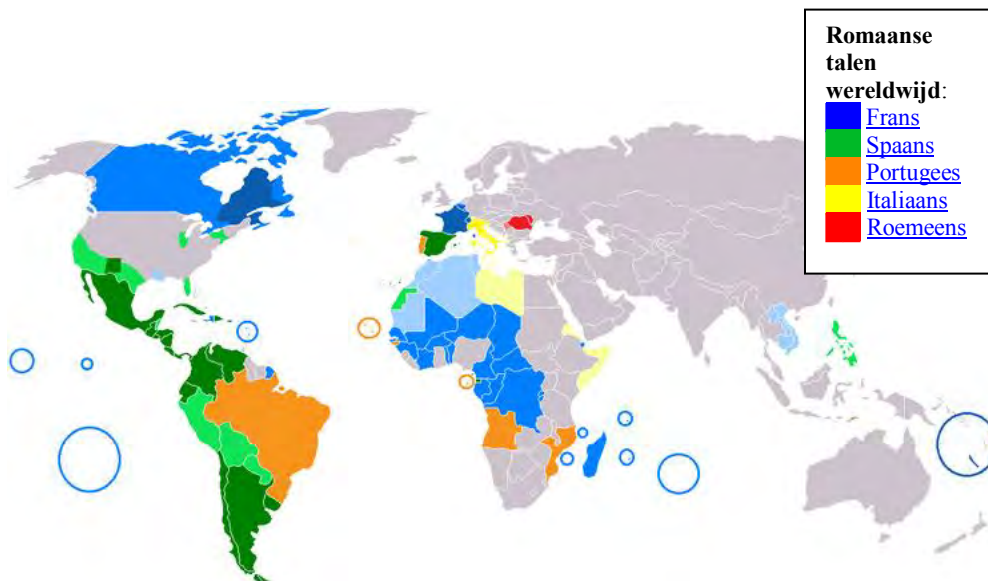
Structuurbegrippen:

- Oorzaken- gevolg
 - Verandering en continuïteit
-

Latijns-Amerika voor de komst van de Europeanen

Nog geen 30 km van Aruba ligt het Zuid- Amerikaanse continent. Zuid-Amerika, Midden- en Noord-Amerika worden samen de Amerika's genoemd. De oorspronkelijke bewoners van de Amerika's worden de inheemse bevolking genoemd. In andere schoolboeken gebruikt men vaak de term indianen in plaats van inheemse bevolking. Vanaf 1500 liep deze inheemse bevolkingsgroep in aantal terug nadat de Amerika's door Europese landen werden ontdekt, veroverd en gekoloniseerd.

Deze paragraaf gaat over Latijns-Amerika. Maar wat is Latijns-Amerika? Is dat hetzelfde als alleen Zuid-Amerika? Het antwoord is nee. Latijns-Amerika is een gangbare term voor Midden- en Zuid-Amerika. Hiertoe worden alle Amerikaanse gebieden gerekend waar men Romaanse talen spreekt. Dit geldt voor heel Midden- en Zuid-Amerika, maar ook het Caribisch gebied en zelfs Miami wordt gezien als Latijns-Amerika. Belangrijk om te weten is dat de term Latijns-Amerika in de 19^e eeuw is bedacht door Napoleon III. In die tijd woedde er een strijd tussen Frankrijk en Engeland. Door deze term te gebruiken wilde Napoleon III de grootheid van de Latijnse/Romaanse cultuur tonen om zo indruk op Engeland te maken. Vóór de 19^e eeuw werd dit cultuurgebied Spaans-Amerika of Iberoamerika genoemd.

Figuur 2.3 De Romaanse talen stammen af van het Latijn, de taal van de Romeinen. Door de uitbreiding van het Romeinse Rijk verspreidde deze taalfamilie zich over Europa. Door de latere kolonisatie van Frankrijk, Spanje, Portugal en Italië verbreidde de taalfamilie zich verder over Europa.

► Opdracht 2 (individueel)

- Welke andere term wordt wel gebruikt om de inheemse bewoners van de Amerika's aan te duiden?
- Geef aan vanaf wanneer er intensieve contacten kwamen tussen de inheemse inwoners van de Amerika en de blanke Europeanen.
- Schrijf op welke negatieve gevolgen deze ontmoeting had voor de inheemse bewoners van de Amerika's.

► Opdracht 3 (duo's)

Zoek op in een atlas (de aarde bevolking)

- Op welke continenten is er sprake van een Latijns cultuurgebied?
- Aan welke twee specifieke kenmerken kun je dit herkennen?
- Maakt Aruba ook onderdeel uit van het Latijns-Amerikaanse cultuurgebied? Licht je antwoord toe.

Door de kolonisatie van de Amerika's kwamen er andere **etnische groepen** op het continent. Een etnische groep is een groep mensen die dezelfde cultuur deelt. Ze hebben een gezamenlijke geschiedenis: eerst de blanken en door de slavernij later ook de zwarte bevolking. Doordat deze groepen met elkaar vermengden ontstonden gemengde, creoolse samenlevingen. Zo ontstonden groepen zoals mestiezen, mulatten en zambo's binnen deze samenlevingen (*figuur 2.4*). Er werd bovendien een onderscheid gemaakt tussen 'echte' in Europa geboren blanken en de in Latijns-Amerika geboren blanken, de criollo. De in Latijns-Amerika geboren blanken werden creolen of criollo genoemd. Let wel op, want de negroïde bevolking in Suriname wordt ook creool genoemd. We zullen in dit hoofdstuk daarom de term criollo gebruiken als we over de in Latijns-Amerika geboren blanken spreken.

Figuur 2.4 Mestiezen zijn nakomelingen van een blanke en een Amerindiaanse ouder, Mulatten zijn nakomelingen van een blanke en een zwarte ouder en een Zambo is een nakomeling van een Amerindiaanse en een zwarte ouder. Zo ontstonden er binnen de maatschappij sociale lagen. De status van de mestiezen en mulatten werd bepaald door erkenning van de blanke vader. De man had dus een belangrijkere rol in de bepaling van de status van het kind.

► Opdracht 4 (individueel)

- Na de kolonisatie ontstonden creoolse samenlevingen in Latijns-Amerika. Wat zijn creoolse samenlevingen?
- Geef aan of deze cultuurelementen creools zijn of niet

Cultuurelement	ja	nee
Papiamentu	☐	☐
Spaans	☐	☐
merengue	☐	☐
Arubaanse wals	☐	☐
pan bati	☐	☐
spaghetti	☐	☐

► Opdracht 5 (duo's)

- Maak de juiste combinatie
 - Zambo a: nakomeling van een blanke en een zwarte ouder
 - Mulat b: een in Latijns- Amerika geboren nakomeling van Spaanse ouders
 - Mesties c: nakomeling van een Amerindiaanse en een zwarte ouder
 - Criollo d: nakomeling van een blanke en een Amerindiaanse ouder
- Een zwarte slavin baart een kind van een blanke man. Welke status heeft hun nakomeling?

Latijns- Amerika was tijdens de kolonisatie belangrijk voor de export van grondstoffen voor de Europese markt. Denk maar aan tabak, suiker, katoen, goud en andere producten die verscheept werden. Daarnaast bestonden de plantage- economie en andere economische systemen die dienden om Spanje en Portugal welvarend te maken. De Europese blanken hadden daardoor de touwtjes stevig in handen en onderdrukten de andere groepen. Maar ook tussen de andere groepen bestonden verschillen in sociale status.

Figuur 2.5 Sociale pyramide van koloniaal Latijns-Amerika.

► **Opdracht 6 (individueel)**

Bekijk *figuur 2.5*

- a. Wie had binnen dit rijtje het meeste aanzien in de Latijns- Amerikaanse samenlevingen rond 1650?
 - A. Criollo
 - B. Zwarte slaven
 - C. Indianen
 - D. Mulatten
- b. Geef twee manieren waaruit bleek dat iemand meer aanzien had dan iemand anders.

► **Opdracht 7 (individueel)**

Latijns-Amerikaanse gebieden waren kolonies van Europese landen

- a. Wat is een kolonie?
- b. Waarvoor dienden deze kolonies?
- c. Probeer je in te leven in de situatie van toen. Hoe zou het zijn geweest voor de inheemse groepen om gekoloniseerd te worden?

Somos libres! (we zijn vrij)

Door de toenemende welvaart werden de kolonies steeds minder afhankelijk van het moederland. De in de kolonie geboren blanken gingen zich meer Latijns-Amerikaan voelen dan Spanjaard of Portugees. De wens om onafhankelijkheid van Spanje en Portugal werd steeds groter onder de creolen. Daarnaast wilden de zwarte slaven die tijdens de kolonisatie onderdrukt en uitgebuit werden ook in verzet komen. Er vonden dus eigenlijk twee bevrijdingen tegelijkertijd plaats: die van de criollo elite en die van de slaven zoals in Haïti.

Figuur 2.6 Veldslag tussen Haïtiaanse opstandelingen en Franse troepen. In 1791 brak er een slavenopstand uit in het gebied dat tegenwoordig Haïti heet. In 1820 werd Haïti een republiek, de eerste zwarte republiek in het westelijk halfrond. Om internationale erkenning te krijgen moesten ze Frankrijk 150 miljoen frank betalen. Dit was een enorm bedrag maar Haïti had geen keus. Kort na de oprichting zag Haïti zich dus al opgezaald met een enorme schuldenlast.

Figuur 2.7 Simón Bolívar was van criollo afkomst. Hoewel hij een fel tegenstander was van slavernij, geloofde hij wel dat Latijns Amerika geregeerd moest worden door een criollo elite.

De criollo op het vasteland wilden ook onafhankelijkheid van hun moederland en kwamen daarom in opstand. Zo braken er na 1810 verschillende **onafhankelijkheidsoorlogen** uit. Onder leiding van Simón Bolívar, Jose de San Martín, Francisco de Miranda en andere **libertadores** bevrijdden de verschillende delen van Latijns-Amerika zich van de koloniale onderdrukking. Simón Bolívar wilde de verschillende delen van Latijns-Amerika samenvoegen tot één federatie zoals de VS, maar dat had geen succes. De machthebbers van die verschillende republieken wilden hun macht niet verliezen aan een federale regering.

Figuur 2.8 De band tussen Aruba, Curaçao en Latijns- Amerika was altijd hecht. Simón Bolívar verbleef in 1812 als vluchteling een tijd op Curaçao. De gevluchte Francisco de Miranda zocht een veilig heenkomen op Aruba. Luis Brion en Carlos Piar waren twee Curaçaoënaars die in de Venezolaanse onafhankelijkheidsoorlog aan de zijde van de opstandelingen vochten. Geïnspireerd door de vrijheidsidealen van Europa deden ze mee in de strijd tegen de Spaanse koloniale overheersing.

► **Opdracht 8 (individueel)**

- Schrijf twee (2) oorzaken van de onafhankelijkheidsoorlogen van Latijns-Amerika op.
- In veel Zuid-Amerikaanse landen zijn pleinen, scholen, straten en nog veel meer vernoemd naar Simón Bolívar. Wat is jouw mening hierover?
- Is dat ook zo op Aruba met onze libertador Betico Croes? Geef twee voorbeelden.

► **Opdracht 9 (individueel)**

Maak gebruik van een atlas.

- Uit hoeveel landen bestaat Latijns-Amerika tegenwoordig.
- Waarom is het niet gelukt om deze landen te verenigen zoals de Verenigde Staten van Amerika (V.S.)

Democratie ala Latijns-Amerika

Simón Bolívar wilde Latijns-Amerika democratiseren. Na de **dekolonisatie** begon dit democratiseringsproces. Dat hield in dat er een bestuur kwam, waarbij het parlement de beslissingen nam. Voor de vorming van het parlement moesten vrije democratische verkiezingen gehouden worden. In werkelijkheid ging het echter vaak anders. In sommige republieken regeerden presidenten met harde hand, zonder het parlement hierbij te betrekken. Veel jonge republieken waren nog niet bestand tegen de macht en invloed van de vooral plaatselijke militaire machthebbers die gevochten hadden in de bevrijdingsoorlogen. Deze groep werd gekenmerkt door de zucht naar macht en aanzien. Samen met hun militaire compagnons hielden ze de touwtjes stevig in handen. Deze **Caudillo's** ontwikkelden zich tot ware dictators zonder respect voor de grondwet. Het zou een teleurstelling zijn geweest voor de libertadores. Ze wilden immers democratie en geen dictatuur.

► **Opdracht 10 (individueel)**

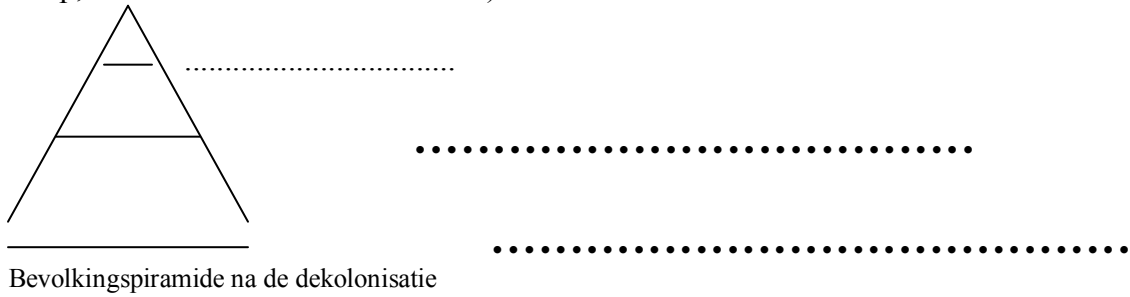
Door de onafhankelijkheidsoorlogen in Latijns-Amerika kwamen er veranderingen (*discontinuïteit*) en zijn er bepaalde zaken in de samenlevingen hetzelfde gebleven (*continuïteit*). Geef twee voorbeelden van dingen die veranderde en twee voorbeelden van dingen die hetzelfde bleven..

Wie worden we?

Na de dekolonisatie traden er verschuivingen op in de sociale lagen. De rijke criollo kwamen bovenaan de sociale piramide te staan. Het waren deze criollo die de topfuncties in het bestuur gingen bekleden. Onder de criollo stond een middenklasse van mulatten en mestiezen. Deze middenklasse bestond uit onderwijzers, ondernemers, ambtenaren, geestelijken en journalisten. De sociale onderlaag werd gevormd door de vrije negers en de inheemse bevolking die deel uitmaakten van de arbeidersklasse. Deze werkten in de opkomende fabrieken, dienstverlening of in de landbouw. In de volgende paragraaf leer je over de natievorming in Latijns-Amerika na de dekolonisatie.

► **Opdracht 11 (duo's)**

Schrijf de namen van de bevolkingsgroepen op de juiste plek.
(Let goed op, de situatie na de dekolonisatie!)

Paragraaf 2.2 Natievorming in Latijns-Amerika

Doel van de les: In deze paragraaf leer je over hoe men tijdens de natievorming in de landen in Latijns-Amerika omging met de inheemse bevolking.

Kernbegriffen:

- Multi-etnische staten
- Natievorming
- Staatsvorming
- Monroedoctrine

Structuurbegrippen:

- Bron en interpretatie
- Verandering en continuïteit.

Amerindiaan of Latijns-Amerikaan?

Na de dekolonisatie werden de gebieden in Latijns-Amerika soevereine staten. Dat hield in dat ze zich zelfstandig verder moesten ontwikkelen. De nieuwe criollo bovenlaag streefde naar economische groei en welvaart in hun landen. Belangrijk voor die economische groei was onder andere een gevoel van eenheid, vernieuwing, alfabetisering en onderwijs en een gemeenschappelijke cultuur. Juist dit gemeenschappelijke was een probleem. De nieuwe staten waren **multi- etnische staten**. Dat betekent dat er verschillende bevolkingsgroepen waren met hun eigen cultuur.

Veel kinderen op Aruba schreeuwen als ze spelen dat ze aanvallen: –Geroooooonimooo!”. Ze weten meestal niet waar deze strijdkreet vandaan komt. In de 18^e en 19^e eeuw vielen de inheemse bewoners van Noord-Amerika blanke kolonisten aan. ‘Dit deden we, omdat we bedreigd werden in ons bestaan’ aldus Geronimo. Geronimo was het laatste opperhoofd die met een handjevol mannen decennia lang in Zuid-Arizona een echte guerrilla oorlog uitvocht met het Amerikaanse leger. Hij staat symbool voor de strijd tegen de kolonisators. Net als Geronimo moesten veel Amerindianen van Latijns-Amerika opboksen tegen onderdrukking en discriminatie. Leeft Geronimo nog steeds in de geest van de Latijns-Amerikanen?

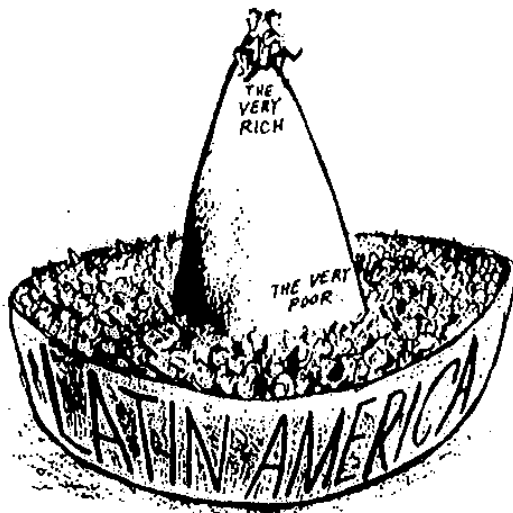

Figuur 2.10 Geronimo

Figuur 2.9 In september 1886 gaf Geronimo zich uiteindelijk over en waren de grote oorlogen met de Indianen voorbij. De angst voor het uitsterven van zijn volk bleek terecht. Volgens een hardnekkig gerucht zijn zijn boten later gestolen door een dispuut van de Amerikaans universiteit Yale. Dit dispuut heet Skull and Bones.

Onze grenzen

De Latijns-Amerikaanse staten waren in handen van de criollo elite. Deze elite was drukker bezig met de creatie en bewaking van duidelijke grenzen met de buurlanden dan met natievorming waar iedereen zich bij betrokken voelde. Bij alle buitenlandse betrekkingen waren zij de vertegenwoordigers van de staten. Deze **staatsvorming** vlak na de dekolonisatie verliep onder andere door de hulp van de VS voorspoedig. De Amerikaanse president Monroe was rond 1823 met een buitenlands beleid gestart, waarin hij de Latijns Amerikaanse landen als onafhankelijk erkende. Hij wees daarnaast inmenging van Europese landen af. Europa mocht zich niet bemoeien met de achtertuin van de VS. Zelf bemoeiden zij zich volop met deze landen, bijvoorbeeld als hun eigen economische belangen in gevaar waren. Dit Amerikaans buitenlandse beleid wordt de **monroedoctrine** genoemd. Vanaf dat moment hielpen de VS landen in Latijns-Amerika, die nog niet onafhankelijk waren, om ook onafhankelijk te worden. Landen als Cuba en Puerto Rico kregen rond 1898 en Panama in 1903 bijvoorbeeld hulp. In paragraaf 2.3 zul je leren dat deze hulp van de Verenigde Staten verstreckende consequenties had.

Figuur 2.12 Een politieke prent over de situatie in veel Latijns Amerikaanse landen

Figuur 2.13 Verboden toegang, Amerika voor de Amerikanen. Een cartoon waarin Uncle Sam, het symbool voor de Verenigde Staten, Europeanen toegang tot Amerika verbiedt.

Angst voor de barbaren

De blanke bovenlaag zag deze nieuwe staten als hun nieuwe vaderland en ontwikkelde een grote liefde voor dit nieuwe vaderland. Ze verbonden hun eigen culturele identiteit aan hun nationalisme. Hun gemeenschappelijke taal, religie en geschiedenis moesten in stand gehouden worden. Dit nationalisme kreeg snel te maken met een superioriteitsgevoel. De inheemse bevolking en de zwarten werden uitgesloten van de **natievorming** omdat ze de criollo cultuur niet deelden. Hun culturen werden als inferieur beschouwd. De criollo zagen hen als barbaren. Het woord barbaar is afkomstig van de oude Grieken en betekent onbeschaafd. Onbekend maakt onbemind. Als gevolg van de angst voor de 'barbaren' werd de inheemse bevolking uitgebuit en gediscrimineerd. Door deze uitsluiting werden de inheemse inwoners vreemdelingen in hun eigen land. De inheemse bevolking bleef voor de wet inheems en niet Peruaan of Venezolaan.

Voor hen bleef de situatie zoals die was tijdens de koloniale periode. Het waren echter juist de criollo die vervielen in barbarij. Het waren immers de criollo die anderen slecht gingen behandelen. De positieve functie van cultuur, namelijk openheid voor anderen schoof men bewust aan de kant. In plaats daarvan kwamen angst en afstandelijkheid. De criollo waren meer bezig met het beschermen van hun eigen identiteit en cultuur dan de verschillende culturen aan elkaar te verbinden.

► **Opdracht 12 (individueel)**

- a. Wat wordt bedoeld met soevereiniteit?
- b. Dat de Latijns-Amerikaanse landen in de 19^e eeuw soeverein werden, was een *oorzaak/gevolg* van de onafhankelijkheidsoorlogen, want....
- c. Vergelijk een soevereine staat met een koloniale staat. Noem twee voordelen van een soevereine staat ten opzichte van een koloniale staat.

► **Opdracht 13 (individueel)**

Wat zijn multi-etnische staten?

- A. staten met één bevolkingsgroep/cultuur in de samenleving
- B. staten met verschillende bevolkingsgroepen/culturen in de samenleving
- C. staten die bestuurd worden door één bevolkingsgroep
- D. staten die bestuurd worden door verschillende bevolkingsgroepen

► **Opdracht 14 (individueel)**

Wat hoort bij natievorming?

- ☐ stimuleren van gebruik van eigen taal;
- ☐ zorgen dat mensen andere talen belangrijk vinden;
- ☐ veel aandacht voor publicatie van volksverhalen, sprookjes en muziek;
- ☐ veel aandacht schenken aan muziek en kunst van andere landen;
- ☐ zorgen voor een groot land met een sterk leger.

Simon Bolivar kwam in de laatste jaren van zijn leven tot de conclusie dat men van de zwarte arbeiders in de maatschappij niets te vrezen had. De angst voor een raciale oorlog was groter dan de wil een staat te creëren van gelijke burgers.

Figuur 2.14 Simón Bolívar

Bron Michiel Baud, *In de schaduw van de bosrand, over de dekolonisatie van de Latijns- Amerikaanse geschiedenis* (Leiden, CNWS1997), 6

► **Opdracht 15 (duo's)**

Bekijk *figuur 2.12*

- Wat wil de tekenaar van deze prent duidelijk maken?
- Welke bevolkingsgroep is the very rich?
- Welke bevolkingsgroepen zijn the very poor?
- Welke vraag kun je met *figuur 2.12* formuleren?

► **Opdracht 16 (individueel)**

- Wat is het verschil tussen natievorming en staatsvorming?
- Schrijf twee redenen op waarom de inheemse bevolking en zwarten niet meededen aan de natievorming van Latijns – Amerikaanse landen.
- Leg uit waarom vaak natievorming een verlengde is van staatsvorming.
- Is het logisch dat natievorming vaak oorlog/conflict als gevolg heeft? Licht toe.
- Is er ooit sprake geweest van nationalisme en natievorming op Aruba? Licht je antwoord toe.

De toekomst

In het laatste decennium treden er kleine veranderingen op in Latijns-Amerika waardoor de andere bevolkingsgroepen zich meer onderdeel van de natie zijn gaan voelen. Met name de Amerinindiaanse bevolking participeert tegenwoordig meer en meer in het natievormingsproces. Met de opkomst van leiders die zich richten op de verbetering van de situatie voor de inheemse bevolking, komt er een positief toekomstperspectief. Het land Bolivia kreeg in 2005 zelfs een president van Amerindiaanse afkomst, Juan Evo Morales Ayma. In de volgende paragraaf gaan we kijken naar de invloed van de VS op Latijns-Amerika en de gevolgen daarvan.

► **Opdracht 17 (duo's)**

Internetvraag. Wie zijn de leiders (presidenten) van I. Argentinië, II Venezuela, III Nicaragua, IV Bolivia? Ga na bij welke bevolkingsgroep zij horen.

Paragraaf 2.3 Coca cola cultuur

Doel van de les: In deze paragraaf leer je over de politieke invloed van de VS op Latijns-Amerika en de gevolgen daarvan.

Kernbegrippen:

- Neokolonialisme
- Good neighbour politiek
- Non-interventiebeleid
- Populisme
- Indigenista politiek

Structuurbegrippen:

- Beeld en zelfbeeld
 - Verandering en continuïteit.
-

Halloween

‘Trick-or-treat’ schreeuwen in heksenkostuums geklede Arubaanse kinderen als de voordeur geopend wordt. Vol verbazing blijven de mensen de kinderen aankijken, ze hebben noch snoep noch verassing voor hen. Teleurgesteld lopen de kinderen weg in de richting van het volgende huis, maar veel hoop hebben ze niet. Wat zijn de Arubanen ‘laf’ denken deze kinderen. Ze lijken bedrogen door de beelden van Halloween op cable tv. Maar wie weet hoe het volgend jaar zal zijn? Ons ‘doen en denken’ wordt zo veel beïnvloed door de Verenigde Staten dat we van een Coca-Cola cultuur kunnen spreken. Is dit politiek gedreven door de Amerikanen? Is cable- en satelite tv een manier om het Amerikaanse imperium te versterken?

Figuur 2.15 Kinderen gekleed in hun kostuums. De naam „Halloween” is afgeleid van Hallow-e'en, ofwel All Hallows Eve, de avond voor Allerheiligen, 1 november. In de Iers-Keltische kalender begon het jaar op 1 november, dus 31 oktober was oudejaarsavond.

Wie betaalt, bepaalt!

Zoals je in de vorige paragrafen hebt geleerd, was en is het streven naar emancipatie altijd aanwezig in Latijns-Amerika. Dat geldt ook voor Caribisch Nederland. Ondanks de verworven politieke emancipatie blijven veel landen in Latijns-Amerika en de Cariben economisch afhankelijk van Europa en de VS. Hoewel er in onze regio een overvloed is aan natuurlijke hulpbronnen, hebben de westerse landen (Europa en de VS) een voorsprong op de wereldhandel. Zij beschikken namelijk over het kapitaal en de kennis die nodig is om een economische en politieke macht te worden. Vanwege die economische afhankelijkheid is Caribisch Nederland

dus niet volledig geëmancipeerd. Want wie betaalt, bepaalt. Na de politieke emancipatie van Latijns-Amerika is economische emancipatie nu het volgende doel. In deze paragraaf behandelen we de politieke en economische invloed van de VS op Latijns-Amerika en het Caribische gebied en de gevolgen daarvan.

► Opdracht 18 (individueel)

Gebruik de atlas (De Aarde ontwikkelingskenmerken B: economisch sterke en zwakke landen)

a. Welke cultuurgebieden zijn economisch sterk?	JA	NEE
Noord-Amerika	☐	☐
Latijns-Amerika	☐	☐
Zwart Afrika	☐	☐
Europa	☐	☐
Midden Oosten	☐	☐
Zuid-Oost Azie	☐	☐
- b. Ga na of de gebieden die je bij vraag a met nee hebt beantwoord, beschikken over natuurlijke hulpbronnen. (gebruik je atlas)
- c. Leg uit waarom die gebieden economisch toch niet sterk zijn.

► Opdracht 19 (duo's)

Verklaar aan de hand van een voorbeeld de titel van deze alinea: wie betaalt, bepaalt.

De Gringo's nemen het over

Nadat de Noord-Amerikanen zich in 1783 van Engeland bevrijd hadden, werden de VS vanwege de opkomende industrialisatie een belangrijke speler op de wereldmarkt. De economische ontwikkeling van Latijns-Amerika bleef achter. De redenen hiervoor waren dat Latijns-Amerika niet industrialiseerde en dat zij een eenzijdige economie hadden. Ze waren meestal van één exportproduct afhankelijk. In Brazilië was dit bijvoorbeeld suiker en later werd in Chili koper gewonnen. Met als gevolg dat de wereldmarkt direct invloed had op hun economie. Veel ex-kolonies bleven hierdoor afhankelijk van hun voormalige kolonisators. Dit noemen we **neokolonialisme**. Na de dekolonisatie kreeg Latijns-Amerika te maken met een nieuw soorst inmenging: het imperialisme. Dit keer was het een blijvende invloed van met name de VS. Dit gebeurde ook op Aruba. De komst van Amerikaanse olieraffinaderij de Lago had een enorme invloed op de Arubaanse samenleving.

Figuur 2.16 Señor, weet uw linkerhand wat uw rechterhand

Figuur 2.17 De Noord-Amerikaanse bemoeienis met Latijns-Amerika beleefde een hoogtepunt tijdens de regeerperiode van President Theodore Roosevelt. Hij introduceerde de Big Stick ideology, de ideologie van de grote knuppel. Hij baseerde dit op een Afrikaans gezegde: „spreek zacht, maar draag een grote knuppel bij je, dan zul je ver komen". De grote stok was in Roosevelt's geval zijn marine. Hij gebruikte deze marine om de hele wereld en het Caribisch gebied in het bijzonder angst aan te jagen. Met andere woorden: hij deed zich heel vriendelijk voor, maar als je niet deed wat hij zei, dan zwaaide er wat!

► Opdracht 20 (individueel)

Welke bewering(en) is/zijn juist

- I Noord-Amerika en Latijns-Amerika waren vroeger kolonies van Europese landen.
- II Noord-Amerika heeft zich eerder bevrijd van koloniaal gezag dan Latijns-Amerika.
- A. alleen I is juist
- B. alleen II is juist
- C. zowel I als II zijn juist
- D. zowel I als II zijn onjuist

► Opdracht 21 (individueel)

- a. Welk verschil was er tussen Noord-Amerika en Latijns-Amerika na de onafhankelijkheid voor wat betreft de wereldhandel?
- b. Wat was daarvan de oorzaak?

► **Opdracht 22 (individueel)**

- a. In de tekst staat het begrip neokolonialisme. Neo betekent nieuw. Waarom spreekt men van een nieuw kolonialisme van Latijns-Amerika en de Cariben?
- b. De leuze ‘Amerika voor de Amerikanen’ heeft te maken met:
 - A. de monroedoctrine
 - B. het kolonialisme
 - C. complete onafhankelijkheid van Latijns-Amerika
 - D. afschaffing van de slavernij

► **Opdracht 23 (individueel)**

Bekijk *figuur 2.16*

- a. Wordt de Verenigde Staten met deze prent positief of negatief afgebeeld? Onderbouw je keuze.
- b. Wie zou deze prent gemaakt hebben? Een voor- of een tegenstander van de buitenlandse politiek van de VS

Figuur 2. 18 Twee beruchte Venezolaanse „caudillo”s: Juan Vicente Gómez (staand) en Cipriano Castro Ruiz (zittend). Beide militairen van lage sociale afkomst, afkomstig uit de Andes. Castro greep in 1899 met een leger de macht. Toen Castro ziek werd greep zijn luitenant Gómez de macht.

Aruba's industrialisatie is nauw verbonden met de regeerperiode van de ‘caudillo’ Juan Vicente Gómez. In 1918 werd olie gevonden bij het meer van Maracaibo. Venezuela had in die tijd veel schulden aan het buitenland. Om de schulden af te betalen en zichzelf te verrijken gaf Gómez buitenlandse oliemaatschappijen toestemming de olie te winnen. Dit maakte Venezuela tot een van de meest populaire olielanden in de wereld. Toch vertrouwden ze deze dictator niet helemaal. De Nederlandse Shell bouwde daarom een raffinaderij op Curacao. De Amerikanen bouwden op Aruba een raffinaderij: de Lago. Achteraf is Gómez vaak verweten dat hij de Venezolaanse rijkdommen aan het buitenland verkwaanselde.

Figuur 2.19 Aruba en Juan Vicente Gómez

De Latijns-Amerikaanse samenlevingen kregen te maken met steeds meer Amerikaanse invloeden in hun culturen. De aanwezigheid van Amerikanen zorgde ervoor dat men meer oog kreeg voor de eigen identiteit en die ging onderscheiden van de Amerikaanse identiteit. Daarnaast zorgde de Amerikaanse aanwezigheid in veel Latijns-Amerikaanse landen, vanwege

discriminatie, voor de nodige irritaties en spanningen. Maar met de **Goodneighbour politiek** probeerden de VS vanaf 1933 de Latijns-Amerikaanse landen en de Cariben aan zich te binden. Door wederzijdse respect voor *soevereiniteit* ontstond een beleid, dat voorschreef dat de VS zich niet meer zou bemoeien met de binnenlandse politiek van de Latijns-Amerikaanse landen. Dit was het **non-interventiebeleid**.

Het huidige Panama was van 1502 tot 1802 een Spaanse kolonie. Hierna ging het op in Groot-Colombia. De inwoners van Panama deden verschillende pogingen om zichzelf af te scheiden. Dit lukte pas in 1903. Dit had te maken met het Panamakanaal. In de negentiende eeuw waren Fransen begonnen hier een kanaal te graven, een karwei dat niet afkwam. Aan het begin van de negentiende eeuw wilden de Verenigde Staten hiermee verder. Ze wilden Panama gebruiken als doorvaart zodat hun schepen niet helemaal langs Kaap Hoorn moesten varen. Groot Colombia wilde echter niet dat de Verenigde Staten dit deed. Hierop steunden de Verenigde Staten de Panamese onafhankelijkheids beweging. In 1903 liet de Amerikaanse President Theodoor Roosevelt de Amerikaanse marine Panama-stad afsluiten voor de Colombiaanse troepen. Over land konden de troepen hier vanwege het dichte oerwoud nauwelijks komen. De onafhankelijkheidsstrijders hadden dus ruim baan om de macht te grijpen. Hierna konden de Amerikanen van start gaan met het graven van het Panamakanaal.

Figuur 2.20 In het land Panama vind je het Panama kanaal.

Figuur 2.21 Panama

Figuur 2.22 Uncle Sam stuurt zijn Vierde Vloot naar Latijns Amerika. Samen met een militaire basis in Colombia wil Amerika daarmee de greep op het continent versterken.

► Opdracht 24 (individueel)

Op Panama, Cuba en vooral Puerto Rico hebben de Noord-Amerikanen veel invloed.

- Hoe is dat in bijvoorbeeld Puerto Rico te zien?
- Waarom hebben de VS veel invloed op Puerto Rico?

► **Opdracht 25 (duo's)**

Bekijk *figuur 2.21*

- Neem de kaart over en teken het Panamakanaal met rood over.
- Zoek op in welke periode het Panamakanaal gegraven werd.
- Waarom was het voor de Noord-Amerikanen belangrijk om het Panamakanaal te graven en te beheren?
- Waarom werden de Noord-Amerikanen in Panama in eerste instantie met open armen ontvangen?

► **Opdracht 26 (duo's)**

Lees *figuur 2.20*

- Past deze Amerikaanse bemoeienis binnen de Monroedoctrine? Licht toe.
- Welk beeld hadden de Panamezen van Amerikanen rond 1903
- Stelling: 'De Noord Amerikanen zijn opportunisten omdat ze gebruik maken van een gelegenheid om eigen doelen te bereiken.' Wat is jouw mening hierover?

► **Opdracht 27 (individueel)**

Leg het begrip 'goodneighbour' politiek uit aan de hand van het non- interventiebeleid van de VS van rond 1933.

Ondanks het non-interventiebeleid begonnen de Verenigde Staten zich na de Tweede Wereldoorlog weer met de Latijns-Amerikaanse binnenlandse politiek te bemoeien. Vanwege de armoede was Latijns-Amerika aantrekkelijk voor het communisme. De VS waren bang voor Russische invloed in hun achtertuin. Om hun macht en invloed niet te verliezen in LatijnsAmerika zorgden ze er voor dat anti-communistische leiders aan de macht kwamen. Door financiële en militaire steun mengden de VS zich in de binnenlandse politiek in bijvoorbeeld, de Dominicaanse republiek, Chili en Argentinië. De VS en deze anticommunistische leiders hadden er vaak zelf economisch baat bij en deden weinig voor het volk.

Vanwege die discriminatie en Amerikaanse opportunistische politiek, komen de laatste jaren populistische leiders op die zich anti-Amerikaans opstellen. Er is sprake van **populisme** wanneer charmante leiders sterk op aanhang uit het volk steunen. Door vooruitgang te beloven aan de grote groep achtergestelden krijgen ze veel steun. Goede voorbeelden zijn de president van Venezuela Hugo Chaves en Evo Morales van Bolivia. Met hun **indigenista politiek** komen ze op voor de achtergestelde groepen in hun samenlevingen. Met name de Amerindianen die door de eeuwen heen uitgesloten werden in het natievormingsproces maken nu een emancipatieproces door. Ook voor Panama trad er een verandering op. Het kanaal was sinds 1914 in Amerikaanse handen. Op 31 december 1999 droegen de Amerikanen het kanaal over aan Panama en kwam het kanaal volledig in Panamees bezit. De relatie tussen de VS en Latijns-Amerika blijft echter een haat- liefde verhouding.

Figuur 2.23 De verhoudingen tussen de Latijns-Amerikaanse volkeren en hun grote noorderbuur zijn in volle ontwikkeling.

► **Opdracht 28 (individueel)**

- Hoe kijken de Panamezen nu naar de Noord-Amerikanen?
- Welke conclusie kun je daaruit trekken? Is er sprake van verandering of continuïteit.
- Heeft het huidige beeld van de Latijns-Amerikanen over de Noord-Amerikanen bijgedragen tot de opkomst van populistische leiders als Chaves? Licht toe.
- Waarom hebben Latijns-Amerikaanse en Caribische eilanden, inclusief Aruba, een haat – liefde verhouding met de VS en Europa?

Begrippenlijst

Hoofdstuk 2

Caudillisme: Caudillo is het Spaanse woord voor leider. Caudillisme is een dictatoriale regeringsvorm waarin een militaire leider alle macht in het land in handen heeft.

Dekolonisatie: het proces waarin een kolonie onafhankelijk wordt van de kolonisator.

Etnische groepen: groepen mensen die dezelfde culturele en historische achtergrond hebben.

Good neighbour politiek: buitenlands beleid ten opzichte van Latijns-Amerika van de Amerikaanse president Franklin Roosevelt. Het belangrijkste onderdeel van deze politiek was dat de Verenigde Staten zich niet zouden bemoeien met binnenlandse politiek.

Indigenista politiek: een politiek binnen Latijns Amerika die opkomt voor de rechten van inheemse groepen.

Libertadores: de leiders die in Latijns-Amerika aan het begin van de negentiende eeuw de onafhankelijkheid bevochten.

Monroedoctrine: het uitgangspunt van de buitenlandse politiek die de Verenigde Staten voerde in de negentiende eeuw. De naam komt van de Amerikaanse president James Monroe. Monroe stelde dat Europa zich niet verder mocht bemoeien met het continent Amerika. Ze mochten alleen de koloniën behouden die ze al hadden.

Multi- etnische staten: staten die uit meerdere etnische groepen bestaan.

Natievorming: het proces waarin de verschillende groepen binnen een land een gezamenlijke identiteit ontwikkelen.

Neokolonialisme: de exploitatie van ex-kolonies door hun vroegere kolonisatoren.

Onafhankelijkheidsoorlog: een oorlog waarin een bepaald gebied probeert zelfstandig te worden.

Politieke globalisering: de steeds verdergaande internationalisering van de politiek.

Populisme: een politieke stijl die zich richt op de wensen van de gewone mensen.

Soevereiniteit: de macht over een staat.

Staatsvorming: het ontstaan van een staat.

Hoofdstuk 3: De strijd om Afrika

Ik was twaalf jaar, vertelt Mapenzi, toen de Mai-Mai rebellen me 's nachts uit mijn bed lichtten en meenamen. Met enkele andere kinderen werden we na veel geduw en getrek buiten het dorp verzameld en afgevoerd. We wisten niet wat er gebeurde. Wie riep, kreeg meteen een harde slag en huilend werden we afgevoerd. We waren geboeid. De rebellen lieten ons twee dagen stappen tot we in een kamp aankwamen. We hadden honger en we hadden amper kunnen drinken. Bij onze aankomst werden we meteen bij de commandant gebracht. Die zat rustig voor zijn tent zijn geweer te poetsen en was erg vriendelijk. Hij schold onze begeleiders uit en liet ons eten en water brengen. Hij sprak met zachte, maar beheerste stem en noemde ons zijn broers. (...) Een toverdrank werd aangedragen. Daarin zaten de geesten. Die zouden ons beschermen tegen de kogels van de vijand. Met deze toverdrank zouden wij onoverwinnelijk zijn. De rebellen juichten en wij juichten maar mee. We waren bang voor hen, maar de commandant leek ons iemand om te vertrouwen. We dronken van de drank, dansten mee en voelden ons onoverwinnelijk. Ik voelde meteen dat ik alles aankon. Ik was voor niets en niemand nog bang. Ik riep en schreeuwde met iedereen mee. Elke dag dronken we van de drank. Ik voelde me geweldig en na een harde training werden we volwaardige soldaten. We werden vaak in de strijd ingezet. Ik was niet laf en vocht altijd mee. Ze gaven mij de bijnaam Cobra. Ik dacht niet aan weglopen. Waar moest ik heen? We doolden door het regenwoud en ik had geen oriëntatie meer. Ik wist niet eens in welke richting mijn dorp lag. Het regenwoud werd mijn thuis en geregeld werd de troep verplaatst. Zo ging dat jaren door. We vochten en trokken rond. Ondanks de toverdrank, sneuvelden verschillende jongens van mijn dorp. Het is gruwelijk om te zien wat kogels met een lichaam kunnen doen. Maar ik mocht niet nadenken, anders was ik kapot gegaan. De drank hield me altijd alert en strijdlustig. Slapen lukte amper.

(Bron <http://www.zuidactie.be>)

Het continent Afrika spreekt voor veel mensen tot de verbeelding. Als je aan Afrika denkt zie je al snel uitgestrekte woestijnen en glooiende vlaktes voor je. Grasland met hier en daar een dorre boom waarop grote kuddes gnoes grazen. Roofdieren die luieren in de warme zon of het juiste moment afwachten om toe te slaan. Afrika is echter een veelzijdiger continent. Er zijn woestijn- en savannegebieden, maar je vindt er ook oerwouden en vruchtbare gebieden. Deze gebieden worden bevolkt door bijzondere dieren zoals: olifanten, giraffes, neushoorns, buffels, luipaarden, zebra's, leeuwen, apen, gazellen en ga zo maar door. Maar Afrika herbergt nog veel meer 'schatten': de oude Moorse cultuur in Marokko, de Nijldelta en het oude Egypte, de geschiedenis van de oude stammen uit West-Afrika, de ruïnes van Groot Zimbabwe, de Masaïcultuur enzovoorts.

Naast dit mooie beeld van Afrika is er ook een minder mooie kant. Het natuurschoon in Afrika is overweldigend, maar niet al deze gebieden zijn geschikt om te bewonen. In andere werelddelen neemt de bevolkingsgroei de laatste jaren af, maar in Afrika neemt de bevolkingsgroei nog steeds toe. De opbrengsten van landbouw en veeteelt zijn vaak onvoldoende om alle mensen te voorzien van voldoende voedsel. Veel Afrikaanse landen gaan gebukt onder burgeroorlogen. Natuurrampen zoals overstromingen en extreme perioden van droogte zorgen voor nog grotere problemen. Ook ziektes als HIV/AIDS en malaria maken veel slachtoffers. In dit hoofdstuk gaan

we kijken naar de recente geschiedenis van dit continent. Je gaat leren hoe de moderne Afrikaanse staten ontstaan zijn en met welke problemen ze te kampen hebben.

Figuur 3.1 Ruïnes van Groot Zimbabwe een stad die bestond tussen 400 — 1450 na Chr.. Dit was ooit de hoofdstad van het Koninkrijk Zimbabwe.

Figuur 3.2 De grote moskee van Mopti in Mali

► **Opdracht 1 (duo's)**

Bekijk *figuur 3.1* en *figuur 3.2*

Afrika is heel divers. Zoek op internet ten minste tien afbeeldingen op die voor jullie Afrika symboliseren. Verwerk deze afbeeldingen in een collage.

Paragraaf 3.1 Een continent van tienduizend staten

Doel van de les: In deze paragraaf ga je leren hoe en waarom Afrika werd verdeeld onder verschillende Europese landen.

Kernbegrippen:

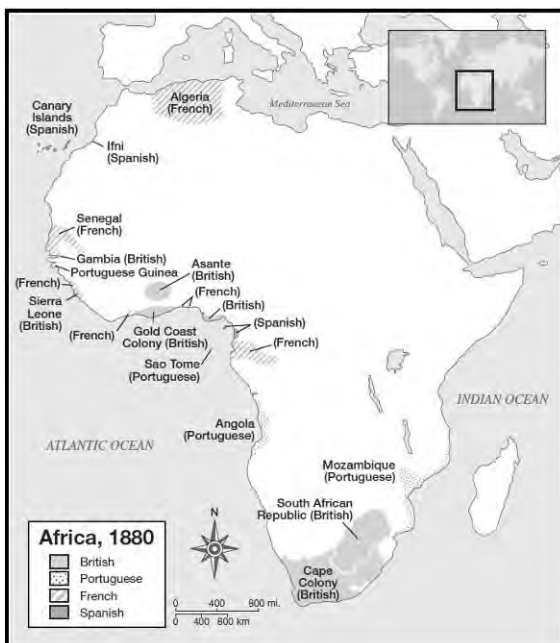
- Wedloop om Afrika
- Koloniale Conferentie van Berlijn
- Racisme
- Eurocentrisme

Structuurbegrippen:

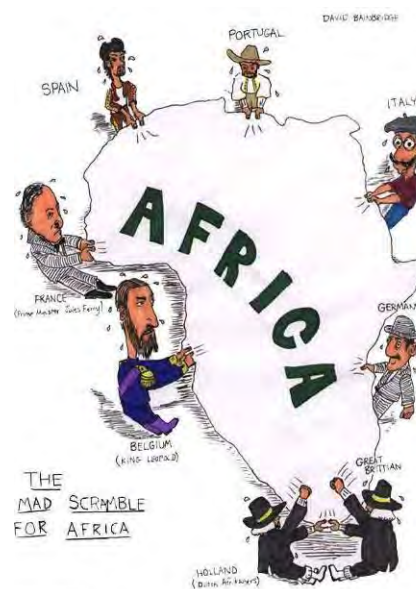
- Inleving en standplaatsgebondenheid
- Bron en vraagstelling
- Oorzaak en gevolg

De wedloop om Afrika

In hoofdstuk één leerde je dat in de negentiende eeuw veel Europese landen hun macht wilden uitbreiden. Dit imperialistische streven had grote gevolgen voor Afrika. Voor de komst van de Europeanen bestond Afrika uit meer dan 10.000 staten. Afrikanen spreken nog steeds meer dan 1000 verschillende talen. Ondanks drie eeuwen van slavenhandel waarin rond de 12 miljoen Afrikanen naar de Amerika's waren verscheept, was het grootste deel van Afrika nog in handen van Afrikaanse leiders. Afgeschrikt door de strijdvaardigheid van deze leiders en de tropische ziektes trokken de Europeanen hoogst zelden het binnenland in.

Figuur 3. 3 Europese aanwezigheid in Afrika voor de wedloop om Afrika

Figuur 3.4 De wedloop om Afrika duurde van 1881 tot het begin van de Eerste Wereldoorlog in 1914.

In de negentiende eeuw kwam hier verandering in. De Europese machten wilden door hun invloed in Afrika te vergroten goedkoop aan grondstoffen komen. Ze konden bovendien hun eigen producten weer aan de Afrikanen verkopen. Vanuit nationalistisch oogpunt was het imperialisme goed voor hun status. Hoe meer macht in de wereld, hoe belangrijker je natie. Het imperialisme werd vaak goed gepraat door te wijzen op de humanitaire taak die hier voor Europa lag. De komst van de Europeanen zou voor de Afrikanen verbeteringen opleveren op economisch en bestuurlijk gebied. Ook het bestrijden van de Arabische slavenhandel werd aangevoerd als reden. (In Europa was de slavenhandel inmiddels verboden) De Europese landen onderling waren bang dat ze de enige zouden zijn die niet een stukje van Afrika in bezit zouden krijgen. Door deze hebzucht ontstond een wedstrijd tussen de verschillende Europese naties over wie het grootste deel van Afrika kon koloniseren. Deze wedstrijd staat bekend als de **Wedloop om Afrika**. Deze wedloop duurde vanaf 1880 tot aan de Eerste Wereldoorlog.

► Opdracht 2 (individueel)

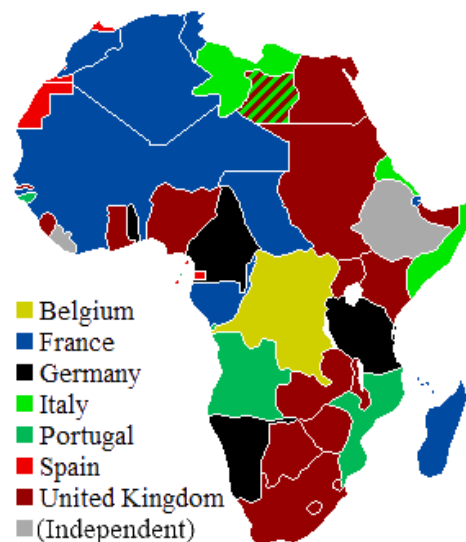
- Leg uit wat de wedloop om Afrika is.
- Wat zijn de twee belangrijkste oorzaken van de wedloop om Afrika?

De Conferentie van Berlijn

Om ruzie te voorkomen over wie recht had op welk stuk van Afrika, organiseerden de Europese landen in 1884-1885 de **Koloniale Conferentie van Berlijn**. Tijdens deze conferentie kwam een aantal Europese landen samen om te praten over de verdeling van Afrika. De Afrikanen zelf waren niet uitgenodigd. De organisatoren van de conferentie wilden Afrika opnemen in het kapitalistische wereldsysteem. Met een liniaal verdeelden ze Afrika in verschillende invloedssferen. Er werd ook een aantal regels opgesteld waar de Europese landen zich aan moesten houden: de Arabische slavenhandel moest bestreden worden, en de vrije handel en wetenschappelijke en humanitaire missies moesten bevorderd worden.

Figuur 3.5 Hierboven zie je de Koloniale Conferentie van Berlijn. De conferentie werd georganiseerd door Otto von Bismarck (Zie §1.2) Bismarck is de man midden in de afbeelding die met zijn wijsvinger iets aan de rest aanwijst.

Figuur 3.6 In deze figuur zie je hoe Afrika verdeeld was onder de Europese landen.

► **Opdracht 3 (individueel)**

- Waarom werd de Koloniale Conferentie van Berlijn georganiseerd?
- Waren de inwoners van Afrika ook uitgenodigd voor deze conferentie?
- Hoe werden tijdens deze conferentie de grenzen van de nieuwe Afrikaanse landen vastgesteld?
- Werd hierbij rekening gehouden met bestaande grenzen?

Koning Leopold II van België is een van de beste voorbeelden van het Europese imperialisme. Hij was een van de belangrijkste voorstanders van de conferentie van Berlijn. Ten tijde van deze conferentie bestond er in centraal Afrika een groot gebied dat nog 'onontdekt' was door de Europeanen. Officieel wilde Leopold II dit gebied in kaart brengen. Hiervoor huurde hij de ontdekkingsreiziger Henry Morton Stanley in. Leopold zette een plan uiteen waarin hij zijn goede bedoelingen met dit gebied op een rijtje zette. Hij zou:

- de slavenhandel verbieden;
- onderzoek doen in dit onbekende gebied;
- de bevolking beschaven.

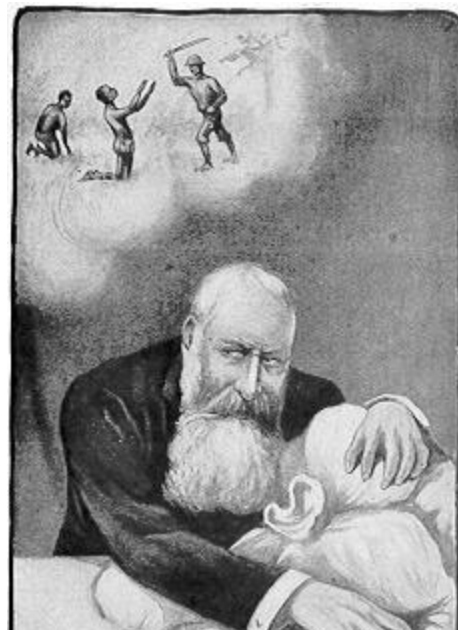
► **Opdracht 4 (duo's)**

Bekijk *figuur 3.5*

- Kijk in je atlas. Schrijf drie Afrikaanse landen op die in het bezit van Duitsland waren?
- Schrijf vijf Afrikaanse landen op die Franse kolonies waren?
- Zoek met behulp van je atlas welke twee landen onafhankelijk waren.

Figuur 3.7 Sir Henry Morton Stanley was een journalist en ontdekkingsreiziger. Stanley werd door de Belgische koning Leopold benaderd om de onontdekte delen van Congo in kaart te brengen.

Figuur 3.8 Een spotprent over koning Leopold II. Na de ontdekking van Centraal Afrika stuurde Leopold II een expeditie van 5000 man hier naar toe (Dit gebied heet tegenwoordig de Democratische Republiek Congo en werd toen ook al Congo genoemd). Leopold noemde het gebied de Kongo-Vrijstaat.

Op basis hiervan beslisten de Europese staatshoofden dat Congo - met een oppervlakte van 80 keer België! – onder toezicht zou komen van Leopold II. Van Leopold II's goede bedoelingen is weinig terecht gekomen. Hij bleek vooral uit op winst. Dat dreef hem om de mensen in Congo hun grond af te nemen. In Afrika stond niets op papier, de mensen hadden geen eigendomsbewijzen van hun grond. Leopold zei: de grond is van niemand, dus is hij van mij. De koning haalde uit zijn kolonie grote hoeveelheden ivoor en rubber.

Zo begon het gruwelijke regime van Leopold II in Congo. Leopold had beloofd de slavernij tegen te gaan, maar deed het tegenovergestelde. Hij dwong de inwoners van Congo te werken, op deze manier voerde hij de afgeschafte slavernij weer op grote schaal in. De Congolezen werden geslagen, verminkt en zelfs vermoord als ze de onmenselijk zware arbeid niet uitvoerden. Miljoenen mensen vonden op deze manier de dood. Het was een van de ergste schrikbewinden uit de geschiedenis. Opmerkelijk was dat Leopold II zijn kolonie als privé bezit zag. De Belgische staat wilde helemaal geen kolonie in Afrika. Het leek hun economisch niet winstgevend. Ze vonden bovendien dat een kolonie niet strookte met hun liberale ideologie. Toen de gruweldaden van Leopold II en zijn handlangers in Europa in de krant verschenen ontstond er grote woede. De andere Europese naties beschuldigden hem van het breken van de afspraken van de Conferentie van Berlijn en pakten Congo van hem af. Op 18 oktober 1908 werd Congo een Belgische kolonie.

► Opdracht 5 (individueel)

a. Waarom zou de Belgische regering vinden dat een liberale ideologie niet strookte met het hebben van een kolonie?

Bekijk *figuur 3.8*

b. Omschrijf wat je ziet in de spotprent.

c. Leg uit wat de tekenaar bedoelt met deze spotprent.

► Opdracht 6 (individueel)

Zet een kruis in de juiste kolom.

	waar	niet waar
De Conferentie van Berlijn bevestigde de al bestaande Afrikaanse grenzen.		
Leopold II wilde Afrika ontwikkelen		
Feitelijk was Congo privé bezit van Leopold II		
De Afrikanen werden zelf betrokken bij het trekken van de grenzen		
Leopold II ging de slavernij tegen		
De media zorgde ervoor dat er een einde kwam aan Leopolds schrikbewind		

Tijdens de conferentie had men de grenzen vastgesteld zonder rekening te houden met de verschillende etnische groepen die hier leefden. Een etnische groep is een groep mensen die dezelfde cultuur deelt. Ze hebben een gezamenlijke geschiedenis. In Afrika gold dit voor de vele stammen. De meer dan tienduizend verschillende stammen werden verenigd in 40 landen. Dit had grote gevolgen voor deze stammen. De nieuwe grenzen zorgden ervoor dat verschillende etnische groepen samen in een land kwamen te wonen, of van elkaar gescheiden werden. In Congo woonden bijvoorbeeld wel 250 verschillende etnische groepen samen. Tussen deze etnische groepen ontstond vaak een machtsstrijd. Mensen probeerden leden van hun eigen groep te bevoordelen.

► Opdracht 7 (individueel)

- Wat is een etnische groep?
- Wat waren de gevolgen van de grenzen van de Koloniale Conferentie van Berlijn voor de 10.000 in Afrika wonende stammen?

Figuur 3.9 Tutsi dansers uit Congo voeren een traditionele dans uit bij het Kivumeer. Dit is een groot meer op de grens van Congo en Rwanda

Figuur 3.10 Dit is een rite van het Yaka volk uit Congo. De rite symboliseert het volwassen worden van de jonge mannen.

Eurocentrisme

De Europeanen hebben Afrika lang onderdrukt vanuit economisch en politiek belang. Als excuus gebruikten ze het argument dat ze Afrika een plezier deden. Het 'onontwikkelde' Afrika zou profiteren van het moderne Europa. Dit gevoel dat Europa superieur is aan andere delen van de wereld noemen we **eurocentrisme**. Dit betekent dat je de wereld bekijkt vanuit Europees perspectief. Denk maar aan het begrip standplaatsgebondenheid. De Europeanen zaten zo vast in hun eigen standplaats dat ze zich niet konden inleven in mensen uit andere culturen. Ze vonden alle andere culturen barbaars. In de 19de eeuw waren er bovendien veel wetenschappers die dachten dat de mensheid was op te delen in rassen. Dit onderscheid in rassen leidde ertoe dat ze ook dachten dat sommige rassen superieur waren aan andere rassen. Het idee dat er rassen

bestaan en dat sommige beter zijn dan andere heet **racisme**. Het begrip ras wordt tegenwoordig als onwetenschappelijk beschouwd.

Heren, we moeten het hardop en eerlijk zeggen! We moeten openlijk verklaren dat de hogere rassen inderdaad een recht hebben over de lagere rassen...
De hogere rassen hebben een plicht om de lagere rassen te beschaven. In vroegere eeuwen zijn die plichten vaak verkeerd begrepen. Zeker, de Spaanse ontdekkingsreizigers hebben slavernij ingevoerd in Midden-Amerika. Zij hielden zich niet aan de plichten van het hogere ras. Maar tegenwoordig voldoen Europese landen royaal aan hun beschavingsplicht.

Figuur 3.11 Hierboven zie je een stukje uit de toespraak van Jules Ferry, een Franse minister president uit 1884. Veel Europese landen praten de uitbuiting van Afrika goed door te doen alsof het hun beschavingsplicht was.

Bron: Memo geschiedenis voor de onderbouw tweede druk

► Opdracht 8 (duo's)

Lees *figuur 3.11*

- Wat zou Jules Ferry bedoelen met beschavingsplicht?
- Is hier sprake van eurocentrisme? Beargumenteer je antwoord.
- Is hier sprake van racisme? Beargumenteer je antwoord.
- Is er op Aruba ook sprake van racisme? Geef je eigen mening.

Figuur 3.12 Een plaatje uit het stripboek Kuifje in Afrika. Dit boek heette oorspronkelijk Kuifje in Congo. De titel en inhoud zijn na kritiek op de racistische inhoud door de tekenaar Hergé aangepast, het stripboek kreeg een nieuwe naam: Kuifje in Afrika.

Figuur 3.13 In België was er een rechtszaak over het Kuifje stripboek Kuifje in Afrika. Een Congolese student, Bienvenu Mbutu Mondondo vond het nog steeds racistisch en spande een rechtszaak aan. Hij wilde dat het boek verboden werd en eiste een symbolische 1 euro schadevergoeding. De Belgische rechtbank heeft uiteindelijk besloten dat het stripboek niet verboden hoefde te worden.

► **Extra opdracht (klassikaal)**

Bekijk *figuur 3.12 en figuur 3.13*

In België en Nederland vonden veel mensen het onterecht dat Mondondo *Kuifje in Afrika* wilde verbieden. Het stripboek maakt volgens hen deel uit van de Europese cultuur. Ze vinden dat je het boek in zijn tijd moet zien. Je moet je inleven in de standplaats van de tekenaar Hergé in de tijd dat hij het boek schreef. Toen was het volgens hen heel normaal om dat soort dingen te denken.

Vind jij dat Bienvenu Mbutu Mondondo gelijk heeft of niet?

Iedere leerling schrijft kort op wat zijn mening is over dit onderwerp. De docent wijst vervolgens verschillende leerlingen aan om hun mening toe te lichten.

Paragraaf 3.2 Dekolonisatie van Afrika

Doel van de les: In deze les leer je over de dekolonisatie van Afrika en wat de gevolgen hiervan waren.

Kernbegrippen:

- Panafrikanisme
- Genocide
- Apartheid

Structuurbegrippen:

- Feit en mening
 - Inleving en standplaatsgebondenheid
-

Toen in 1945 de Tweede Wereldoorlog ten einde liep dachten veel Europese leiders dat ze de draad gewoon weer konden oppakken in Afrika. De Eerste en de Tweede Wereldoorlog hadden er echter voor gezorgd dat de Afrikanen zagen dat Europa helemaal niet onoverwinnelijk was. Tijdens de Eerste en de Tweede Wereldoorlog hadden veel Afrikanen in de Europese legers meegevochten. Ook een groot deel van de grondstoffen voor deze oorlogen was afkomstig uit Afrika. Na de Tweede Wereldoorlog werd het aandeel van de niet-Europese soldaten die meegevochten hadden vaak miskend. De inwoners van Afrika begonnen zich daarom te verzetten tegen de Europese overheersing. Dit resulteerde in opstand, soms gewelddoos, soms zeer bloedig. Hun strijd voor onafhankelijkheid had in de meeste gevallen wel succes. Vanaf de jaren vijftig vond de dekolonisatie van veel Afrikaanse landen plaats. In de loop van de daaropvolgende jaren kregen (bijna) alle Afrikaanse landen hun vrijheid terug. Het laatste land was Namibië in 1990.

Figuur 3.14 1917, de Eerste Wereldoorlog: na een zware veldslag keren zes Senegalezen in dienst van het Franse leger terug uit de loopgraven. Ze zijn de enige overlevenden van hun divisie.

Figuur 3.15 De badge van de 81ste West Afrikaanse divisie. De zwarte spin is een verwijzing naar de uit West-Afrika afkomstige Anansi. De spin stond symbool voor de slimheid van deze troepen. De badge werd met de kop naar beneden op de mouw van het uniform genaaid. Als de soldaten hun geweer in de aanslag hadden leek het of Anansi ook klaar voor de aanval was.

► **Opdracht 9 (individueel)**

- Leg in je eigen woorden uit wat dekolonisatie betekent.
- Leg uit wat het verband is tussen de dekolonisatie van Afrika en de Tweede Wereldoorlog.
- Hoe kun je de begrippen kolonisatie en dekolonisatie toepassen op Aruba?

Onafhankelijk, maar dan?

Na de dekolonisatie rees de vraag hoe de nieuwe Afrikaanse staten verder moesten. Ze waren jarenlang overheerst. Hele generaties waren opgevoed met een eurocentrisch wereldbeeld. Hoe moesten de Afrikanen nu hun eigen weg vinden?

Kom, kameraden; misschien is het wel het beste om meteen te besluiten onze gewoontes te veranderen. We moeten de zware duisternis waarin we gestort zijn afschudden en achter ons laten. Er staat een nieuwe dag voor de deur en die moet ons standvastig, wijs en doortastend vinden. (...) Verlaat dit Europa waar ze nooit klaar zijn met praten over de Mens, maar tegelijkertijd overal waar ze ze maar tegenkomen mensen vermoorden, op de hoek van ieder van hun eigen straten, in alle uithoeken van de wereld. (...) Europa heeft het leiderschap van de wereld genomen met ijver, cynisme en geweld. (...) Dus, mijn broeders, hoe kan het dat we niet begrijpen dat we wel wat beters te doen hebben dan achter dit Europa aan te lopen?

Figuur 3.16 Dit is een fragment Frantz Fanons boek Les Damnés de la Terre (De verworpenen der aarde) Fanon werd geboren in de toenmalige Franse kolonie Martinique. Hij vocht mee tegen de Nazi's in de Tweede Wereldoorlog. Toen de Nazi's verslagen waren, werden hij en alle andere gekleurde soldaten naar huis gestuurd. De Fransen wilden het laten voorkomen alsof deze soldaten nooit meegevochten hadden en zorgden ervoor dat ze op zo min mogelijk foto's stonden. Fanon werd later psychiater en filosoof en een grote tegenstander van imperialisme. Hij heeft zich zelfs vrijwillig aangemeld bij de Algerijnse onafhankelijkheidsbeweging om tegen de Franse onderdrukking te vechten.

► **Opdracht 10 (individueel)**

- Denk nog eens terug aan het kernbegrip natiestaat uit hoofdstuk 1. Waren de nieuwe Afrikaanse staten natiestaten? Waarom wel/niet?
Lees *figuur 3.16*
- Wat is de 'zwarte duisternis' waarover Fanon het heeft?
- Wat bedoelt Frantz Fanon met het veranderen van gewoontes?

In de vorige paragraaf leerde je dat er een grote diversiteit bestaat binnen Afrika. Onder diversiteit verstaan we de verschillen in normen en waarden, gedrag, cultuur, overtuigingen, etnische achtergrond, seksuele geaardheid, kennis, vaardigheden en levenservaring van mensen binnen een groep. De strijd tegen de overheersers schiep een band tussen de inwoners van Afrika. Veel Afrikaanse leiders legden ondanks deze diversiteit daarom de nadruk op het belang van samenwerking. Samen zouden ze sterk staan tegenover de rest van de wereld. Dit geloof in de Afrikaanse samenwerking staat bekend als **panafrikanisme**. Dit ideaal staat nog steeds in de kinderschoenen.

Figuur 3.17 In 1957 werd Ghana onafhankelijk. Het was daarmee het eerste zwarte Afrikaanse land dat onafhankelijk werd. Kwame Nkrumah was de eerste minister president. In zijn onafhankelijkheidsspeech zei hij: „Ghana, jullie geliefde land is voor altijd vrij”

Nooit eerder heeft een volk zo’n grote mogelijkheid binnen handbereik gehad om een continent met zo veel rijkdom te ontwikkelen. Individueel kunnen de onafhankelijke staten van Afrika, sommige in potentie rijk, anderen arm, weinig doen voor hun volk. Samen, door wederzijdse hulp, kunnen ze zo veel bereiken. Maar de economische ontwikkeling van het continent moet gepland en nagestreefd worden als een geheel. Een losse confederatie van landen, alleen gericht op economische samenwerking, zou niet de benodigde eenheid en doelgerichtheid geven. Alleen een sterke politieke unie kan volledige en effectieve ontwikkeling van onze natuurlijke rijkdommen tot stand brengen

Figuur 3.18 In 1958 schreef Kwame Nkrumah, de toenmalige premier van Ghana dat de vrijheid van de mens onvermijdelijk was „zelfs als die vrijheid de vrijheid tot zelfvernietiging betekent.” Ghana was toen net een jaar onafhankelijk.

Ook binnen de koloniale grenzen was er sprake van een grote diversiteit. De belangrijkste vraag na de dekolonisatie was daarom: de landsgrenzen van voor de kolonisatie herinvoeren of vasthouden aan de grenzen van de Conferentie van Berlijn. Er ontstonden zo twee groepen: de voorstanders van het vasthouden aan de grenzen van de Conferentie van Berlijn en de tegenstanders hiervan. Volgens de voorstanders zou het vasthouden aan de koloniale grenzen grotere landen, een sterkere economie en meer macht betekenen. Volgens de tegenstanders had iedere etnische groep recht op zijn eigen staat. De voorstanders kregen over het algemeen de overhand. Ze waren bang dat als één groep zich afscheidde, anderen dat ook zouden willen. Tegenstanders werden daarom gedwongen om binnen het nieuwe land te blijven.

► Opdracht 11 (individueel)

- Lees *figuur 3.18*. Is Nkrumah een voorstander van het panafricanisme? Onderbouw je antwoord.
- Wat waren volgens de voorstanders de drie voordelen van het vasthouden aan de grenzen van de Conferentie van Berlijn?
- Welk argument voerden de tegenstanders aan?

*Figuur 3.20 Iedere natie heeft zijn eigen vlag hierboven zie
jede vlaggen van de onafhankelijke naties van Afrika*

Figuur 3.19 De meeste Afrikaanse dekolonisaties vonden plaats in het jaar 1960. Dit jaar wordt daarom ook wel eens het jaar van Afrika genoemd. In veel gevallen werden uiteindelijk de grenzen van de conferentie van Berlijn aangehouden (zie figuur 3.6)

► Opdracht 12 (duo's)

Bekijk *figuur 3.19* en *figuur 3.20*

- Zet de volgende Afrikaanse landen op volgorde van het jaar dat ze onafhankelijk werden: Algerije, Angola, Democratische Republiek Congo, Ghana, Egypte, Kenia, Libië, Somalië, Mali, Niger en Tsjaad.
- Welke verschillende symbolen herken je?
- Zoek op het internet op waar de halve maan symbool voor staat.

Genocide

De keuze om de koloniale grenzen aan te houden zorgde ervoor dat veel verschillende etnische groepen in hetzelfde land samenleefden. Er onstonden multi-etnische staten. Vaak ging dit goed, in een aantal gevallen ontstonden er spanningen tussen de verschillende etnische groepen. Ook dit was in veel gevallen een koloniale erfenis. De Europeanen hadden jarenlang bepaalde groepen bevoorrecht om hen te helpen de rest van het land in bedwang te houden. Na de onafhankelijkheid leverde dit grote tegenstellingen tussen etnische groepen op. Dit eindigde in een aantal gevallen in bloedige burgeroorlogen en soms in **genocide**. Er is sprake van genocide wanneer er met opzet grote aantallen mensen van een etnische, religieuze of nationale groep worden vermoord.

In Rwanda woonden twee belangrijke bevolkingsgroepen: de Hutu's en de Tutsi's. Om zoveel mogelijk macht te krijgen speelden de Belgen beide groepen tegen elkaar uit. Ze gaven alle inwoners van Rwanda identiteitspapieren waarin stond of ze Hutu of Tutsi waren. Het kleine verschil tussen beide groepen werd hierdoor kunstmatig groter gemaakt. Ze zorgden ervoor dat de Tutsi minderheid alle macht kreeg. Deze minderheid kreeg de opdracht de Hutu meerderheid te onderdrukken. Na de onafhankelijkheid ging het nog jaren goed. Totdat een groep Hutu's met propaganda begon tegen de Tutsi 'kakerlakken'. Via radio en televisie werden mensen opgehitst. Hutu's begonnen andere Hutu's aan te sporen om Tutsi's te vermoorden. Er was een internationale vredesmacht aanwezig, maar die had geen toestemming om in te grijpen en keek toe hoe de Tutsi's vermoord werden.

Figuur 3.21 In 1994 werden tussen een half miljoen en een miljoen mensen vermoord in het kleine oost Afrikaanse land Rwanda. Deze genocide was het gevolg van langdurige etnische spanningen tussen een Tutsi minderheid en de Hutu meerderheid.

In de klas werd je bijvoorbeeld gevraagd of je Tutsi was. Je was nog maar een kind, je begreep er niets van en je antwoordde gewoon ja. Vanaf dat moment werd je gepest, vooral door de oudere kinderen. Ze pakten je spullen af en bedreigden je. (...) Op een avond begonnen ze huizen plat te branden, we vluchtten naar de kerk. Op vrijdag 15 april omsingelden ze de kerk. (...) Ze begonnen met moorden. 's Nachts gingen ze naar huis, maar de volgende dag en de dag daarna kwamen ze terug. Ik lag tussen de lijken en probeerde mijn adem in te houden. Ze gooiden een steen naar me en ik gilte. Ze sleepten mij en de anderen die alleen gewond waren naar buiten en sloegen me. Ik smeekte om genade, maar een van onze burens, Pascal zei: 'Ik herken dat nest. Is zij niet van Bikoramuki's familie? De rest van haar familie is dood, waarom is zij zo taai dat we haar niet aankunnen?' Hij schopte me, spoog op de grond en zei dat hij mijn bloed niet over zich heen wilde. Hij gaf me aan iemand die Antoine heette en zei: 'Maak jij deze dood.' Antoine pakte een knuppel en sloeg op mijn vingers tot ze verbrijzeld waren. Toen sneed hij mijn hoofd met een machete. Daarna weet ik niet meer wat er gebeurd is.

Figuur 3.22 Valentine Iribagiza overleefde de Rwandese genocide. Hierboven kun je een deel van haar verhaal lezen. Bron <http://www.kigalimemorialcentre.org/old/education/index.html>

► Opdracht 13 (individueel)

Lees *figuur 3.21*

- Wat was de oorzaak van de spanningen tussen de Hutu's en de Tutsi's?
- Beargumenteer waarom hier wel of geen sprake is van genocide.

Lees Valentines verslag over de Rwandese genocide (*figuur 3.22*).

- Probeer je in te leven in de situatie van Valentine. Kun je je voorstellen dat jouw burens plotseling je vijanden zijn? Leg uit waarom je dit wel/niet kunt voorstellen.

Zuid Afrika: een geval apart

In 1931 was Zuid Afrika een van de eerste landen die zelfstandig werd. In tegenstelling tot veel andere Afrikaanse landen woonden in Zuid Afrika veel blanke Europeanen. De etnische spanningen in Zuid Afrika waren hierdoor vooral tussen blank en zwart. De macht in het onafhankelijke Zuid Afrika was in handen van de blanken. De blanken bedachten allemaal regels

om de rassen gescheiden te houden. Deze regels waren officieel bedoeld om er voor te zorgen dat ieder ras zijn eigen plek kreeg. In werkelijkheid kwamen de regels er op neer dat zwarte inwoners tweederangs burgers werden met veel minder rechten dan de blanken. Er ontstond segregatie. Dit beleid staat bekend als **apartheid**. De bekendste strijder tegen de apartheid was Nelson Mandela, hij was een van de leiders van de anti-apartheids beweging ANC, het Afrikaanse Nationale Congres. In 1964 werd hij tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld. Hij kwam pas vrij in 1990. Ondanks zijn gevangenschap bleef hij vechten tegen apartheid en voor gelijke rechten voor iedereen. Hij werd de stem van het verzet. Ook vanuit het buitenland steeg de weerzin tegen de apartheid. In veel landen werd opgeroepen Zuid Afrika te boycotten totdat de apartheid afgeschaft was. Na de afschaffing van apartheid in 1994 werd Nelson Mandela gekozen tot president van Zuid Afrika.

Figuur 3.23 De regering richtte voor de zwarte bevolking speciale gebieden in die ze thuislandten noemde. Er werden ook tal van regels opgesteld hoe de verschillende rassen zich moesten gedragen. Er kwam bijvoorbeeld een wet die blanken en zwarten verbood van dezelfde openbare voorzieningen gebruik te maken (zoals toiletten). Of een wet die gemengde huwelijken verbood en een wet die ervoor zorgde dat alle goede banen naar de blanken gingen.

Figuur 3.24 Rellen tijdens een Pro-Mandela demonstratie in Johannesburg. De demonstratie vroeg destijds aandacht voor het proces tegen de 44-jarige advocaat Nelson Mandela. Mandela en een aantal medestanders werden gearresteerd voor het uitvoeren van terroristische aanslagen. Hij was opgepakt doordat de C.I.A., de Amerikaanse inlichtingen dienst, de Zuid Afrikaanse overheid tippte over zijn verblijfplaats

► Opdracht 14 (duo's)

- Is apartheid gebaseerd op racistische ideeën? Beargumenteer je antwoord.
- Nelson Mandela zei eens over vrijheid: "Vrij zijn is niet alleen je ketenen afwerpen, maar ook op een manier leven die de vrijheid van anderen respecteert en bevordert." Wat bedoelt Mandela hiermee?

Paragraaf 3.3 Afrika na de onafhankelijkheid

Doel van de les: In deze les leer je hoe het Afrika verging na de dekolonisatie.

Kernbegrippen:

- Corruptie
- Wereldbank
- Ontwikkelingsland
- Ontwikkelingssamenwerking
- Afrikaanse Unie

Structuurbegrippen:

- Oorzaak en gevolg
 - Bron en vraagstelling
-

Na de onafhankelijkheid zagen de nieuwe Afrikaanse landen de toekomst vol vertrouwen tegemoet. De economische en politieke vooruitgang van Afrika sinds de dekolonisatie hebben deze hoop nog niet gerealiseerd. Hiervoor zijn drie belangrijke oorzaken te noemen: het falen van de politieke leiders, de buitenlandse bemoeienis en de voortdurende economische afhankelijkheid. Deze oorzaken wortelen alle drie in het imperialistische verleden. In deze paragraaf gaan we kijken naar deze drie oorzaken, de gevolgen hiervan en naar initiatieven voor een betere toekomst.

Falend leiderschap en buitenlandse bemoeienis

Na het uitroepen van de onafhankelijkheid rees de vraag hoe deze nieuwe onafhankelijke staten bestuurd moesten worden. De dekolonisatie viel midden in de koude oorlog. De nieuwe Afrikaanse staten werden gebruikt om de strijd tussen het communisme en het Westen uit te vechten. Sommige landen volgden het voorbeeld van de voormalige kolonisten, daardoor kozen ze voor kapitalisme. Andere Afrikaanse landen kozen voor een socialistisch systeem. De nieuwe Afrikaanse staten zochten vaak financiële en militaire steun bij de voormalige kolonisatoren of bij de Sovjet Unie. Hierdoor werden ze door veel landgenoten gezien als verraders. Deze leiders waren daarom vaak erg impopulair. Om toch de baas te blijven veranderden ze vaak in dictators. Ze dulden geen inspraak en drukten de oppositie met geweld de kop in. Het Westen en de Sovjet Unie maakten dankbaar gebruik van de diensten van deze dictators. Ze gebruikten hen om Afrika economisch uit te zuigen. Bovendien steunde zowel het Westen als de Sovjet Unie deze dictators omdat ze bang waren dat ze anders naar de andere kant zouden overlopen.

► Opdracht 15(individueel)

- a. Nieuwe democratieën monden vaak uit in dictaturen. Denk maar aan Europa in hoofdstuk 1 (Napoleon) en Zuid-Amerika in hoofdstuk 2. Wat zou hier volgens jou de oorzaak van kunnen zijn?
- b. Noem twee oorzaken voor het gebrek aan vooruitgang na de Afrikaanse onafhankelijkheid.
- c. Leg uit waarom deze oorzaken hun oorsprong in het imperialistische verleden vinden.

De Westerse landen wilden dat de Afrikaanse landen het Europese democratische model overnamen. Dit model was helemaal nieuw voor deze landen. Ze waren immers jarenlang onderdrukt. In veel gevallen kwam de macht dan ook al snel in handen van een kleine elite. De regering bestond vaak uit één politieke partij. De oppositie, mensen die tegen de regering zijn, werd uitgeschakeld. Er kwam ook veel bureaucratie en **corruptie**. Dit is iets dat vaak gebeurt als een land lang onderdrukt is geweest. De positie van nieuwe leiders is vaak zwak. De nieuwe regeringsleiders stellen daarom veel ambtenaren aan om ze zo politiek aan zich te binden of om bevriende mensen te bevoordelen.

In juni 1960 wordt Congo onafhankelijk van België. Er volgde een strijd om de macht tussen verschillende lokale leiders. Uiteindelijk wordt Patrice Lumumba premier. Hij vraagt de Sovjet Unie om hulp bij de opbouw van zijn land. Dit tot grote woede van de Verenigde Staten en België. De Verenigde Staten zetten hun inlichtingendienst, de C.I.A. in om een einde te maken aan het bewind van Lumumba. Op 14 september 1960 pleegde kolonel Mobutu een door de C.I.A. gesteunde staatsgreep. Lumumba werd gevangen genomen en uiteindelijk gefusilleerd. Mobutu greep in 1965 definitief de macht. Hij ontpopte zich al snel als een gewelddadige dictator. Er mocht maar één politieke partij zijn: die van Mobutu. Het nieuws in kranten en op TV werd gecensureerd door de staat: er was geen persvrijheid. Wie ook maar iets tegen Mobutu zei of deed, werd uit de weg geruimd. Een groepje rijken rond Mobutu hield al het geld, dat voor de ontwikkeling van het land had moeten dienen, voor zichzelf. In 1996 werd het regime omvergeworpen.

Figuur 3.25 De onafhankelijkheid van Congo en buitenlandse bemoeienis

Figuur 3.26 In 1972 verandert Mobutu de naam van het land: Congo wordt Zaïre. Iedereen moet zijn christelijke naam veranderen in een Zaïrese. In 1997, na het omverwerpen van Mobutu's regime werd de naam veranderd in Congo-Kinshasa, of de Democratische Republiek Congo

► Opdracht 16 (duo's)

Lees *figuur 3.25* en bekijk *figuur 3.26*

- Waarom hielp de C.I.A. Mobutu bij het plegen van een staatsgreep?
- Bekijk *figuur 3.26* goed. Geef een verklaring voor de volgende elementen: Mobutu als marionet, de bijl, de ring met het dollarteken.
- Wie is volgens jou de hand van de poppenspeler?
- Wat wil de maker van *figuur 3.26* duidelijk maken?

Economische afhankelijkheid en modernisering

Na de onafhankelijkheid bleven de Afrikaanse economieën volledig afhankelijk van het Westen. Onder het koloniale bewind was de aandacht vaak gericht op de export van één product. Na de

dekolonisatie gingen de meeste Afrikaanse landen hier gewoon mee door. De Afrikaanse landbouwgronden werden hierdoor gebruikt voor het verbouwen van voedsel voor de Westerse markten in plaats van voedsel voor de lokale bevolking. Dit creëerde eenzijdige economieën die erg kwetsbaar waren. Om van deze kwetsbaarheid af te komen wilden veel Afrikaanse landen een grotere variatie van producten exporteren en hun economie moderniseren.

Veel van de moderniseringspogingen waren zo ambitieus dat ze eerder voor economische achteruitgang dan voor vooruitgang zorgden. Een groot probleem was de betaling van de grote vernieuwingsprojecten. Na de dekolonisatie bleven de Afrikaanse landen arm achter. Ze moesten daarom geld lenen van Westerse regeringen en internationale organisaties. Een van de belangrijkste instellingen waarvan Afrikaanse landen geld leenden was de **Wereldbank**. Hoewel de Wereldbank probeerde te helpen, is er ook veel kritiek. Zo wordt er gezegd dat de Wereldbank in het verleden geld geleend heeft aan corrupte Afrikaanse leiders en zo de bevolking van die landen met enorme schulden opgezadeld heeft. Om te industrialiseren verwaarloosden veel Afrikaanse landen hun agrarische sector. Een groot deel van het voedsel dat ze verbouwden, moesten ze bovendien aan het buitenland verkopen om de rente op de leningen te betalen. Hier kwam bij dat er in de jaren na de dekolonisatie extreme droogte heerste, waardoor veel oogsten mislukten. Het gevolg was vaak hongersnood. Voor veel van deze hongersnoden werd vanuit de rest van de wereld noodhulp georganiseerd.

Figuur 3.27 Afrikaanse schoolkinderen leren rekenen met de dopjes van Cola flessen. Een groot obstakel voor de modernisering was dat er maar weinig mensen een opleiding hadden. De Westerse landen hadden niet veel moeite gedaan de bevolking te scholen. Onderwijs werd daarom een van de belangrijkste doelstellingen van de nieuwe Afrikaanse landen.

Figuur 3.28 Een gier wacht op de dood van een verzwaakt Soedanees meisje. De fotograaf die deze foto heeft genomen heeft hier een Pulitzer prijs voor gewonnen. Kort na het ontvangen van de prijs pleegde hij zelfmoord.

► **Opdracht 17 (individueel)**

- Waarom bleven de Afrikaanse landen afhankelijk van Europa?
- Noem een oorzaak voor het gebrek aan economische vooruitgang.
- Noem twee oorzaken voor de hongersnoden in Afrika.

Ontwikkelingssamenwerking

Het rijke Westen begon Afrikaanse landen aan te duiden als **ontwikkelingslanden**. Vroeger werden deze landen vaak derde wereldlanden genoemd. Deze term wordt niet veel meer gebruikt omdat het de suggestie wekt dat het hier om minderwaardige landen gaat. Ontwikkelingslanden zijn landen die vergeleken met de rijkste landen erg weinig geld hebben. De term ontwikkelingsland suggereert dat deze landen bezig zijn zich te ontwikkelen totdat ze ook de welvaart van de rijke landen bereiken.

Om deze ontwikkelingslanden te helpen deze ontwikkeling door te maken wordt vanuit de rijkere landen **ontwikkelingssamenwerking** aangeboden. Ontwikkelingssamenwerking is iets anders dan noodhulp. Noodhulp is kortstondige hulp bij een ramp. Ontwikkelingssamenwerking is hulp die gegeven wordt aan overheden en organisaties om de economische, sociale en politieke ontwikkeling van ontwikkelingslanden te ondersteunen. De hulp is bedoeld voor lange termijn. Naast de hongersnood zijn ziektes in Afrika een groot probleem. Ook hiervoor wordt de ontwikkelingshulp aangewend. Twee van de dodelijkste ziektes zijn malaria en HIV/aids. Een groot probleem is dat er in veel Afrikaanse landen te weinig informatie is over hoe deze ziektes voorkomen kunnen worden. De medicijnen zijn bovendien vaak zo duur dat de gewone Afrikaan ze niet kan betalen.

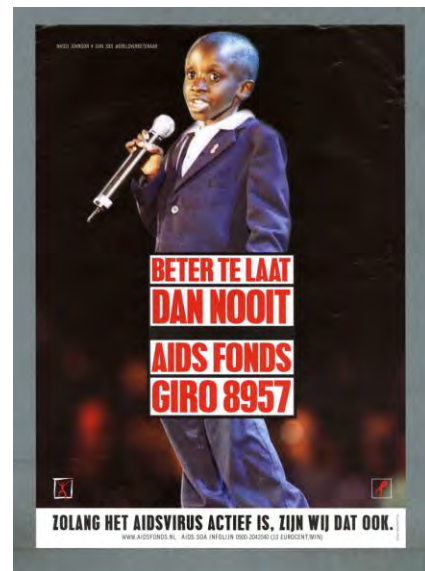
► Opdracht 18 (individueel)

- Wat is het verschil tussen noodhulp en ontwikkelingssamenwerking?
- Noem de twee belangrijkste problemen die Afrika heeft bij de bestrijding van HIV/aids.

Hoi mijn naam is Nkosi Johnson. Ik woon in Melville, Zuid Afrika. Ik ben 11 jaar oud en ik heb aids. Ik ben HIV positief geboren. Toen ik twee jaar oud was, woonde ik in een verzorgingscentrum voor mensen met een HIV en aids besmetting. Mijn moeder was uiteraard ook besmet en kon het zich niet veroorloven mij te houden omdat ze heel bang was dat de gemeenschap waarin ze leefde erachter zou komen dat we allebei met aids geïnfecteerd waren en ons zou weggagen. Ik weet dat ze veel van me hield en me zou bezoeken als ze kon.(...) Ik wil mensen aids leren begrijpen- dat ze voorzichtig moeten zijn en aids respecteren- je kunt geen aids krijgen als je iemand die aids heeft aanraakt, omhelst, kust of de handen vasthoudt (met iemand die aids heeft). Zorg voor ons en accepteer ons- we zijn allemaal mensen. We zijn normaal. We hebben handen. We hebben voeten. We kunnen lopen, we kunnen praten, we hebben behoeftes net als alle andere mensen- wees niet bang voor ons- we zijn allemaal hetzelfde!

Figuur 3.29 Hierboven zie je de speech die Nkosi Johnson hield voor de openingsceremonie van de 13de Internationale aidsconferentie in Durban in 2000.

Figuur 3.30 Dit is een foto van Nkosi Johnson. Hij was een Zuid Afrikaans kind dat geboren was met HIV. Hij stierf in 2001.

Extra opdracht (duo's)

Zoek op internet informatie op over een van de volgende onderwerpen: hongersnood, malaria of de aids/HIV problematiek in Afrika. Maak hier een flyer over waarop je aangeeft waarom hongersnood, malaria of aids in Afrika zo'n groot probleem vormen. Probeer ook duidelijk te maken wat aan dit probleem gedaan kan worden.

De strijd voor Afrika

De berichtgeving over Afrika is over het algemeen heel negatief. Dit is niet helemaal terecht omdat er in Afrika veel mensen vechten voor een beter bestaan. Naast een reeks van dictators zijn er een aantal Afrikaanse leiders opgestaan die proberen het continent vooruit te helpen.

Figuur 3.31 Nelson Mandela was president van Zuid Afrika van 1994 tot 1999. Voor zijn verkiezing was hij een anti-apartheidsactivist. Als president koos hij voor verzoening in plaats van wraak. In 1993 kreeg hij de Nobelprijs voor de vrede.

Figuur 3.32 Ellen Johnson Sirleaf werd in 2005 tot president van Liberia verkozen. Ze is de eerste vrouwelijke Afrikaanse president. Net als Mandela heeft ze de Nobelprijs voor de vrede gekregen voor haar geweldloze strijd voor vrouwen rechten en veiligheid.

Ook de samenwerking tussen de verschillende Afrikaanse landen laat vooruitgang zien. Ondanks dat de landsgrenzen te hardnekkig bleken voor het panafricanisme zijn de Afrikaanse landen

steeds meer gaan samenwerken. Een goed voorbeeld hiervan is de oprichting van de **Afrikaanse Unie** (AU) in 2002. De AU is de opvolger van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid.

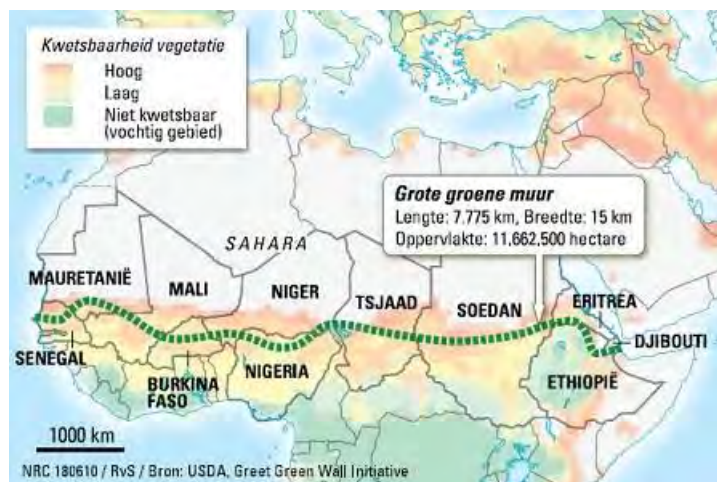
Een mooi voorbeeld van Afrikaanse samenwerking is de groene muur. De landbouw vormt de ruggengraat van de Afrikaanse economie. Door de aandacht op modernisering werd de landbouw verwaarloosd. De koloniale regels bleven bovendien lang doorwerken. Boeren hadden na de onafhankelijkheid nog steeds geen rechten. De woestijn trekt steeds verder op richting het zuiden en verkleint het leefbare gebied in Afrika sterk. Waar ooit boerderijen stonden, ligt nu een dikke laag droog zand. Uit rapporten van de Verenigde Naties blijkt dat – zonder ingrijpen – maar liefst tweederde van het Afrikaanse akkerland in 2025 plaats moet maken voor woestijn. De verschillende Afrikaanse staten ten zuiden van de Sahara laten het er niet bij zitten. Een aantal jaren geleden kwamen ze met een ambitieus plan: een muur van bomen. De muur moet van oost naar west lopen. De eerste boom moest in Senegal komen te staan en van daaruit loopt de muur door Mauritanië, Mali, Burkina Faso, Niger, Nigeria, Tsjaad, Soedan, Eritrea, Ethiopië en stopt in Djibouti. De rij bomen moet het land uit de klauwen van de woestijn redden. Naast dit soort regeringsinitiatieven zijn er ook kleinere initiatieven. Plaatselijke boeren proberen door nieuwe technieken land terug te winnen op de woestijn. Hiervoor zijn verschillende irrigatietechnieken uitgevonden.

Geld voor 'grote groene muur' in Afrika

NDJAMENA - Het milieufonds van de Wereldbank (GEF) heeft donderdag in Tsjaad 95 miljoen euro beschikbaar gesteld voor een project dat de oprukkende Sahara tot stilstand moet brengen. Afrikaanse leiders waren in Tsjaad voor het eerst bijeengekomen om over de aanleg van de 'grote groene muur' te praten, een 'bomenriem' die elf Afrikaanse landen moet doorkruisen.

De bomenriem moet 15 kilometer breed worden en ongeveer 7100 kilometer lang. De bomen moeten de bodemerosie vertragen, windsnelheden verminderen en regenwater in de bodem opnemen. Het idee is vijf jaar geleden ontstaan, maar door geldgebrek nog niet ten uitvoer gebracht.

De bomenriem moet van het westelijke Senegal naar het oostelijke Djibouti lopen. De Tsjadische president Idriss Déby noemde de 'grote groene muur' de Afrikaanse bijdrage aan de strijd tegen de klimaatverandering.

Figuur 3.34 De groene muur

Figuur 3.33 De groene muur

Bron: Telegraaf donderdag 17 juni

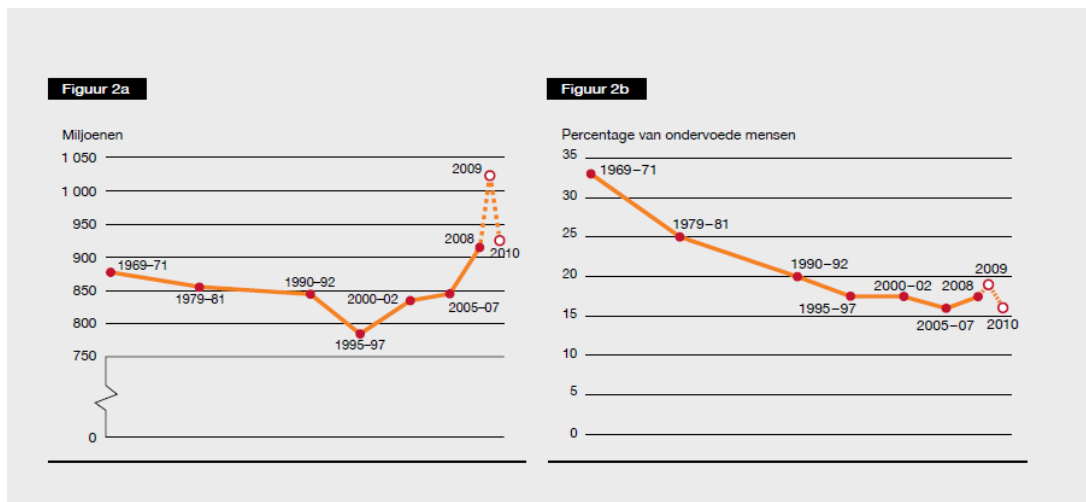
Yacouba Sawadogo wilde in zijn omgeving de landbouw revolutionaliseren. Zijn landbouwinnovaties ondervonden veel tegenstand. De traditionele landheren, maar ook zijn burens werkten hem tegen. Ze waren jaloers en brandden een bos plat dat hij net gepland had. Yacouba gaf echter niet op. Dr Chris Reij van de Vrije Universiteit Amsterdam volgde de afgelopen 25 jaar Yacoubas werk en zei het volgende over hem: “Yacouba heeft in zijn eentje meer invloed gehad op conservatie dan alle nationale en internationale onderzoekers samen. In deze regio zijn tienduizenden hectaren van land die compleet onproductief waren productief gemaakt dankzij de technieken van Yacouba.” Yacouba gebruikt onder andere ‘cordons pierreux’ en ‘zaïr’ gaten. De cordons zijn dunne rijen steen die zorgen dat het water langzaam in de bodem verdwijnt. Binnen deze rijen steen ontstaat door de vochtigheid vruchtbare grond. De ‘zaïr’ gaten zijn gaten in de grond om regen op te vangen. Yacouba vult deze gaten met mest. Deze mest trekt termieten aan. De termieten graven kleine gangen waardoor het water zich goed kan verspreiden.

Figuur 3.35 Niet iedereen is het er over eens dat grote staatsprojecten zoals de groene muur de oplossing zijn. Sommige mensen denken dat particulier initiatief de beste oplossing is. Yacouba Sawadogo uit Burkina Faso was als individu erg succesvol in het doorvoeren van landbouw innovaties.

Bron: The Man Who Stopped the Desert

► Opdracht 19 (individueel)

- Leg uit wat bedoeld wordt met het begrip groene muur.
- Wat is de achterliggende gedachte bij het maken van deze natuurlijke muur?
- Wat is het belangrijkste verschil tussen de groene muur en het idee van Yacouba Sawadogo?
- Wat is jouw mening hierover? Denk jij dat individuele acties beter helpen, of grootschalige acties zoals de groene muur. Onderbouw je mening.

Figuur 3.36 Het aantal ondervoede mensen in miljoenen en in percentage van de bevolking

Ondanks de slechte start van veel nieuwe staten is er de laatste jaren veel vooruitgang in Afrika te zien. Naast de vele problemen zijn er ook veel mensen die vechten voor de vooruitgang van Afrika. Het laatste kwart van de twintigste eeuw kon de economische groei van Afrika de bevolkingsgroei nauwelijks bijhouden. Vanaf de late jaren negentig trad er een kentering in.

Afrika's economische vooruitgang werd hoger dan het wereld-gemiddelde. De strijd voor een beter bestaan is in volle gang.

► **Opdracht 20 (individueel)**

Bekijk *figuur 3.36*

- a. Hoeveel mensen waren er in 2008 ondervoed in Afrika.
- b. Is er dan sprake van een absolute of een relatieve toename van ondervoede Afrikanen?
- c. Is er vergeleken met het aantal inwoners een afname of een toename van het aantal ondervoede Afrikanen?

► **Opdracht 21 (duo's)**

Ga terug naar opdracht 1 en vorm dezelfde duo's. Maak een nieuwe collage over Afrika zoals jullie het nu zien. Voeg als je klaar bent de twee collages samen.

Begrippenlijst
Hoofdstuk 3

Afrikaanse Unie: een uit 54 Afrikaanse staten bestaand samenwerkingsverband van Afrikaanse staten.

Apartheid: Zuid Afrika's officiële politiek van rassenscheiding en discriminatie tussen 1948 en 1994.

Corruptie: er is sprake van corruptie wanneer iemand die een machtspositie bekleedt onrechtmatig gunsten verleent in ruil voor wederdiensten of als vriendendienst.

Eurocentrisme: het bekijken van de wereld vanuit een Europees standpunt of perspectief.

Genocide: het met opzet uitmoorden van grote aantallen mensen van een etnische, religieuze of nationale groep.

Koloniale Conferentie van Berlijn (1884-1885): conferentie van een aantal Europese landen waarop Afrika in verschillende invloedsferen verdeeld werd.

Ontwikkelingsland: land met een lage materiële welvaart.

Ontwikkelingssamenwerking: hulp van rijke landen aan arme landen in de vorm van samenwerking.

Panafrikanisme: politieke ideologie die tot doel heeft alle Afrikaanse staten te verenigen.

Racisme: geloof dat er tussen de rassen verschillen bestaan en dat je op basis van deze verschillen mag discrimineren.

Wedloop om Afrika: de strijd tussen verschillende Europese landen om gebieden in Afrika onder controle te krijgen.

Wereldbank: internationaal financieel instituut dat leningen geeft aan ontwikkelingslanden.

Hoofdstuk 4: Het Midden-Oosten

Abdel en David hebben afgesproken bij de Klaagmuur. Ze doen aan „urban running“. De sport „urban running“, ook wel „free running“ genoemd, is hun lust en hun leven. Ze springen zijwaarts tegen muren op, maken salto's midden op straat en springen van het ene naar het andere dak. Jeruzalem is een prachtige stad om deze sport te beoefenen. Het kost ze wel veel moeite om samen af te spreken. De stad waar ze in wonen, wordt doorsneden door een immense muur. Deze muur scheidt de Palestijnse gebieden van de Staat Israël. Als je er langs wilt moet je door een gewapende Israëlische wachtpost. Hierdoor laten Abdel en David zich niet tegenhouden, ze zijn goede vrienden en echte atleten. Je kunt ze daarom wekelijks in de oude stad tegenkomen met hun Joodse en Palestijnse vrienden.

Figuur 4.1 De Westoever barrière. Op de muur een graffiti van de beroemde Engelse graffiti kunstenaar Banksy.

Het Midden-Oosten is een regio in Azië. Deze regio bestaat uit de landen Turkije, Saoedi-Arabië, Jemen, Oman, de Verenigde Arabische Emiraten, Qatar, Bahrein, Irak, Iran, Israël, Syrië, Jordanië, Libanon en Koeweit. Maar Afghanistan, Pakistan en delen van Noord Afrika zoals Egypte worden vaak ook tot het Midden-Oosten gerekend. Het gebied bestaat voor het grootste gedeelte uit woestijn, maar is wel rijk aan olie en andere grondstoffen. Het klimaat is droog en warm. Je vindt er een bonte verzameling aan culturen: er wonen Arabieren, Iraniërs (vroeger Perzen genoemd), Turken, Joden, Koerden en Kopten en veel nomadische volken. De twee meest gesproken talen zijn Arabisch en Farsi (Perzisch). Het gebied heeft een rijke geschiedenis. Het is de bakermat van een aantal van de oudste beschavingen uit de wereldgeschiedenis zoals de Sumeriërs en de oude Egyptenaren (zie katern cultuur en maatschappij).

Figuur 4.2 Het Midden-Oosten

Al decennia lang zijn er veel conflicten in het Midden-Oosten. In dit hoofdstuk gaan we kijken naar het ontstaan van deze conflicten. Om meer inzicht in deze conflicten te krijgen, moeten we iets verder terug in de geschiedenis: naar het Ottomaanse Rijk. Tot de Eerste Wereldoorlog behoorde het grootste deel van het gebied, dat tegenwoordig bekend staat als het Midden-Oosten, tot het Ottomaanse Rijk. Dit was een van de grootste en langst bestaande wereldrijken uit de geschiedenis. Het bestond vanaf 1299 tot 1923 en strekte zich uit van Noord Afrika tot diep in Europa. Het rijk werd vanuit Constantinopel geregeerd door een sultan. Het Ottomaanse Rijk was heel divers, het was het thuis van veel verschillende culturen en geloven. De islam was het belangrijkste geloof, maar andere geloven zoals het christendom en het jodendom werden getolereerd. Je kunt het Ottomaanse Rijk wel beschouwen als een cultureel mozaïek. Het rijk bestond uit verschillende naties. Deze naties werden millet genoemd. Er waren in het Ottomaanse rijk vier belangrijke millets: de millet van de moslims, de Grieken, de Armeniërs en de joden. Iedere millet kon op een aantal gebieden zoals religie, onderwijs en sociale zorg zelf beslissingen nemen. Ze moesten wel trouw blijven aan het rijk. In de negentiende eeuw verzwakte het Ottomaanse Rijk. In de Eerste Wereldoorlog vochten ze mee met de Duitsers. Het verliezen van deze oorlog bleek de doodsklap voor het Ottomaanse Rijk. Niet lang na de Eerste Wereldoorlog viel het uit elkaar. Het uiteenvallen van dit Ottomaanse Rijk zorgde voor ingrijpende veranderingen in de regio.

Figuur 4.3 Het Ottomaanse Rijk

Figuur 4.4 Bulgaarse troepen marcheren richting front. De eerste Balkan Oorlog. Aan het begin van de twintigste eeuw waren Montenegro, Bulgarije, Griekenland en Servië onafhankelijk geworden van het Ottomaanse Rijk. Grote delen van de etnische populatie van deze landen bleef echter onder de macht van het Ottomaanse rijk vallen. De nieuw ontstane staten vielen daarom in 1912 het Ottomaanse Rijk aan.

► Opdracht 1 (duo's)

Bekijk *figuur. 4.1*

- Het Midden-Oosten wordt ook wel Zuidwest-Azië genoemd, omdat Midden-Oosten een eurocentrische term is. Leg uit waarom het Midden-Oosten een eurocentrische term is.
- Pak je atlas erbij. Schrijf ten minste zes landen op die in 1683 in ieder geval voor een deel deel uitmaakten van het Ottomaanse Rijk.
- De beroemde stad Constantinopel bestaat nog steeds maar onder een andere naam. Zoek op in je atlas of op internet hoe deze stad tegenwoordig heet.

Paragraaf 4.1 Het mandaatgebied Palestina

Doel van de les: In deze les leer je de achtergronden van het Midden-Oosten conflict kennen.

Kernbegrippen:

- Arabisch nationalisme
- Diaspora
- Zionisme
- Mandaatgebied
- Palestijnen

Structuurbegrippen:

- Feit en mening

Binnen het Ottomaanse Rijk bestonden veel groepen die onafhankelijkheid wilden. Dit werd versterkt door een nieuw idee dat in de negentiende eeuw vanuit Europa overwaaid: nationalisme. Dit nationalisme vond veel weerklink bij het Arabisch sprekende deel van de bevolking. Het idee van een Arabisch volk bestond nog niet. De Arabisch sprekende inwoners van het Ottomaanse Rijk waren eeuwenlang onderdrukt. In het Ottomaanse Rijk was het Osmaans de officiële taal. De Arabisch sprekende inwoners werden voornamelijk geregeerd door Turken die geen Arabisch spraken. Deze ongelijkheid zorgde ervoor dat er groepen mensen ontstonden die opkwamen voor het belang van de Arabische taal. Hun strijd voor het Arabisch zorgde er langzamerhand voor dat ze het idee kregen dat er een Arabisch volk was. Ze raakten er steeds meer van overtuigd dat dit volk het recht had zichzelf te regeren. Dit noemen we het **Arabisch nationalisme**. De Arabische nationalistenv wilden meer onafhankelijkheid voor wat zij zagen als hun eigen volk.

Figuur 4.5 In 1916 brak er een grote opstand uit. Hier boven zie je de vlag die de Arabische opstandelingen gebruikten.

Figuur 4.6 Arabisch protest

► **Opdracht 2 (duo's)**

- Leg in je eigen woorden uit wat Arabisch nationalisme betekent.
- Wat is de belangrijkste overeenkomst tussen de mensen die zichzelf Arabier noemen?
- Vind je dat een taal een band schept tussen mensen? Gebruik Aruba als voorbeeld om je mening te onderbouwen.
- De vlag van de Arabische opstand zie je nog steeds terug in de vlaggen van veel moderne Arabische staten. Zoek op internet vijf landen die tegenwoordig nog steeds een variant van deze vlag gebruiken.

De Arabieren waren niet de enigen die aanspraak maakten op een eigen staat. Sinds het begin van de twintigste eeuw vestigden Joodse kolonisten zich in en rond het gebied dat tegenwoordig de staat Israël beslaat. Tweeduizend jaar geleden heette het huidige Israël Palestina en woonden er Joden. De Joden werden rond die tijd door de Romeinen uit Palestina verdreven. Hierdoor zijn ze verspreid geraakt over de hele wereld. De situatie waarin de Joden terecht kwamen noemen we een **diaspora**. Een diaspora is een over de wereld verspreid volk.

De kolonisten streefden naar een Joods thuisland in het gebied waar vroeger de Israëlitische koninkrijken Israël en Judea lagen. De ideologie om hier een nieuwe Joodse staat te creëren heet **zionisme**. Het zionisme ontstond tegen het einde van de negentiende eeuw. Deze term verwijst naar de berg Zion die symbool staat voor Jeruzalem.

We vormen een volk, één volk. Overal waar we geleefd hebben, hebben we oprecht geprobeerd om ons aan te passen aan de leefstijl van anderen zonder ons eigen geloof op te geven. Maar dat stond men ons niet toe.... Daarom is het antwoord simpel. Geef ons een stukje aarde waar we in overeenstemming met onze eigen Joodse behoeften kunnen leven, dan zullen we ons voor de rest best kunnen redden.

Figuur 4.7 Theodor Herzl, een van de grondleggers van het Zionisme, in 1896.

Eeuwenlang zijn Joden het slachtoffer van vervolging, discriminatie en racistisch geweld geweest. Ze werden vaak de zondebok omdat ze anders waren. Ze hadden een ander geloof en taal dan de bevolking van de landen waar ze woonden. Na al die eeuwen vervolging wilden de Joden nu een eigen land op dezelfde plek als tweeduizend jaar geleden. Volgens het Joodse heilige boek de Thora is het de bedoeling van God dat de Joden terugkeren naar het Heilige land. De eerste Joden die door de Zionisten werden aangespoord om naar het Heilige Land terug te keren vielen nog onder het gezag van het Ottomaanse Rijk.

Figuur 4.8 De vlag van Israel. De kleuren blauw en wit worden als de nationale kleuren van het Joodse volk gezien. In het midden staat een Davidster, twee in elkaar geschoven driehoeken. Dit is het belangrijkste symbool van de Joden.

Figuur 4.9 Joodse kolonisten trekken met hun huisraad door de woestijn, op zoek naar een nieuwe plek om te wonen.

► **Opdracht 3 (individueel)**

- Welk argument geeft Theodor Herzl voor zijn mening dat de Joden een eigen land moeten krijgen?
- Wat bedoelen zionisten met het begrip Joods thuisland?
- Ben jij van mening dat er een overeenkomst is tussen zionisme en nationalisme? Licht je antwoord toe.

► **Opdracht 4 (individueel)**

- Leg uit wat een diaspora is.
- Een ander bekend voorbeeld van een diaspora is de Afrikaanse diaspora die veroorzaakt is door de slavenhandel. Zoek op internet nog twee voorbeelden van een diaspora.
- Geef je eigen mening over de volgende stelling: Joden hebben net als ieder ander volk recht op een eigen land.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog koos het Ottomaanse Rijk de kant van Duitsland. Het Verenigd Koninkrijk had bondgenoten nodig om te vechten tegen de Duitsers en het Ottomaanse Rijk. Om dit rijk te verzwakken zocht het Verenigd Koninkrijk steun bij onder andere de zionisten en bij de Arabisch nationalisten. De Arabische nationalisten werden aangespoord om in opstand te komen en kregen in ruil hiervoor de belofte na de oorlog onafhankelijk te worden. Ook de Joden kregen de belofte van een eigen land. De Britse regering maakte tegelijkertijd in het geheim afspraken met Frankrijk over hoe ze het Midden-Oosten na de oorlog onderling zouden verdelen. Beiden wilden maar al te graag dit olierijke gebied onder controle hebben. In 1917 werd de Balfour-verklaring opgesteld. In de Balfour-verklaring staat de mening van de Britse regering met betrekking tot een nationaal tehuis voor het Joodse volk. Dit standpunt hield in dat Groot-Brittannië de Joodse plannen voor een Joods thuisland in Palestina ondersteunde. De Britse regering wilde eveneens dat de rechten van de Arabieren die daar woonden gerespecteerd werden.

Geachte Lord Rotschild,
 Met groot genoegen zend ik U Namens Zijne Majesteit's regering de volgende verklaring van sympathie met het Joodse zionistische streven. Ze werd het kabinet voorgelegd en door het kabinet goedgekeurd. Zijner Majesteit's regering staat welwillend tegenover de oprichting van een nationaal tehuis voor het Joodse volk in Palestina en zal zich de grootste inspanningen getroosten om het bereiken van dat doel te vergemakkelijken, waarbij vanzelfsprekend niets gedaan kan worden, dat aan de maatschappelijke en goeddienstige rechten van niet-joodse gemeenschappen in Palestina of aan de rechten van de Joden als burgers van andere landen afbreuk zou kunnen doen. Ik ben u erkentelijk wanneer u deze verklaring ter kennis wilt brengen aan de Zionistische Federatie.

Hoogachtend,
 Arthur James Balfour

4.10 De Balfour-Verklaring. Deze verklaring is het resultaat van onderhandelingen tussen een Britse minister en grote groepen Joden die de landen van de geallieerden herbergden. De minister zocht bij de Joden steun bij het voeren van de Eerste Wereldoorlog.

4.11 Arthur James Balfour (1848-1930)

► Opdracht 5 (individueel)

a. Waarom steunde het Verenigd Koninkrijk het Arabische verzet?

Lees *figuur 4.10*

b. Welke boodschap geeft de Balfour-verklaring aan de zionisten?

c. Welke boodschap geeft deze verklaring aan de bewoners van Palestina?

Toen Duitsland verslagen werd begon het Ottomaanse Rijk uit elkaar te vallen. In 1922 moest de laatste sultan Mehmet VI het land uit vluchten. De republiek Turkije kwam hier in 1923 voor in de plaats. De rest van het rijk kreeg nog steeds geen onafhankelijkheid. Bepaalde gebieden van het voormalige rijk werden na de oorlog door de Volkerenbond, de voorloper van de Verenigde Naties, onder het bestuur van de grootmachten Frankrijk en Groot-Brittannië geplaatst. Deze gebieden werden **mandaatgebied** genoemd. Een mandaatgebied is een gebied dat onder toezicht van een ander land staat. Het andere land heeft voogdij over dit gebied. Het mandaatgebied waar de Joden heen emigreerden werd het mandaatgebied Palestina genoemd. De Arabieren die hier woonden werden daarom **Palestijnen** genoemd. Binnen dit mandaatgebied heerste grote onrust. De Britten hadden zowel aan de Joden als aan de Arabieren de onafhankelijkheid beloofd. Voor geen van beide kwam deze onafhankelijkheid onmiddellijk tot stand. De Arabieren kwamen daarom in opstand tegen de Engelsen en vielen de Joodse migranten aan. De Joodse migranten op hun beurt namen wraak op de Arabieren.

BLOEDIGE BOTSINGEN te JERUZALEM.

LONDEN 24 Aug. Uit Jeruzalem wordt gemeld, dat de spanning tussen Arabieren en Joden als gevolg van de incidenten bij de Klaagmuur gisteren tot bloedige botsingen hebben geleid. Vrijdagmiddag voor het intreden van den Sabbat kwam het tot een straatgevecht tussen Arabieren en Joden, dat meer dan 2 uur duurde. 9 Joden en 3 Arabieren werden gedood, terwijl het totaal aantal gewonden van beide zijden meer dan 100 bedraagt. Alle zaken zijn gesloten en de politie is belangrijk versterkt.

*Figuur 4.12 Spanningen tussen Joden en Arabieren.
Bron: Nieuwe Tilburgse Courant 24 augustus 1929*

► Opdracht 6 (individueel)

- Het Ottomaanse Rijk was erg groot. Na de Eerste Wereldoorlog viel het uiteen. Welk groot onafhankelijk land ontstond na het uiteenvallen van het Ottomaanse Rijk?
- Leg uit wat een mandaatgebied is. Gebruik het woord voorgedij in je uitleg.
- Waar komt de naam Palestijnen vandaan?

Figuur 4.13 Joden kijken bij een gebouw waar een bomaanslag heeft plaatsgevonden in Mea-Sharim 14 oktober 1937

Figuur 4.14 Arabieren zitten bijeen na een bomaanslag op een Arabische bus.

Het geweld escaleerde. Opgehitst door anti-Joodse en anti-Arabische propaganda werden van beide kanten terroristische aanslagen gepleegd. De Joden en Arabieren raakten in een spiraal van geweld verzeild. Ook de Engelsen die nog steeds beide partijen onderdrukten werden niet ontzien. In 1936 brak er een grote Arabische revolutie uit in Palestina. De Engelsen probeerden de boel te sussen en kwamen met nieuwe regels om de Joodse migratie aan banden te leggen. Dit tot grote woede van sommige Joden. Vanaf dat moment begonnen de Joden ook aanslagen te plegen op de Britten in Palestina.

Figuur 4.15 Een overlevende van het Bloedbad van Hebron in 1929. Toen er bij een incident in Jeruzalem drie Joden en drie Arabieren omkwamen deed het gerucht de ronde dat de Joden de Arabieren afslachtten. Uit woede viel een groep Arabieren de Joodse bewoners van de stad Hebron aan. Dit staat bekend als het bloedbad van Hebron. 67 Joden kwamen hierbij om het leven.

Figuur 4.16 Op 22 juli 1946 pleegden Joden die lid waren van de radicale Etsel groep een bomaanslag op het koning David hotel. Dit hotel was het Britse hoofdkwartier in Jeruzalem. Bij deze aanslag kwamen 91 mensen om het leven. Twee latere premiers van Israel waren lid van deze groep.

► Extra opdracht (individueel)

Er bestaan verschillende soorten terrorisme. De bekendste voorbeelden zijn religieus terrorisme, nationalistisch terrorisme en links terrorisme. Voor deze opdracht is het de bedoeling dat je in 150 woorden een eigen standpunt over terrorisme verwoord. Om achtergrond informatie te zoeken mag je gebruik maken van kranten, boeken en het internet. Zorg ervoor dat je minimaal drie verschillende bronnen met elkaar vergelijkt.

Paragraaf 4.2 Het Midden-Oostenconflict en de oliecrisis

Doel van de les: In deze les leer je hoe het conflict in Palestina zich tot het hele Midden-Oosten uitbreidde.

Kernbegrippen:

- PLO
- Camp David-akkoorden
- OPEC
- Oliecrisis

Structuurbegrippen:

- Oorzaak en gevolg
- Bron en interpretatie

Voor de Tweede Wereldoorlog had de komst van de Joden al tot veel spanning geleid. De Engelsen hadden de Arabieren beloofd de immigratie van Joden te minimaliseren en op termijn zelfs stop te zetten. Ze beloofden dit echter precies op het moment dat de verschrikkelijke Jodenvervolgingen in Europa begonnen. Onder druk van de Verenigde Staten zag het Verenigd Koninkrijk zich gedwongen om na de oorlog de immigratie van Joden weer toe te staan. Dit tot grote woede van de Palestijnen en Arabieren. Er ontstonden steeds meer conflicten tussen Joden en Palestijnen. In 1947 gaf Groot Brittannië het op en droeg het mandaat over aan de Verenigde Naties. De Verenigde Naties besloten dat het gebied in twee delen moest worden verdeeld. In 1948 riep de Joodse leider Ben Goerion eenzijdig de staat Israël uit. Welgeteld één dag later gingen de Engelse soldaten naar huis. De Arabische buurlanden van Israël waren het niet eens met deze zelfstandige Joodse staat en vielen dan ook meteen aan. Dit staat bekend als de Arabische- Israëlische oorlog van 1948.

Figuur 4.17 De 3e wereldoorlog wordt in de vorm van een bom als voetbal gebruikt. De onwijzen uit het oosten door L.J. Jordaen

Figuur 4.18 Spotprent Fritz Behrendt
Bron: ikonrtv.nl

► Opdracht 7

Bekijk *figuur 4.17* en *figuur 4.18*

- Over welk historisch onderwerp gaan deze spotprenten.
- Zet voor elke prent op een rijtje welke volkeren, naties of landen de verschillende figuren voorstellen.
- Welke overeenkomsten zie je tussen beide figuren?
- Beide spotprenten gaan over het Midden-Oosten conflict. De tekenaars verschillen van mening over de rol van Engeland. Omschrijf dit verschil.

Deze oorlog liep uit op een nederlaag voor de Arabische landen. Israël veroverde veel grondgebied waar Palestijnen woonden. Honderdduizenden Palestijnen sloegen op de vlucht. Volgens de VN konden ze na de oorlog terugkeren naar hun dorpen. Tot op de dag van vandaag echter zitten deze mensen nog steeds op dezelfde plek: het vluchtelingenkamp. Je kunt je voorstellen dat de Palestijnen zich in de steek gelaten voelden. Onder deze mensen waren een aantal die met hulp van de Arabische landen in 1964 de **PLO** (Palestine Liberation Organization) oprichtten, het Palestijnse bevrijdingsleger. Deze organisatie was erop uit om de Palestijnen een eigen land te bezorgen. Voor de oprichting van de PLO was er niet echt sprake van Palestijns nationalisme. De PLO zorgde ervoor dat veel Palestijnen zich Palestijns gingen voelen.

Figuur 4.19 Logo van de PLO

Figuur 4.20 Op zes september 1970 kaapt de PLO vier vliegtuigen om de vrijlating van Palestijnse gevangenen af te dwingen. De kaping eindigt op 11 september 1970. Hierboven zie je een van de kapers, Leilah Khaled.

Gewapende strijd is de enige manier om Palestina te bevrijden. Het Palestijnse volk is vastberaden om haar land te bevrijden en ernaar terug te keren. De bevrijding van Palestina is een nationale plicht en heeft als doel de zionisten te verjagen.

Figuur 4.21 Handvest belangrijke regels van de PLO 1968

► **Opdracht 8 (individueel)**

- In 1948 riep Ben Goerion de staat Israël uit. Wat was hier het directe gevolg van?
- Leg in je eigen woorden uit wat de PLO is.
- Wat was een van de belangrijkste gevolgen van de oprichting van de PLO voor de Palestijnen?

Sinds het ontstaan van de staat Israël zijn er verschillende oorlogen en conflicten geweest tussen beide partijen. In de jaren na 1948 was de regio erg onrustig, vooral aan de grenzen van Israël. Na dreigende en oorlogszuchtige taal van de Egyptische president Gamal Abdel Nasser begon Israël in 1967 een nieuwe oorlog tegen de omringende landen. Israël won ook deze Zesdaagse Oorlog. Er werden veel gebieden veroverd op de vijand. Hiervan werd uiteindelijk maar een deel teruggegeven, de rest is tot op de dag van vandaag bezet (*zie figuur 4.28*). Deze gebieden noemen we sindsdien de bezette gebieden. Israël moest deze gebieden van de VN terug geven aan de betreffende landen.

Figuur 4.22 Zesdaagse oorlog. Onder toezicht oog van Israelische soldaten verlaten Jordanese vluchtelingen het door Israel bezette deel van Jordanië.

Figuur 4.23 Een veertienjarig Joods meisje in de keuken van een huis dat tijdens de Yom Kippoeroorlog door meerdere granaten is geraakt.

In 1973 raakt Israël alweer betrokken bij een oorlog. Deze oorlog staat bekend als de Yom Kippoeroorlog. Egypte en Syrië vallen het land aan. Drie keer is scheepsrecht: Israël wint de oorlog alweer. De Verenigde Staten steunde Israël sinds de oprichting van het land met wapens en geld. Amerika had grote belangen in de regio. Israël ligt in het Midden-Oosten, het gebied waar Amerika veel olie koopt. Het is handig voor de Verenigde Staten om in deze regio een goede vriend te hebben. Er wonen bovendien veel Joden in Amerika die maar al te graag hun volksgenoten steunen in het Midden-Oosten. Naast Amerika leverde Nederland in het geheim ook wapens aan Israël.

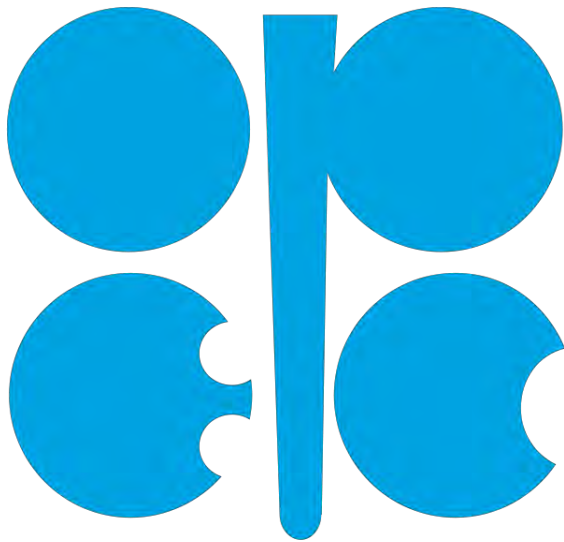
► **Opdracht 9 (individueel)**

- a. De Palestijnen noemen de Zesdaagse Oorlog an-Naksah wat vrij vertaald de terugslag of de tegenvaller betekent. Leg uit waarom ze deze oorlog zo noemen
- b. Noem twee redenen waarom de Verenigde Staten Israël steunden tijdens de Yom Kippoeroorlog.
- c. Waarom spreken we na deze drie oorlogen van bezette gebieden?

De Arabische nederlaag zorgde voor grote woede bij de OPEC-landen. De **OPEC** (zie *figuur 4.25*) is een verbond van olieproducerende landen opgericht door Iran, Irak, Koeweit, Saoedi-Arabië en Venezuela. Een groot aantal van deze landen was Arabisch en wilde de Westerse landen terugpakken voor hun steun aan Israël. Ze kondigden een olie-embargo af voor de landen die Israël hadden gesteund. Met andere woorden: de oliekraan ging dicht. Dit veroorzaakte een **oliecrisis**. De OPEC-landen hadden ook economische motieven om een oliecrisis te veroorzaken. Sinds de Tweede Wereldoorlog was de olieprijs nauwelijks gestegen, maar nu vonden de oliestaten het hoog tijd voor verandering. Minder olie op de markt, terwijl de vraag van het olieverslindende Westen gelijk bleef, zou de prijs per vat flink opdrijven.

Ook op Aruba had de oliecrisis grote gevolgen. In 1973 was Aruba bijna geheel afhankelijk van de olie. De oliecrisis had voor en nadelen voor Aruba. Door de oliecrisis schoot de welvaart in Venezuela omhoog. Venezuela was immers een van de oprichters van de OPEC. Hierdoor kwamen er opeens heel veel Venezolanen hun geld uitgeven op Aruba. Het nadeel was dat door de oliecrisis de Lago steeds onrendabeler werd omdat er steeds minder olie geraffineerd werd.

Figuur 4.24 De effecten van de oliecrisis op Aruba.

Figuur 4.25 De organisatie van olie-exporterende landen (Engels: Organization of the Petroleum Exporting Countries, OPEC) is een samenwerkingsverband van twaalf landen die olie exporteren. OPEC vormt een groep die de prijs van olie flink kan beïnvloeden. OPEC is op 14 september 1960 opgericht in Bagdad (Irak) naar een idee van Venezuela. Naast Venezuela en Irak behoorden ook Saoedi-Arabië, Iran en Koeweit tot de oprichters.

Figuur 4.26 Ook Nederland werd getroffen door de oliecrisis. Nederland nam een pro-Israëliësch standpunt in. Er was een tekort aan wapens en Nederland was bereid deze in het geheim te leveren. Enkele Arabische landen kwamen erachter dat Nederland wapens leverde en gingen Nederland boycotten. Om de oliecrisis tegen te gaan werd van 4 november 1973 tot en met 6 januari 1974 de autoloze zondag ingevoerd.

► **Opdracht 10 (duo's)**

- Welke landen maken tegenwoordig deel uit van de OPEC?
- In *figuur 4.26* zie je vier jongens fietsen op een verlaten snelweg. Waarom was het voor deze jongens mogelijk om op de autosnelweg te fietsen?
- Noem een voordeel en een nadeel van de oliecrisis voor Aruba.
- Nederland en de VS werden gestraft door de OPEC voor de levering van wapens aan Israël. Maar de OPEC had ook een economisch motief om een oliecrisis te veroorzaken. Welk motief was dit?

De derde oorlog van 1973 had Israël totaal verrast, ze waren er niet op voorbereid. Hoewel ze de oorlog gewonnen hadden, was Israel bijna ten onder gegaan. Na de oorlog van 1973 kwamen er steeds duidelijker twee kampen in Israel. Het kamp van de haviken en het kamp van de duiven. De haviken wilden koste wat kost de Palestijnen bestrijden, de duiven wilden vrede. Ook de Verenigde Staten stuurde aan op vrede in het Midden-Oosten. Ze wilden de Arabische landen verzoenen met Israel. Egypte zocht uiteindelijk toenadering. In het Amerikaanse Camp David werd een vredesakkoord tussen Egypte en Israel besproken: de **Camp David-akkoorden**. In ruil voor vrede beloofde Israel Egyptisch grondgebied terug te geven. Ze beloofden bovendien autonomie aan de Palestijnen in de Gazastrook en de westelijke Jordaanoever. Aan deze laatste belofte heeft Israel zich niet gehouden.

Figuur 4.27 De Camp David-akkoorden 1978. De Egyptische president Anwar el-Sādāt (links) schudt handen met de Israelische premier Menachem Begin. De Amerikaanse president Jimmy Carter kijkt op de achtergrond lachend toe.

Figuur 4.28 Hierboven zie je vier verschillende kaartjes. In het eerste kaartje zie je het gebied dat in bezit was van Joodse kolonisten voor 1948, in het tweede kaartje de situatie na de uitroepen van de staat Israel en de Arabische-Israëlische oorlog van 1948. In 1967 brak de zesdaagse oorlog uit. Na het winnen bezette Israel de Westelijke Jordaanoever, de Gazastrook, maar ook het schiereiland Sinai en de Syrische Golanhoogten. Je ziet dit op het derde kaartje. Op het laatste kaartje kun je zien dat het schiereiland Sinai en Gaza terug waren gegeven. De Golanhoogten en de Westelijke Jordaanoever zijn echter nog steeds bezet.

► **Opdracht 11 (duo's)**

Bekijk *figuur 4.28*

- a. Als je naar deze kaartjes kijkt, welke verandering zie je dan? Omschrijf per kaartje wat er veranderd is.
- d. Wat waren de oorzaken van die veranderingen? Schrijf voor ieder kaartje op wat de oorzaak van de verandering was.

Paragraaf 4.3 Moslimfundamentalisme en de oorlog tegen het terrorisme

Doel van de les: In deze les leer je wat de achtergronden zijn van de oorlog tegen het terrorisme.

Kernbegrippen:

- Moslimfundamentalisme
- Theocratie
- Golfoorlogen
- Al Qaida
- Oorlog tegen terrorisme

Structuurbegrippen:

- Oorzaak en gevolg

In de vorige paragraaf leerde je dat het Westen graag stabiliteit in het Midden-Oosten wilde vanwege de olie die hier vandaan komt. Door deze belangen steunden ze vaak leiders die niet altijd even goed waren voor hun eigen volk. De Westerse wereld predikte democratie maar steunde in werkelijkheid vaak dictatoriale leiders in het Midden-Oosten. Het Westen en de Sovjet Unie probeerden bovendien allebei zoveel mogelijk macht over de olierijke landen te krijgen. Deze voortdurende Westerse inmenging in het Midden-Oosten zorgde ervoor dat veel mensen zich daar afkeerden van alles wat zij als Westers zagen. Dit leidde er zelfs toe dat sommigen wilden terugkeren naar de traditionele islamitische waarden. Het gevolg was de opkomst van het **moslimfundamentalisme**.

Figuur 4.29 Keizerin Farah Dibah van Perzië in het populaire damesblad Margriet. De elite in het Midden-Oosten richtte zich op de Westerse wereld. Ze waren veel moderner dan veel van hun landgenoten. In het Westen werden ze omarmd en gesteund, terwijl ze in hun eigen land de bevolking onderdrukten.

Figuur 4.30 11 december 1978: Perzische demonstranten met anti-Amerikaanse spandoeken houden een bord omhoog met de foto van hun religieuze leider: Ruhollah Khomeini

► **Opdracht 12 (individueel)**

- Waarom keerden veel mensen in het Midden-Oosten zich van de Westerse wereld af?
- Wat is een van de belangrijkste gevolgen hiervan?
- Waarom is het voor Amerika belangrijk om bondgenoten te hebben in het Midden-Oosten?
- Tegenwoordig geven Westerse landen veel geld uit aan groene energie. Noem twee redenen hiervoor.

In 1979 kwamen de inwoners van Iran in opstand tegen de door het Westen gesteunde dictatuur van de sjah (koning) van Iran, het vroegere Perzië: Mohammed Reza Pahlavi. Aan deze opstand deden veel verschillende lagen van de bevolking mee, van middenstanders en studenten tot geestelijken. Na de revolutie greep de partij van de geestelijken de macht. Hun leider ayatollah Ruhollah Khomeini werd de baas in het land. Het nieuwe land Iran werd een **theocratie**. Een theocratie is een staatsvorm waarin alle gezag regelrecht van een god afkomt. In een theocratie hebben de priesters het voor het zeggen. Dit tot grote schrik van de rest van de wereld. De angst voor radicale moslims begon te groeien. In andere delen van het Midden-Oosten begonnen moslimfundamentalisten aanslagen te plegen. De leider van het buurland Irak, Saddam Hoessein, zag zijn kans schoon. Hij dacht dat het door de chaos van de revolutie gemakkelijk zou zijn een stuk land van Iran te stelen en viel een olierijk gebied van Iran binnen. Saddam hoopte op veel steun van de tegenstanders van het moslimfundamentalisme. Deze steun viel tegen en er brak een grote oorlog uit: de Irak-Iran oorlog. De Verenigde Staten was wel bang voor het moslimfundamentalisme in Iran. Ze dachten echter dat zolang beide landen oorlog voerden, dit geen consequenties zou hebben voor de Verenigde Staten. Pas toen Saddam Hoessein de oorlog leek te verliezen, schoten ze hem te hulp.

Figuur 4.31 De inwoners waren de inmenging van de Sovjet Unie en de Verenigde Staten zat, ze zochten hun toevlucht in het moslim fundamentalisme. Hierboven zie je anti-Amerikaanse, anti-Russische en pro islamitische graffiti.

Figuur 4.32 Na de revolutie groeide een nieuwe generatie op in een theocratie. Hierboven zie je een fragment uit de strip Persepolis. De schrijfster Marjane Satrapi, groeide op in het Iran van de revolutie en de nieuwe theocratie.

Deze oorlog werd gevolgd door twee oorlogen die bekend staan als de **golfoorlogen** (1990-1991 en 2003 tot 2011). Ze worden zo genoemd omdat ze werden uitgevochten rond de Perzische Golf. Nog geen twee jaar na het beëindigen van deze oorlog viel Irak het kleine buurland Koeweit binnen. Irak had zijn leger na de oorlog op volle sterkte gehouden. Ze wilden de oliebronnen afpakken van deze kleine, maar rijke oliestaat. Amerika zag dit als een verstoring van het machts-evenwicht in de Arabische wereld. Ze begonnen samen met het Verenigd Koninkrijk en Egypte een oorlog om Irak uit Koeweit te verdrijven. Meestal wordt deze oorlog aangeduid als de eerste golfoorlog (1990-1991). (Soms wordt de Irak-Iran oorlog ook wel de eerste golfoorlog genoemd.)

Figuur 4.33 Tijdens de Irak-Iran oorlog maakte vooral Irak veel gebruik van chemische oorlogsvoering.

Figuur 4.34 Saddam Hoessein tijdens een persconferentie in 1980.

► Opdracht 13 (individueel)

- Waarom viel Irak Iran aan?
- Wat was het directe gevolg van de Irakese aanval op Koeweit?
- Sadam Hoessein had een leger van een miljoen man. Vergelijk dit met het inwonertal van Aruba. Hoeveel keer de Arubaanse bevolking was dit leger?

Ontplofte bom was bedoeld voor Rushdie

De man, die gisteren tijdens een ontploffing in een Londens hotel gedood werd, zou het op de schrijver Salman Rushdie hebben gemunt. Dit zou blijken uit een verklaring in Beiroet waar een tot nog toe onbekende groepering, Organisatie van Strijders voor Islam, de dood betreurt van hun eerste martelaar, Gharib, die een stoutmoedige actie tegen de afvallige Salman Rushdie voorbereidde'. De bom ontplofte in de hotelkamer van een man. Er brak een brand uit, die behalve de bomdrager verder geen slachtoffers maakte. De in Engeland wonende schrijver Rushdie is een jaar geleden door de ayatolla Khomeinie vogelvrij verklaard, omdat zijn boek *Duivelsverzen* beledigend voor de Islam zou zijn.

*Figuur 4.35 In 1989 spreekt ayatollah Ruhollah Khomeini een fatwah uit over de Indisch-Britse schrijver Salman Rushdie. Een fatwah is een banvloek. Met deze banvloek gaf de ayatollah zijn volgelingen het recht Rushdie te vermoorden. Hij deed dit omdat hij Rushdies boek *Duivelsverzen* heiligschennis vond.*

Bron: Telegraaf, vijf augustus 1989

stortte neer zonder een doel te raken. De Verenigde Staten kwamen snel met het nieuws naar buiten dat de aanslagen waren gepleegd door **Al Qaida**. Een organisatie die geleid werd door de Saoedi-Arabische Osama bin Laden. Osama Bin Laden verklaarde vol trots, via verschillende media, dat de Verenigde Staten hun verdiende loon hadden gekregen. Bin Laden was boos over de Westerse inmenging in de islamitische wereld. Volgens hem leefden de meeste inwoners van de Verenigde Staten niet volgens de richtlijnen die de islam voorschreef. Daar komt bij dat hij het verafschuwde dat de Verenigde Staten Israël steunden in hun strijd tegen de (grotendeels islamitische) Palestijnen. Volgens Bin Laden waren dit genoeg redenen om het land te straffen.

Er is maar één God, en dat is Allah. In een democratie heeft iedereen het recht zelf een godsdienst te kiezen. Dit gaat tegen de wet en de wil van Allah in.

Figuur 4.37 Uitspraak van Abu Musab al-Zarqawi, de rechterhand van Osama Bin Laden

Figuur 4.36 Ground Zero. Ground Zero is de naam die de Amerikanen gaven aan de plek waar de ingestorte Twin Towers stonden.

► Opdracht 14 (duo's)

- Tijdens de aanslagen van 11 september 2001 zat jij nog op de kleuter of basisschool. Vraag aan je ouders of zij nog weten waar ze waren, of wat ze aan het doen waren toen deze aanslag plaatsvond.
- Kun je je nog de televisiebeelden herinneren van de aanslagen? Zo ja, kun je vertellen welke beelden jij je herinnert?
- Sinds de uitvinding van televisie en internet gaat het nieuws als een lopend vuurtje over de wereld. Een oorlog of een aanval zoals die op New York, is meteen bekend over de hele wereld. Leg uit waarom dit zo is.

► **Opdracht 15 (individueel)**

a. Wat is volgens Osama Bin Laden de achterliggende reden van de aanslag op de Twin Towers?

Lees *figuur 4.37*

b. Van welke godsdienst is Al-Zarqawi een aanhanger?

c. Waarom is Al-Zarqawi tegen democratie?

Dit was de grootste terroristische aanslag die de wereld ooit gezien heeft. De toenmalige president van de Verenigde Staten George W. Bush kondigde de **oorlog tegen het terrorisme** af. De Verenigde Staten openden de jacht op Bin Laden. In oktober 2001 vielen de Verenigde Staten Afghanistan binnen. Volgens hen verborgen Bin Laden en zijn handlangers zich in dit land en hield het Afghaanse regime hen de hand boven het hoofd.

► **Extra opdracht (individueel)**

De terroristen die de Verenigde Staten hebben aangevallen hoorden bij een netwerk van terroristen: Al Qaida. Deze groepering werd een vijand van de Verenigde Staten. Al Qaida is verspreid over de hele wereld, dit maakt het moeilijk ze te bestrijden. Het is onmogelijk om deze groep in één land of stad te bestrijden, ze zitten overal. De oorlog tegen terreur kan morgen zomaar op een andere plek beginnen. Waarom is dit voor een leger een moeilijke manier van oorlog voeren?

Overal ter wereld houden mensen van vrijheid en democratie. Vrijheid en democratie zullen daarom de strijd winnen van de extremistische islam, net zoals vrijheid en democratie wonnen van het communisme. De Islam is een godsdienst die vreedzaam is. Extremisten gebruiken deze godsdienst voor hun totalitaire ideeën. Ideeën die mensen geen ruimte geven voor godsdienstvrijheid en vrijheid van meningsuiting. De extremistische Islam wil landen tot slavernij brengen. De mensen die deze ideeën aanhangen, hebben geen respect voor vrijheid en vooruitgang. Omdat vrije mensen van de vrijheid houden, zullen de extremisten altijd worden verslagen. Vrijheid zal het altijd winnen van dwang en slavernij.

Figuur 4.38 Toespraak president Bush na de aanslagen van 11 september 2001.

Figuur 4.39 Afghanistan

Figuur 4.40 Osama bin Laden (1957-2011) werd geboren als zoon van een Saoedische multimiljonair. In 1998 stelde hij al dat het: „de individuele plicht van iedere moslim in ieder land Amerikanen en hun bondgenoten te doden, zowel militairen als burgers”, omdat ze heilige plaatsen van Saoedi-Arabië bezetten, steun geven aan Israël en sancties tegen Irak instelden.

► Opdracht 16 (duo's)

Lees figuur 4.38

- Welke mening had president Bush over de Islam?
- Wat is het verschil tussen iemand die moslim is en iemand die moslimextremist is?
- Kijk naar de volgende uitspraken en geef aan of ze bij een gewone moslim horen, bij een extremistische moslim of bij allebei?
 - Allah is de enige God.
 - Iedereen die niet in Allah gelooft moet dood.
 - Ieder mens is gemaakt door Allah. We moeten niet over elkaar oordelen dat doet Allah wel.
 - Het is goed om geweld te gebruiken om mensen tot de Islam te bekeren.

► Opdracht 17 (individueel)

- Wat willen terroristen met hun acties bereiken?
- Stelling: de moderne media zorgen ervoor dat terroristische aanslagen op veel meer aandacht kunnen rekenen als ongeveer 100 jaar geleden. Leg deze stelling uit.
- Denk je dat terroristen dankbaar zijn voor al die media aandacht? Leg uit waarom je dit denkt.
- Leg uit waarom de aanslagen van 11 september terroristische aanslagen zijn.

In 2003 valt Bush ook Irak binnen. Deze oorlog staat bekend als de tweede Golfoorlog. De Amerikanen beschuldigden Irak ervan dat ze Bin Laden steunden en in het geheim massavernietigingswapens maakten. Dit zijn wapens die in één keer grote groepen mensen

kunnen doden. Voorbeelden hiervan zijn nucleaire, biologische en chemische wapens. Saddam Hoessein was volgens hen bovendien erg wreed tegen zijn eigen volk. Er waren veel landen die deze oorlog niet steunden, ze wilden eerst het bewijs zien dat Irak massavernietigingswapens had. Dit bewijs is nooit gevonden. De oorlog was in korte tijd voorbij, er brak echter al snel een burgeroorlog uit. In 2011 is er in Irak nog steeds geen vrede. Verschillende groepen proberen de macht te grijpen. Massavernietigingswapens zijn er nooit gevonden. Eind 2011 haalt de Amerikaanse president Barack Obama alle Amerikaanse troepen uit Irak.

► **Opdracht 18 (individueel)**

- Waarom vielen de Verenigde Staten Afghanistan aan?
- Wat had deze aanval te maken met de strijd tegen het terrorisme?
- Welk argument droegen de Amerikanen aan om Irak binnen te vallen?

Al Qaida-leider Osama bin Laden is in een vuurgevecht met Amerikaanse militairen gedood. Dat heeft de Amerikaanse president Barack Obama in de nacht van zondag op maandag bevestigd. Hij deed dit tijdens een plotseling ingelaste persconferentie. De meest beruchte terroristenleider Osama bin Laden kwam om het leven bij een actie in de Pakistaanse stad Abbotabad.

Figuur 4.41 Telegraaf maandag twee mei 2011

► **Opdracht 19 (duo's)**

Maak een tijdsbalk waarin je de volgende gebeurtenissen op de goede volgorde zet. Vermeld bij iedere gebeurtenis het juiste jaartal: Yom Kippoeroorlog, Ben Goerion roept de staat Israël uit, Camp David-akkoorden, Zesdaagse oorlog, Groot Brittannië draagt het mandaat van Palestina over aan de Verenigde Naties, oprichting PLO, aanslag op de Twin Towers, het uiteenvallen Ottomaanse Rijk, de Balfour-verklaring.

Begrippenlijst
Hoofdstuk 4

Al Qaida: terroristische islamitische beweging.

Arabische-Israëlische oorlog van 1948: oorlog die begon als een burgeroorlog tussen Arabische en Joodse inwoners van het Palestijnse mandaatgebied en eindigde in een oorlog van de staat Israël tegen de omliggende Arabische landen. Deze oorlog wordt ook wel de Israelische onafhankelijkheidsoorlog genoemd.

Arabisch nationalisme: politieke ideologie die streeft naar een opleving van de Arabische cultuur en politieke eenheid onder de Arabieren.

Camp David-akkoorden: verdrag dat in 1978 werd getekend door Egypte en Israël waarin Egypte het bestaansrecht van Israël erkende en Israël de Sinaï-woestijn teruggaf.

Diaspora: de verspreiding of migratie van een volk over de wereld.

Golfoorlog: de naam voor een aantal oorlogen waarbij Irak een belangrijke rol speelde: de golfoorlog (1990-1991), de Irak-oorlog (2003). Soms wordt de Iran-Irak oorlog van 1980 ook als golfoorlog aangeduid.

Mandaatgebied: een gebied dat door de Volkenbond onder voogdij werd geplaatst van een ander land.

Moslimfundamentalisme: moslims die een radicale variant van de Koran aanhouden, ze willen terug naar de fundamenteën van het geloof.

Oorlog tegen terrorisme: term die gebruikt werd door de Amerikaanse president George W. Bush om de strijd van de Verenigde Staten tegen het terrorisme aan te duiden.

OPEC: Organization of the Petroleum Exporting Countries, de organisatie van olie-exporterende landen, een organisatie die de belangen behartigt van 12 olie uitvoerende landen.

Palestijnen: Arabisch sprekende mensen wiens ouders in het vroegere mandaatgebied Palestina woonden.

PLO: Palestine Liberation Organization. Een organisatie die op 28 mei 1964 in het leven is geroepen om de Palestijnen te bevrijden.

Theocratie: een staatsvorm waarin alle gezag regelrecht van een god afkomt

Zesdaagse oorlog: oorlog die tussen 5 en 10 juni 1967 werd uitgevochten door Israël en de omliggende Arabische landen.

Zionisme: politieke ideologie die streeft naar een autonoom Joods thuisland.

Hoofdstuk 5: Praktische opdracht

Sinds 1986 is Aruba een onafhankelijke democratie binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Alle meerderjarige burgers van Aruba mogen meebeslissen over hoe ons land geregeerd wordt. Vanaf je achttiende mag je eens in de vier jaar naar de stembus om een nieuwe regering te kiezen. Eens in de vier jaar stemmen is niet de enige manier om invloed uit te oefenen op het bestuur van je land. Binnen de samenleving is een continu debat gaande over hoe we samenleven en op welke manier we onze samenleving inrichten. Dit heet het publieke debat. Het publieke debat is niet iets wat zich op één plek afspeelt. Alle plekken of manieren waarop mensen over de samenleving discussiëren, maken deel uit van het publieke debat. Je kunt bijvoorbeeld denken aan buurtverenigingen, discussieavonden, opinieartikelen in kranten, maar bijvoorbeeld ook aan de sociale media. Deze meningen zijn van groot belang voor onze maatschappij. Doordat mensen verschillende standpunten hebben en die met elkaar delen blijven ze kritisch. Ook jouw stem is belangrijk. Aruba is van ons allemaal, ongeacht je etniciteit, levenswijze, geloofsovertuiging, seksuele oriëntatie, geslacht of leeftijd. Ook als minderjarige heb je het recht om gehoord te worden. Artikel 12 van de rechten van het kind zegt:

Kinderen hebben recht op deelname aan de samenleving, onder andere door informatie te krijgen die voor hen belangrijk is, door hun mening te uiten en door mee te praten over zaken die hen zelf en hun omgeving aangaan.

In dit katern van Bahul heb je veel gewerkt met het structuurbegrip ‘feit en mening’. Binnen het publieke debat spelen feiten en meningen een belangrijke rol. De meeste deelnemers aan het publieke debat hebben een mening. Ze proberen anderen van deze mening te overtuigen. Om mensen te overtuigen moet je mening wel goed beargumenteerd en verwoord zijn. Je moet aan andere mensen duidelijk maken waarom je er zo over denkt. Je komt met argumenten die je ondersteunt met feiten. In deze praktische opdracht ga je leren hoe je je eigen mening zo goed mogelijk kunt verwoorden en met feiten kunt onderbouwen. Je gaat dit doen door het voeren van een debat en het schrijven van een essay.

5.1 Betico Croes plakt een sticker op zijn auto met de tekst: *Aruba ta existi mas autonomia.*

5.2 De Arubaanse premier Henny Eman wordt op Schiphol verwelkomd door de Nederlandse minister de Koning.

Paragraaf 5.1 Algemene informatie

Doel van de opdracht:

- Op een creatieve manier bezig zijn met geschiedenis
- Leren onderscheid maken tussen feit en mening
- Leren om je eigen mening te verwoorden
- Leren om je eigen mening met feiten te onderbouwen
- Leren debateren
- Leren een goed onderbouwd en gestructureerd essay te schrijven

Hoe: debat en essay

Dit ga je doen door het organiseren van een debat in de klas en door het schrijven van een essay. In beide gevallen moet je een eigen mening formuleren en onderbouwen met argumenten.

Werkwijze: klassikaal, in groepjes en individueel

De leerlingen bereiden in groepjes stellingen voor een debat voor. Het debat zal klassikaal plaatsvinden. Na het debat bedenken de leerlingen in overleg met de docent zelf een stelling waarover ze individueel een essay schrijven. De essays worden vervolgens in groepjes besproken en verbeterd.

Materiaal

- info praktische opdracht
- kopieermappen 1 t/m 7

Paragraaf 5.2 Het innemen en verdedigen van een standpunt

Wat wil je eigenlijk zeggen?

Zowel bij het voeren van een debat als bij het schrijven van een essay is het belangrijk om jezelf af te vragen wat je eigenlijk wilt overbrengen en waarom. Je moet jezelf de vraag stellen waarom je achter een standpunt staat. Als je zelf niet weet waarom je een bepaald standpunt inneemt is het moeilijk om anderen daarvan te overtuigen.

5.3 Parlamento Hubenil is het jeugdparlement van Aruba.

Subjectieve en objectieve argumentatie

Bij deze opdracht is het belangrijk dat je een onderscheid kunt maken tussen feiten en meningen. Zoals je geleerd hebt is een feit iets dat echt zo is. Je kunt het controleren of meten.

Bijvoorbeeld: Aruba is een eiland. Een mening daarentegen is wat iemand ergens van vindt.

Voorbeeld: Aruba is een leuke plek om te wonen. Je kunt het hier mee eens zijn of niet. Bij een mening kun je argumenten geven. Een argument is de reden waarom je iets vindt. Bijvoorbeeld: Aruba is een leuke plek om te wonen omdat de gemiddelde temperatuur overdag bijna altijd rond de dertig graden is. Of: Aruba is een leuke plek om te wonen omdat het er erg gezellig is. Zoals je ziet kan een argument zowel een feit als een mening zijn. Het eerste argument is een feit, het tweede een mening. We onderscheiden dus twee soorten argumenten: objectieve argumenten en subjectieve argumenten:

Objectieve argumenten zijn argumenten die berusten op feiten.

Subjectieve argumenten zijn argumenten gebaseerd op persoonlijke ervaringen, opvattingen en emoties.

Een argument gebaseerd op feiten noemen we een objectief argument. Objectief betekent dat iets niet afhankelijk is van de mening van mensen en controleerbaar is. Dat de gemiddelde temperatuur op Aruba bijna altijd rond de dertig graden ligt, is niet afhankelijk van iemands mening. We kunnen het meten. Subjectieve argumenten zijn afhankelijk van een mening, je kunt

ze ook niet controleren. Dat het op Aruba gezellig is, is een mening, niet iedereen hoeft het hiermee eens te zijn. Je kunt het ook niet meten. Niet iedereen verstaat immers hetzelfde onder gezellig.

Paragraaf 5.3 Fasering van de praktische opdracht

1. De voorbereiding		
<i>het opstellen van een logboek.</i>		Kopieermap 1
2. Het debat		
FASE 1	De docent presenteert vijf onderwerpen aan de klas: neokolonialisme, nationalisme, feminisme, het homohuwelijk en sociale ongelijkheid. Door middel van een democratische stemming kiezen de leerlingen één van deze onderwerpen. Het tweede onderwerp wordt gekozen door de docent. Hierna vormt de docent een aantal groepjes van minimaal drie leerlingen. Ieder groepje krijgt één van de twee onderwerpen toegewezen. Over dit onderwerp bedenken de groepjes 5 stellingen. GROEPSOVERLEG MET DOCENT	
FASE 2	De groepjes presenteren kort de stellingen. De docent gaat vervolgens de stellingen verdelen. Per stelling zijn er minimaal twee leerlingen: een voor en een tegen. Je moet proberen om je mening al voor aanvang van het debat te formuleren. Probeer te bedenken wat je van de stelling vindt, ben je het ermee eens? Zo ja waarom wel/niet? Je kunt de voorbereiding gebruiken om <u>feiten</u> op te zoeken over het onderwerp van de stelling.	Kopieermap 4
FASE 3	De docent organiseert een debat in de klas over de verschillende onderwerpen. De tafels in de klas worden in een u-vorm neergezet, net zoals in ons parlement. Het debat wordt ingedeeld in rondes, voor iedere stelling een ronde. Iedere ronde duurt 3 minuten. De leerlingen die de stelling als huiswerk meegekregen hebben gaan in het midden van de u-vorm staan. Ze krijgen ieder maximaal een halve minuut om hun mening toe te lichten. Als er nog tijd over is kan er kort gediscussieerd worden. Aan het einde van de ronde stemt het publiek over wie zijn standpunt het beste heeft verdedigd.	
3. Het essay		
FASE 3	Iedere leerling kiest individueel een onderwerp dat te maken heeft met een van de 5 door de docent gepresenteerde thema's. Over dit onderwerp formuleert hij of zij in overleg met de docent een stelling. INDIVIDUEEL OVERLEG MET DOCENT	
FASE 4	De leerlingen doen individueel onderzoek naar hun stelling en maken een structuur voor hun essay. INDIVIDUEEL OVERLEG MET DOCENT	Kopieermap 4
FASE 5	Het schrijven van het essay.	
FASE 6	Het nakijken en corrigeren van het essay. INDIVIDUEEL OVERLEG MET DOCENT	
<i>het bijhouden van het logboek.</i>		Kopieermap 1
4. De beoordeling		
FASE 7	De leerlingen worden in groepjes onderverdeeld. In deze groepjes beoordelen ze elkaars essay. Ze kunnen hiervoor gebruik maken van de checklist.	Werkblad
<i>het bijhouden van het logboek.</i>		Kopieermap 1
5. De evaluatie		
FASE 8	Het terugblikken op de praktische opdracht.	Kopieermap 7
<i>het bijhouden van het logboek.</i>		Kopieermap 1

Paragraaf 5.4 Beoordeling

Je kunt 10 punten behalen met het formuleren van de stellingen, 30 punten voor je deelname aan het debat, 40 punten voor je essay en 10 punten voor je logboek en je verslag.

$$\text{Eindcijfer} = (\text{totaal aantal behaalde punten} + 10) / 10$$

Onderdeel	In te vullen door de leerling. Geef korte omschrijvingen.	In te vullen door de docent(en)		
		Maximaal aantal punten	Beoordelingscriteria en punten	Behaald aantal punten
In groepsverband bedenken van de stellingen		10	-samenwerking binnen de groep (5) -de bedachte stellingen (5)	
Deelname aan het debat		30	- kwaliteit van je argumenten. Het is hier belangrijk om voldoende objectieve argumenten aan te voeren (10) - presentatie van je argumenten. Hierbij wordt zowel op de verbale als nonverbale communicatie gelet(20).	
Het schrijven van je essay		40	Dit cijfer is gebaseerd op de mate waarin het essay voldoet aan de controlelijst in <i>figuur 5.4</i> . -Inhoud en opbouw (25); Het is hier belangrijk om voldoende objectieve argumenten aan te voeren. Zorg ook dat het onderscheid tussen objectieve en subjectieve argumenten duidelijk is. -Spelling, stijl en gramtica (15)	
Logboek en verslag (Bijhouden van je vorderingen en het verslag van je project)		10	-Zorgvuldig bijhouden van het logboek (5) -Het schrijven van een duidelijk en overzichtelijk verslag (5)	
Totaal:		90 + 10		Eindcijfer:

Paragraaf 5.5 Het voeren van een debat

Wat is een debat?

Als je met iemand van mening verschilt over een onderwerp, kun je met hem of haar in discussie gaan, maar ook in debat. In een discussie en een debat proberen mensen elkaar van hun standpunt te overtuigen. Het verschil is dat je bij een discussie alleen de mensen die deelnemen aan de discussie probeert te overtuigen. Bij een debat is er altijd een publiek aanwezig. Je probeert tijdens een debat niet je tegenstander van je standpunt te overtuigen, maar het publiek. Een discussie is bovendien vaak spontaan en zonder regels terwijl een debat meestal wel regels heeft en van tevoren aangekondigd wordt.

5.4 de Staten van Aruba

De voorbereiding van het debat

De onderwerpen worden van tevoren met de docent besproken. De leerlingen formuleren vervolgens in groepjes stellingen over de onderwerpen. De docent kiest hieruit een aantal stellingen die verdedigd moeten worden. De les voorafgaand aan het debat verdeelt de docent alle stellingen onder de leerlingen, zodat zij zich kunnen voorbereiden. Deze voorbereiding kun je gebruiken om onderzoek te doen naar de feiten en goed na te denken over je eigen mening. Probeer zoveel mogelijk objectieve argumenten te vinden om je stelling te ondersteunen. Probeer alvast te anticiperen op tegenargumenten. Als je weet wat mensen tegen je stelling in kunnen brengen, dan kun je hier alvast een antwoord op bedenken. Op deze manier ben je je tegenstanders altijd een stap voor.

Het debat

Voor het debat kan beginnen moet de klas eerst opnieuw ingericht worden. De tafels en stoelen worden in een u-vorm neergezet, net zoals de inrichting van de Staten van Aruba (zie *figuur 5.4*). Tijdens het debat fungeert de docent als gespreksleider. Hij introduceert de verschillende onderwerpen en stellingen.

Het debat is in verschillende rondes onderverdeeld. In iedere ronde wordt een stelling behandeld. De docent leidt het gesprek door aan te wijzen wie, wanneer mag spreken en hoelang. De sprekers die de stellingen hebben voorbereid krijgen ieder een halve minuut spreektijd. Alle deelnemers moeten zich aan twee belangrijke regels houden. Aan het einde van de les stemt de klas over wie het debat het beste gevoerd heeft.

1. De deelnemers van het debat respecteren elkaars mening. Dit betekent dat iedereen de gelegenheid krijgt om zijn mening toe te lichten, ook al zijn anderen het niet met hem of haar eens.
2. Iedere leerling licht zijn of haar punt zo bondig en helder mogelijk toe. De sprekers wijken niet van het onderwerp af.

Debat tips

Tot slot nog een aantal tips om beter te debateren:

1. Maak oogcontact met het publiek. Als je debateert heb je meestal de neiging om naar de gezichten van je tegenstanders te kijken. Maar je wil immers niet de tegenstander, maar het publiek van je mening overtuigen.
2. Maak optimaal gebruik van je stem. Probeer met je stem je betoog te ondersteunen. Praat duidelijk en zorg dat je varieert in snelheid en volume. Als je heel monotoon praat, verliezen mensen hun interesse.
3. Gebruik je lichaamstaal. Tijdens een debat luisteren mensen niet alleen naar je standpunten, ze kijken ook naar je houding en gebaren. Probeer daarom gebruik te maken van je lichaam. Ga niet met je handen in je zakken staan, maar neem een zelfverzekerde houding aan. Gebruik je handen om je betoog te ondersteunen. (Doe dit wel met mate, als je te veel gebaren maakt, leidt het alleen maar af van je verhaal)
4. Blijf vooral jezelf!

Paragraaf 5.6 Het schrijven van een essay

Na het debat bedenkt iedere leerling een stelling waarover hij of zij een essay wil schrijven. Het schrijven van een essay bestaat uit verschillende onderdelen: het verzamelen van feiten, het formuleren van een stelling, het maken van een structuur, het schrijven en de afwerking.

Wat is een essay?

Een essay is een geschreven artikel waarin je je persoonlijke visie verwoordt. Er bestaat een duidelijk verschil tussen een essay en een gewoon werkstuk. In een werkstuk gaat het er vaak om dat je een zo feitelijk mogelijk verslag schrijft. Een essay is niet een weergave van de feiten, maar een onderbouwing van je eigen mening. In een essay probeer je net zoals in een debat anderen van je mening te overtuigen. Een essay is daarom wel subjectief te noemen. Het gaat immers in eerste instantie om jouw mening en niet om de feiten! Omdat je anderen wil overtuigen van je standpunt is het bij een essay belangrijk dat je vanaf het begin de aandacht van de lezer weet vast te houden. Je moet je essay daarom zo interessant mogelijk schrijven.

Stelling en onderzoek

Voordat je aan je essay begint moet je je eerst verdiepen in je onderwerp. Hierna probeer je hier een eigen stelling over te formuleren. Het schrijven van een essay bestaat vervolgens uit zowel het verzamelen van feiten, als het formuleren en beargumenteren van je eigen mening. Waarom heb jij gelijk? Probeer zoveel mogelijk feitelijke argumenten te zoeken om je mening te onderbouwen.

Structuur

Na onderzoek gedaan te hebben analyseer je je materiaal. Hierna brainstorm je over de mogelijkheden van je essay. Maak een lijst van argumenten die je stelling ondersteunen. Zorg dat je argumenten zo sterk mogelijk zijn. Verlies het verschil tussen feit en mening niet uit het oog! Als je deze selectie gemaakt hebt moet je onderscheid maken tussen hoofd- en subargumenten. Orden je argumenten zo dat je de subargumenten onder de hoofdargumenten plaatst. Zet je punten vervolgens in een logische volgorde. Het resultaat hiervan is de structuur van je essay.

Het schrijven

Voor je begint met schrijven is het goed om te bedenken wie je doelgroep is. Wie gaan er uiteindelijk je essay lezen? Je ouders, de docent, je medeleerlingen, het hele eiland, je Facebook vrienden? Zorg dat je stijl en je uitleg aansluit bij je doelgroep. Is je publiek volwassen, schrijf dan niet te kinderachtig. Is je publiek juist wat jonger, schrijf dan niet te moeilijk. Weten de lezers weinig van het onderwerp? Dan moet je meer uitleggen. Wees niet bang om te beginnen met schrijven. Schrijf eerst een klad versie, je kunt het later nog verbeteren en opnieuw opschrijven. Niemand schrijft in één keer een goed essay! Alle schrijvers herschrijven meestal meerdere keren. Het is zelfs vaak zo dat hoe meer je een tekst leest alsof die in een keer is opgeschreven, hoe vaker de tekst herschreven is.

Een essay bestaat uit een inleiding, een middenstuk en een conclusie. Het ligt voor de hand om eerst je inleiding te schrijven. Dat is alleen niet de beste aanpak. Je kunt beter beginnen met de hoofdtekst, daarna de conclusie en pas als laatste de inleiding. Het is namelijk veel makkelijker om een inleiding te schrijven over wat je allemaal gaat doen als je dit inmiddels hebt gedaan.

Voor het schrijven van je hoofdtekst moet je je structuur erbij pakken. Probeer alle punten van je structuur in een helder relaas te verwerken. Zorg dat de verschillende punten goed in elkaar overlopen. Voor deze praktische opdracht moet je hoofdtekst bestaan uit drie alinea's. Zorg dat je alinea altijd een introducerende en een afsluitende zin bevat.

Na het schrijven van de hoofdtekst kun je aan je conclusie beginnen. Je begint je conclusie met een korte samenvatting van je punten. Vervolgens duid je aan waarom volgens jou deze punten de lezer zouden moeten overtuigen van het gelijk van je stelling. Pas als je dit allemaal gedaan hebt is het tijd om je inleiding te schrijven. Begin je inleiding met een interessante of spannende introductie. Je verhaal moet zo beginnen dat de lezer zin krijgt om verder te lezen. Vervolgens introduceer je je stelling en geef je aan hoe je in het vervolg van je essay deze stelling gaat onderbouwen. Omdat je het hele verhaal en de conclusie al geschreven hebt, is dit nog maar een klein klusje. Kies tot slot een pakkende titel voor je essay.

De afwerking

De afwerking is een van de belangrijkste onderdelen van een essay. Het doel van een essay is om andere mensen te overtuigen van jouw standpunt. Dit lukt alleen als je essay goed geschreven is en geen fouten bevat. Denk maar terug aan het debat. Het ging daarbij ook niet alleen over de inhoud maar ook over de vorm. Als je essay niet prettig leest en niet duidelijk begrijpbaar is, zal niemand het willen lezen. Als er veel taalfouten in je essay zitten, zal niemand oog hebben voor je argumenten. Om te zorgen dat je essay goed afgewerkt is moet je je essay minstens twee keer doorlezen. De eerste keer inhoudelijk en de tweede keer op stijl, spelling en grammatica. Voor het controleren van je tekst kun je gebruik maken van de controlelijst. Heb je dit gedaan dan is het tijd dat de andere leerlingen uit het groepje naar je essay kijken. Je medeleerlingen zien misschien wel dingen die je zelf over het hoofd hebt gezien. Ook nu wordt er gebruik gemaakt van de controlelijst. Het is de bedoeling dat jullie goed naar elkaars essay kijken en opbouwende kritiek geven.

Controlelijst	
Inhoud en opbouw	
1. Is de stelling duidelijk geformuleerd?	
2. Is het doel van het essay duidelijk?	
3. Vormen de argumenten een logisch geheel?	
4. Wordt de stelling goed onderbouwd door deze argumenten?	
5. Is er een duidelijk onderscheid tussen objectieve en subjectieve argumenten?	
6. Is het stuk interessant geschreven voor de doelgroep?	
Stijl, spelling en grammatica	
1. Zijn de zinnen goed geformuleerd en volledig?	
2. Staan er geen onnodige of veel herhalingen van woorden in?	
3. Is er genoeg variatie in de lengte van de zinnen?	
4. Lopen de alinea's goed in elkaar over?	
5. Is het stuk vrij van spellings- of grammaticafouten. (Gebruik hiervoor ook de spellingscontrole).	
6. Is de interpunctie correct?	

Figuur 5.4 Controlelijst

Index begrippen

	Paragraaf
Abolitionisme	1.3
Afrikaanse Unie	3.3
Al Qaida	4.3
Apartheid	3.2
Arabisch-Israëlische oorlog van 1948	4.2
Arabisch nationalisme	4.1
Camp David-akkoorden	4.2
Caudillisme	2.1
Censuur	1.1
Communisme	1.3
Conservatisme	1.2
Corruptie	3.3
Dekolonisatie	2.1
Democratisering	1.2
Diaspora	4.1
Dictatuur	1.2
Etnische groepen	3.1
Eurocentrisme	3.1
Feminisme	1.3
Genocide	3.2
Good neighbour politiek	2.3
Golfoorlog	4.3
Grondwet	1.1
Imperialisme	1.2
Indigenista politiek	2.3
Kapitalisme	1.1
Klassensamenleving	1.3
Koloniale Conferentie van Berlijn (1884-1885)	3.1
Liberalisme	1.1
Libertadores	2.1
Mandaatgebied	4.1
Monroedoctrine	2.2
Moslimfundamentalisme	4.3
Multi- etnische staten	2.2
Natiestaat	1.2
Natievorming	2.2
Nationalisme	1.2
Neokolonialisme	2.3
Non-interventiebeleid	2.3
Oliecrisis	4.2
Onafhankelijkheidsoorlog	2.1
Ontwikkelingsland	3.3
Ontwikkelingssamenwerking	3.3

Oorlog tegen terrorisme	4.3
OPEC	4.2
Palestijnen	4.1
Panafrikanisme	3.2
PLO	4.2
Populisme	2.3
Racisme	3.1
Socialisme	1.3
Staatsvorming	2.2
Theocratie	4.3
Verlichting	1.1
Volkssoevereiniteit	1.1
Wedloop om Afrika	3.1
Wereldbank	3.3
Zesdaagse oorlog	4.2
Zionisme	4.1